

РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД
ЗА СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ

Извештај о услугама социјалне заштите на локалном
нивоу које пружају лиценцирани пружаоци услуга у
2024. години

У Београду,
Децембар 2025. године

Ауторке извештаја:

Мирјана Огњановић

Весна Драгићевић

Сузана Ивановић

Јелена Пешић Зарић

Љиљана Поповић

Драгана Владисављевић

Листа скраћеница

АП	Аутономна покрајина
ЦСР	Центар за социјални рад
ДБ	Дневни боравак
ЈЛС	Јединица локалне самоуправе
ЛП	Лични пратилац
ЛПЛУ	Лиценцирани пружаоци локалних услуга
ЗСЗ	Закон о социјалној заштити
МРЗБСП	Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања
ОСИ	Особе са инвалидитетом
ПУК	Помоћ у кући
ПА	Персонална асистенција
РЗСЗ	Републички завод за социјалну заштиту
РЗС	Републички завод за статистику
РС	Република Србија
СУП	Становање уз подршку
СЗ	Социјална заштита

Знаци

– = нема појаве

... = не располаже се податком

0 = податак је мањи од 0,5 од дате јединице мере

∅ = просек

() = непотпун, односно недовољно проверен податак

* = исправљен податак

↑← = обухваћено податком у правцу стрелице

/ = мали број појава – оцена није публикована

Садржај

Листа скраћеница.....	3
Списак табела и графикана.....	5
Резиме	7
Увод	9
Сврха и делокруг извештаја.....	9
Методологија	10
2. Општи преглед услуга социјалне заштите које пружају лиценцирани пружаоци услуга на локалном нивоу.....	16
2.1 Лиценцирани пружаоци услуга, распрострањеност и обухват корисника.....	16
Корисници локалних услуга социјалне заштите које пружају ЛПЛУ	19
Доступност услуга становништву - обухват становништва услугама и обезбеђивање услуга од стране ЈЛС	22
2.2 Карактеристике и капацитети пружалаца услуга.....	31
3. Преглед појединачних услуга у 2024. години.....	34
ДНЕВНЕ УСЛУГЕ У ЗАЈЕДНИЦИ	34
3.1 Помоћ у кући	34
3.2 Лични пратилац детета	38
3.3 Дневни боравак	42
3.4 Свратиште	47
3.5 Прихватилиште	48
3.6 Предах смештај	57
3.7 Персонална асистенција	59
3.8 Становање уз подршку	62
3.9 Саветодавно-терапијске и социо-едукативне услуге - СОС телефон	63
Закључак	67
I. Оквир анализе, обухват и територијалне неједнакости у доступности услуга	67
II. Закључци по појединачним услугама.....	68
ПРЕПОРУКЕ.....	72
I СИСТЕМСКЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА РАЗВОЈ И ПРУЖАЊЕ УСЛУГА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ	72
II ПРЕПОРУКЕ ПО ПОЈЕДИНАЧНИМ УСЛУГАМА	73

Списак табела и графикана

Графикон 2-1	Број лиценцираних пружалаца услуга и број активних ЛПЛУ, 2013 - 2024.
Графикон 2-2	Лиценцирани пружаоци услуга према групама услуга, 2013 - 2024.
Графикон 2-3	Број корисника услуга ЛПЛУ, 2016-2024.
Графикон 2-4	Дистрибуција стопа обухвата према општинама, 2024.
Графикон 2-5	Ефекат уклањања екстремне вредности на статистичке показатеље
Графикон 2-6	Регионалне стопе обухвата становништва услугама ЛПЛУ, 2024.
Графикон 2-7	Стопе обухвата становништва према областима, 2024.
Графикон 2-8	Специфичне стопе обухвата према старосним групама, 2024.
Графикон 2-9	Стопе обухвата деце у Србији услугама ЛПЛУ, 2024.
Графикон 2-10	Стопе обухвата младог становништва у Србији услугама ЛПЛУ, 2024.
Графикон 2-11	Стопе обухвата одраслог становништва у Србији услугама ЛПЛУ, 2024.
Графикон 2-12	Стопе обухвата старијег становништва услугама ЛПЛУ, 2024.
Графикон 2-13	Плурализам пружалаца, ЛПЛУ према врсти услуга и сектору оснивача, 2024, %
Графикон 2-14	ЛПЛУ према врсти лиценце, 2024., %
Графикон 3-1.1	Корисници ЛПЛУ помоћ у кући према старости, 2016 – 2024
Графикон 3-1.2	Корисници ЛПЛУ помоћ у кући према полу, 2016 – 2024, %
Графикон 3-1.3	Лиценцирани и активни ЛПЛУ помоћ у кући, 2016 -2024.
Графикон 3-1.4	Број општина у којима се пружају услуга помоћ у кући, 2017-2024.
Графикон 3-1.5	Распрострањеност услуге помоћ у кући према областима, 2024.
Графикон 3-2.1	Лиценцирани и активни ЛПЛУ лични пратилац детета, 2016 - 2024.
Графикон 3-2.2	Корисници ЛПЛУ ЛПД у току године и на дан 31.12, 2016-2024.
Графикон 3-2.3	Корисници ЛПЛУ ЛПД према узрасту и полу, 2024.
Графикон 3-2.4	Распрострањеност услуге лични пратилац детета према областима, 2024.
Графикон 3-2.5	ЛПЛУ лични пратилац детета према сектору, 2016 – 2024., %
Графикон 3-3.1	Корисници ЛПЛУ дневни боравак за особе са инвалидитетом, 2016 – 2024.
Графикон 3-3.2	Корисници ЛПЛУ дневни боравак са инвалидитетом према врсти инвалидитета, 2024, %
Графикон 3-3.3	Број деце и младих према образовном статусу 2024.
Графикон 3-3.4	Распрострањеност услуге дневни боравак за особе са инвалидитетом према областима, 2024.
Графикон 3-4.1	Корисници ЛПЛУ свратиште према узрасту, 2016 - 2024.
Графикон 3-5.1	Корисници ЛПЛУ прихватилиште за децу и младе, 2016 – 2024.
Графикон 3-5.2	Корисници ЛПЛУ прихватилиште за децу и младе према старости и полу, 2024.
Графикон 3-5.3	Корисници ЛПЛУ прихватилиште за одрасле и старије, 2016 – 2024.
Графикон 3-5.4	Пунолетни корисници ЛПЛУ прихватилиште за одрасле и старије према старости и полу, 2024.
Графикон 3-5.5	Корисници ЛПЛУ прихватилиште за жртве насиља према старости, 2016 – 2024.
Графикон 3-5.6	Пунолетни корисници ЛПЛУ прихватилиште за жртве насиља према старости, 2016 – 2024.

Графикон 3-5.7	Пунолетни корисници ЛПЛУ прихватилиште за жртве насиља према старости и полу, 2024.
Графикон 3-6.1	Корисници ЛПЛУ предах смештаја према узрасту, 2020 – 2024.
Графикон 3-6.2	Корисници ЛПЛУ предах смештаја према полу, 2020 – 2024., %
Графикон 3-6.3	Корисници ЛПЛУ предах смештаја према врсти инвалидитета, 2024, %
Графикон 3-7.1	Лиценцирани и активни ЛПЛУ персонална асистенција, 2016-2024.
Графикон 3-7.2	Корисници ЛПЛУ персонална асистенција, 2016 – 2024.
Графикон 3-7.3	Број општина у којима се пружа услуга персонална асистенција, 2017 – 2024.
Графикон 3-8.1	Корисници ЛПЛУ становање уз подршку, 2016 – 2024.
Графикон 3-9.1	Лиценцирани и активни пружаоци услуге СОС телефон, 2017 - 2024
Графикон 3-9.2	Врста насиља којем су кориснице СОС телефона изложене, 2024, %
Графикон 3-9.3	Починиоци насиља према односу са жртвом, 2024, %
Табела 1-1	Класификација стандардизованих локалних услуга социјалне заштите према групама, врстама и подврстама (циљним групама) услуга
Табела 1-2	Популација истраживања, циљна популација и стопа одговора, 2024.
Табела 2-1	Раст броја лиценцираних пружалаца услуга који не пружају услугу, 2016-2024., индекс
Табела 2-2	Корисници активних ЛПЛУ према врсти, подврсти услуга и полу, 2024., %
Табела 2-3	Општине са најмањом распрострањеношћу услуга – до 50 корисника, 2024.
Табела 2-4	Преглед општина са највећим и најнижим обухватом становништва, 2024.
Табела 2-5	Запослени радници активних ЛПЛУ према врстама услуга, 2024.
Табела 3-5.1	Лиценцирани и активни ЛПЛУ прихватилиште, 2016 – 2024.
Табела 3-7.1	Корисници према основу за коришћење услуге персонална асистенција, 2024.

Резиме

Овај извештај пружа свеобухватан преглед стања услуга социјалне заштите које се пружају на локалном нивоу од стране лиценцираних пружалаца услуга. Анализа је усмерена на доступност, обухват и територијалну дистрибуцију услуга, као и на уочавање кључних образаца и неравномерности у њиховом развоју. Посебан фокус стављен је на улогу јединица локалне самоуправе у обезбеђивању услуга и на системске изазове који утичу на њихову доступност, континуитет и одрживост.

Циљ извештаја је да обезбеди поуздану аналитичку основу за планирање, праћење и унапређење система услуга социјалне заштите на локалном нивоу, као и да допринесе бољем разумевању разлика у обухвату и доступности услуга између појединачних јединица локалне самоуправе. Извештај је намењен доносиоцима одлука, стручњацима у систему социјалне заштите и другим релевантним актерима, као подршка процесима планирања, развоја и унапређења услуга заснованим на подацима.

Анализа је заснована на подацима о 261 активном лиценцираном пружаоцу услуга који су у посматраном периоду пружали услуге социјалне заштите на локалном нивоу. Извештај обухвата искључиво лиценциране пружаоце који активно раде, што представља јасан и методолошки доследан оквир анализе. Истовремено, у систему постоје и пружаоци који фактички пружају услуге, али у моменту анализе нису били обухваћени услед административног статуса лиценцирања. Њихово укључивање би повећало укупан број корисника и услуга, али не би суштински изменило основне обрасце и закључке овог извештаја. Подаци за период од 2016. године у овом извештају су ревидирани и приказани применом јединствене методологије, те су међусобно упоредиви. Истовремено, услед промене методолошког обухвата, нису директно упоредиви са подацима из раније објављених извештаја.

Кључне поруке:

1. **Низак обухват корисника и изражене територијалне неравномерности** остају један од кључних изазова система услуга социјалне заштите на локалном нивоу. Иако у појединим јединицама локалних самоуправа постоји развијена мрежа услуга, велики број општина и градова и даље нема обезбеђене основне услуге, док је у срединама у којима услуге постоје обухват корисника често ограничен.
2. **Налази извештаја односе се искључиво на лиценциране пружаоце који активно пружају услуге**, док је стварни обим система већи. Постојање пружалаца који су у процесу лиценцирања или обнове лиценце указује да је број корисника и услуга у пракси већи него што показују анализирани подаци, али да кључни проблеми – низак обухват и неуједначена доступност – остају структурни.
3. **Развој услуга на локалном нивоу у значајној мери није заснован на систематском планирању и процени потреба.** Уочене разлике у доступности

услуга између јединица локалне самоуправе указују да одлуке о увођењу и развоју услуга често зависе од локалних иницијатива и расположивих ресурса, а не од уједначених критеријума и анализе стварних потреба становништва.

4. **Континуитет и финансијска одрживост услуга** представљају један од најзначајнијих изазова система. Осцилације у броју корисника и пружалаца код појединих услуга указују на нестабилне моделе финансирања и организације, што директно утиче на сигурност и квалитет подршке коју корисници добијају.
5. **Поједине услуге, иако територијално ограничене и малог обухвата, имају изразит стратешки значај.** Услуге смештаја у прихватилиште и предах смештаја по својој природи не могу бити равномерно развијене у свим јединицама локалне самоуправе, али представљају кључну подршку најугроженијим групама и захтевају циљан и плански приступ развоју.
6. **Међуопштинска сарадња код услуге прихватилишта** представља рационалан и одржив модел обезбеђивања услуге. Удруживање јединица локалне самоуправе, уз подршку националног нивоа, омогућава ефикасније коришћење ресурса и уједначавање територијалне доступности ове услуге.
7. **Најраспрострањеније услуге, као што је помоћ у кући, захтевају квалитативни искорак у развоју.**
Иако чине окосницу система услуга на локалном нивоу, ове услуге карактерише низак обухват и значајне разлике у моделима пружања, што указује на потребу за унапређењем планирања, стандарда и праћења квалитета.
8. **Подаци о услугама представљају значајан, али недовољно искоришћен ресурс за управљање системом.**
Систематичније коришћење постојећих података у процесима планирања, праћења и доношења одлука може значајно допринети унапређењу доступности, квалитета и одрживости услуга социјалне заштите.

Увод

Сврха и делокруг извештаја

Социјална заштита у Републици Србији представља друштвену делатност од јавног значаја која се остварује кроз пружање услуга, материјалну подршку и друге активности усмерене на оснаживање појединаца и породица за самосталан и продуктиван живот у заједници, као и на спречавање и ублажавање последица социјалне искључености. У складу са Законом о социјалној заштити, надлежности у овој области су подељене између републичког и локалног нивоа, при чему се социјална заштита остварује као целовит систем јавних политика, у којем се законски циљеви реализују кроз стратегије, програме и услуге на националном и локалном нивоу, чији се учинак прати на основу релевантних показатеља и података.

Реформа система социјалне заштите, започета 2003. године, институционализована је доношењем Закона о социјалној заштити и пратећих подзаконских аката, са циљем развоја услуга у заједници, унапређења квалитета, јачања стручних капацитета и плурализма пружалаца услуга. Реформски циљеви операционализовани су кроз циљеве социјалне заштите, који се остварују пружањем услуга и другим активностима усмереним на спречавање, умањење или отклањање зависности појединаца и породица од система социјалне заштите, при чему је један од кључних циљева обезбеђивање доступности услуга и остваривање права у социјалној заштити. У том оквиру, „Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период 2022–2026. године“ поставља стратешки правац ка смањењу институционализације и развоју услуга у локалној заједници, како би корисници, укључујући и оне којима је потребна интензивнија подршка, своје потребе у што већој мери задовољавали у природном окружењу. Полазећи од овог нормативног и стратешког оквира, овај извештај има за циљ да, на основу расположивих података, сагледа обим, доступност и територијалну уравнотеженост локалних услуга социјалне заштите, као и да пружи аналитичку основу за формулисање закључака и препорука усмерених на даље унапређење јавних политика у овој области.

Извештај о услугама социјалне заштите на локалном нивоу које пружају лиценцирани пружаоци локалних услуга социјалне заштите (у даљем тексту ЛПЛУ) у 2024. години представља аналитички и статистички приказ стања услуга у систему социјалне заштите на локалном нивоу. Извештај је резултат континуираног истраживачког процеса који Републички завод за социјалну заштиту спроводи од 2016. године, у оквиру својих законом утврђених надлежности у области званичне статистике социјалне заштите.

У складу са Законом о званичној статистици, Одлуке о програму званичне статистике¹ и Уредбе о утврђивању званичне статистике за 2024. годину² Републички завод за социјалну заштиту реализује истраживања о дневним услугама у заједници, услугама подршке за самосталан живот, саветодавно-терапијским и социо-едукативним услугама и услугама смештаја. Истраживања су заснована на административним подацима и спроводе се на годишњем нивоу применом стандардизованих упитника.

Сврха извештаја је да обезбеди поуздану и упоредиву емпиријску основу за праћење развоја услуга социјалне заштите на локалном нивоу, као и за анализу њихове доступности, капацитета и територијалне уравнотежености, у функцији унапређења система социјалне заштите и доношења одлука заснованих на подацима.

Општи циљ извештаја је да пружи систематичан преглед услуга социјалне заштите које се у 2024. години пружају на локалном нивоу од стране лиценцираних пружалаца услуга, као дела целине система социјалне заштите.

Специфични циљеви извештаја су:

- утврђивање основних обележја лиценцираних пружалаца услуга,
- анализа капацитета и ресурса којима располажу локални пружаоци услуга,
- сагледавање географске распрострањености услуга,
- анализа обухвата становништва услугама социјалне заштите на локалном нивоу.

Извештај је структуриран у два дела. Први део извештаја садржи општи преглед услуга социјалне заштите које пружају лиценцирани пружаоци услуга на локалном нивоу у 2024. години. У другом делу је дат приказ појединачних услуга са најзначајнијим налазима.

Методологија

Предмет извештаја су услуге социјалне заштите које на локалном нивоу пружају лиценцирани пружаоци у 2024. години.

За потребе извештаја, услуге социјалне заштите на локалном нивоу које пружају ЛПЛУ су класификоване на основу постојећих норматива (Закон о социјалној заштити, Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите и Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуге СОС телефона за жене са искуством насиља). Класификација услуга које су стандардизоване у систему социјалне заштите приказана је у табели 1-1.

¹ Одлука о Програму званичне статистике у периоду од 2021. до 2025. године (Сл. гласник РС, бр. 03/2021.), Закон о званичној статистици (Сл. гласник РС, бр. бр. 104/09)

² Уредба о утврђивању званичне статистике за 2024. годину доступна је на: <https://www.stat.gov.rs/media/377363/plan-zvanicne-statistike-za-2024.pdf>

Табела 1-1 Класификација стандардизованих локалних услуга социјалне заштите према групама, врстама и подврстама (циљним групама) услуга

ГРУПА УСЛУГА	ВРСТА УСЛУГА	ПОДВРСТА УСЛУГА - ЦИЉНЕ ГРУПЕ
ДНЕВНЕ УСЛУГЕ У ЗАЈЕДНИЦИ	Дневни боравак	Дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју Дневни боравак за одрасле са инвалидитетом Дневни боравак за децу и младе у сукобу са законом, родитељима, школом или заједницом Дневни боравак за одрасла и старија лица којима је потребна дневна нега и надзор
	Помоћ у кући	Помоћ у кући за децу која имају ограничења физичких и психичких способности Помоћ у кући за одрасле и старије који имају ограничења физичких и психичких способности
	Лични пратилац детета	Лични пратилац за децу са сметњама у развоју (до завршетка средње школе)
	Свратиште	Свратиште за децу и младе који живе или раде на улици Свратиште за одрасле и старије који живе или раде на улици*
УСЛУГЕ ПОДРШКЕ ЗА САМОСТАЛАН ЖИВОТ	Персонална асистенција	Персонална асистенција за пунолетна лица са инвалидитетом са I и II степеном подршке
	Становање уз подршку	Становање уз подршку за особе са инвалидитетом (од 15 година старости)
		Становање уз подршку за децу и младе којима престаје смештај у систему СЗ (од 15 до 26 године)*
		Становање уз подршку за децу и младе који немају могућности да живе у породици (од 15 до 26 године)*
Становање уз подршку за жртве трговине људима (од 15 године старости)		
Становање уз подршку за пунолетна лица лечена од зависности*		
САВЕТОДАВНО-ТЕРАПИЈСКЕ И СОЦИЈАЛНО-ЕДУКАТИВНЕ	СОС телефон	Жене жртве родно заснованог насиља
УСЛУГЕ СМЕШТАЈА	Прихватилиште	Прихватилиште за децу, младе и одрасле жртве насиља у породици
		Прихватилиште за децу, младе и одрасле жртве трговине људима
		Прихватилиште за децу и младе у скитњи, без пратње и у кризним ситуацијама
		Прихватилиште за одрасла и стара лица у кризним ситуацијама, бескућнике и просјаке
	Предах смештај	Предах смештај за децу и младе са сметњама у развоју (од 5 до 26 године) Предах смештај за одрасле и старије са сметњама у функционисању

На првом степену класификације су групе услуга (четири групе), на другом врсте услуга (девет група услуга), а на трећем подврсте услуга операционализоване према циљним групама којима су намењене и у односу на које су прилагођени стандарди пружања услуга. У 2024. години од укупно 22 подврсте стандардизованих локалних услуга (услуга за које је могуће добити лиценцу за пружање услуга), у Републици Србији је пружано укупно 18 подврста услуга. За четири подврсте услуга (у табели 1-1 су означене са *) још увек није лиценциран ни један пружалац услуга, па тако услуге нису доступне становништву. Реч је о услугама:

- Свратиште за одрасле и старије који живе или раде на улици
- Становање уз подршку за децу и младе који немају могућности да живе у породици
- Становање уз подршку за децу и младе којима престаје смештај у систему СЗ (од 15 до 26 године)
- Становање уз подршку за пунолетна лица лечена од зависности.

Циљ истраживања је операционализован на димензије у односу на које су дефинисани индикатори. Димензије истраживања су: капацитети и ресурси ЛПЛУ; плурализам пружалаца услуга; плурализам услуга које пружају ЛПЛУ; распрострањеност услуга и обухват услугама ЛПЛУ.

Капацитети и ресурси ЛПЛУ операционализовани су преко димензија: број и кретање лиценцираних пружалаца услуга према врстама услуга, структура и кретање запослених и врста лиценце (лиценцу издаје министарство надлежно за социјалну заштиту на шест година, а у изузетним случајевима издаје се ограничена лиценца са роком важења до пет година која се може издати само једном³).

Плурализам пружалаца услуга подразумева да услуге социјалне заштите на локалном нивоу пружају пружаоци без обзира ко им је оснивач. Плурализам пружалаца је даље операционализован на две димензије, према сектору и према оснивачу.

Сектор је класификован на јавни и општи.

- Јавни сектор обухвата све институције, установе и организације чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе⁴. У оквиру јавног сектора делују установе које се финансирају, у целини или

³ Члан 180. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011). Ограничену лиценцу може добити организација регистрована у складу са законом која нема искуство у пружању услуге или не испуњава све минималне услове за пружање услуге у погледу простора, опреме, организације и броја ангажованог особља, али постоји потреба за пружањем ове услуге у заједници. Ограниченом лиценцом се ограничава трајање, број корисника и врста услуге која се пружа. Лиценца се обнавља на захтев организације социјалне заштите.

⁴ Члан 10. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

делимично, из јавних средстава и које обављају делатности од општег интереса у складу са законом⁵.

- Општи сектор обухвата све правне и физичке субјекте који делују ван јавног сектора, односно чији оснивач није Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе. Овај сектор обухвата организације које пружају услуге или обављају делатности од јавног интереса на некомерцијалној или комерцијалној основи, укључујући удружења грађана, привредна друштва, предузетнике⁶ и друге облике организовања регистроване у складу са законом⁷.

Распрострањеност услуга односи се на географску дистрибуцију услуга и изражава се бројем општина у којима се услуге пружају и уделом тих општина у укупном броју општина у Србији. Анализа распрострањености није примењива за услугу СОС телефона због њене специфичности, тј. националне распрострањености. Услед тога, од укупно 22 подврста услуга, анализа распрострањености рачуната је за 21 подврсте услуга.

Обухват услугама ЛПЛУ изражен је општом (агрегатном) стопом обухвата која се израчунава на нивоу Републике Србије, као однос укупног броја корисника локалних услуга социјалне заштите које пружају лиценцирани пружаоци услуга у РС (агрегирани подаци) и броја становника РС (агрегирани подаци о популацији РС)⁸ и рачуна се на 10.000 становника РС. У анализи доступности и обухвата услуга ЛПЛУ коришћени су подаци за све општине у Републици Србији, укључујући и оне у којима није било корисника услуга. Стопа обухвата се не односи на становништво на територији Аутономне покрајине Косово и Метохија јер за Косово и Метохију нису доступни подаци о броју становника (популација АП КиМ) потребни за израчунавање индикатора.

Анализа је спроведена применом метода дескриптивне статистике, са циљем да се утврди ниво развијености услуга, њихова распрострањеност и неједнакости у доступности.

У оквиру анализе израчунати су следећи статистички показатељи:

- Аритметичка средина – као мера просечног обухвата на нивоу Србије, региона, области и општина.

⁵ У статистичком смислу, јавни сектор обухвата институционалне јединице које припадају сектору опште државе (енг. general government sector) према класификацији Републичког завода за статистику (Секторска класификација институционалних јединица, доступно на: <https://www.stat.gov.rs/media/2855/metodoloske- napomene-30-04-2018-latinica.pdf>).

⁶ Члан 17. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

⁷ У складу са класификацијом институционалних сектора коју примењује Републички завод за статистику, општи сектор обухвата јединице које се не сврставају у сектор опште државе, већ у секторе нефинансијских корпорација, домаћинстава и непрофитних институција које служе домаћинствима (НПИСХ).

⁸ Најадекватније мерење и праћење доступности услуга на локалном нивоу, због разлика у континуитету и моделима пружања услуга, подразумева израчунавање хипотетичке стопе обухвата која сагледава удео еквивалентног, а не стварног броја корисника. Међутим, због методолошких ограничења формата за извештавање хипотетичку стопу обухвата није могуће израчунати.

- Медијана – као мера типичне вредности која није под утицајем екстремних вредности.
- Квартилне вредности (Q1, Q3) – ради идентификације распона у којем се налази 50% општина и утврђивања група са најнижим и највишим обухватом.
- Интерквартилни распон (IQR) – као мера варијабилности и неуједначености развијености услуга.
- Стандардна девијација – као показатељ укупне варијабилности локалних стопа обухвата.
- Коефицијент варијације (CV) – ради процене стабилности система и поређења варијабилности између различитих старосних група.
- Идентификација екстремних вредности (аутлајера) – посебно у случају општина са малим бројем становника, где мали број корисника доводи до веома високих стопа обухвата.
- Анализа са и без екстремних вредности – ради процене утицаја аутлајера на агрегатне показатеље.
- Регионалне и обласне стопе обухвата – ради утврђивања просторних неједнакости у развијености услуга.
- Локалне стопе обухвата (стопе обухвата на нивоу општине) – ради утврђивања међуопштинских разлика у развијености услуга.
- Специфичне стопе обухвата по старосним групама (деца, млади, одрасли, старији) – ради процене доступности услуга различитим категоријама становништва.

Ова комбинација показатеља омогућила је квалитетнију процену доступности услуга, идентификацију неједнакости и препознавање специфичних образаца на локалном, регионалном и националном нивоу⁹.

Истраживање је спроведено применом квантитативне методологије, на основу инструмената израђених према методологији РЗСЗ: Упитнику СЗ-ДУЗ за лиценциране пружаоце услуга дневни боравак, помоћ у кући, лични пратилац и свратиште, Упитник СЗ-УПСЗ за лиценциране пружаоце услуга становање уз подршку и персонална асистенција, Упитник СЗ-ДС за услуге смештаја у прихватилишта, Упитник СЗ-СТСЕ за пружаоце саветодавно-терапијских и социјално-едукативних услуга и Упитник СЗ-ПС за пружаоце предах смештаја. Упитници су прикупљани применом CAWI метода (енг. Computer aided web interviewing - компјутерски подржаног веб анкетирања).

У 2024. години популација истраживања износи 323 (укупан број свих лиценцираних пружалаца услуга). Стопа одговора износи 99,4% – два пружаоца нису доставила извештај о раду за 2024. годину. Циљну популацију истраживања чине **активни**

⁹ С обзиром на изразиту асиметрију расподеле и присуство структурног аутлајера, стандардизоване мере одступања (енг. Z-score) нису додатно коришћене, јер не би дале интерпретативно поузданију слику од већ примењених метода.

пружаоци услуга, односно лиценцирани пружаоци који су у току године пружали услугу и њихов број у 2024. години 261, што значи да се налази приказани у овом извештају односе само на податке добијене од лиценцираних пружалаца који су пружали услугу (Табела 1-2).

Табела 1-2 Популација истраживања, циљна популација и стопа одговора, 2024.

Укупан број ЛПЛУ - оквир/популација истраживања	323
Број ЛПЛУ који су доставили извештај	321
Стопа одговора, %	99,4
Циљна популација истраживања – број активних пружалаца	261
Циљна популација – удео активних пружалаца у популацији истраживања, %	81,3

Извор: РЗСЗ, Извештаји ЛПЛУ за 2024.

Географски делокруг извештаја обухвата државни ниво Републике Србије и административно територијалну поделу дефинисану Уредбом о номенклатури статистичких територијалних јединица¹⁰. Анализа је рађена на нивоу региона (НСТЈ 2), области (НСТЈ 3) и на нивоу општине. Временски делокруг је различит за поједине индикаторе зависно од доступних података.

Методолошка напомена

У систему социјалне заштите у 2024. години услуге су, као и претходних година, пружали и пружаоци који се налазе у процесу релиценцирања, односно који тренутно немају важећу лиценцу. Међутим, услед ограничене поузданости и доступности података за ову групу пружалаца, као и неизвесности исхода поступка релиценцирања, у овом извештају **јединицу посматрања чине искључиво пружаоци услуга са важећом лиценцом.**

У складу са наведеним, подаци за период од 2016. године су ревидирани и поново израчунати применом јединствене методологије, те представљају методолошки усклађену временску серију која обухвата искључиво лиценциране пружаоце услуга. Као такви, **подаци приказани у овом извештају међусобно су упоредиви за цео посматрани период.**

Истовремено, због промене методолошког обухвата у односу на раније извештаје, у којима су били укључени и пружаоци без важеће лиценце, **подаци приказани у овом извештају нису директно упоредиви са подацима објављеним у претходним извештајима** Републичког завода за социјалну заштиту.

¹⁰ Уредба о номенклатури статистичких територијалних јединица („Службени гласник РС“, бр. 109/09, и 46/10)

2. Општи преглед услуга социјалне заштите које пружају лиценцирани пружаоци услуга на локалном нивоу

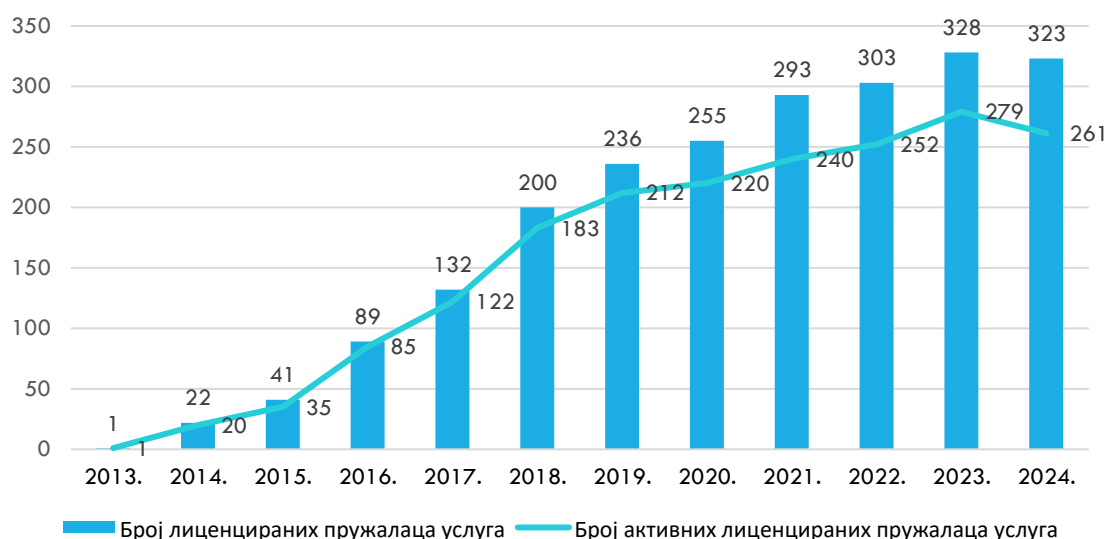
У овом делу извештаја су на основу налаза истраживања приказани индикатори праћења услуга које пружају ЛПЛУ. Јединица мерења је **лиценца за пружање услуга социјалне заштите** тако да се приказани налази односе искључиво на лиценциране пружаоце услуга.

Међутим, у систему социјалне заштите у 2024. годину услуге су пружали и пружаоци који тренутно немају лиценцу, али су у процесу релиценцирања. С обзиром да је јединица мерења лиценца, упитници које су доставили пружаоци без лиценце нису обухваћени извештајем нити укључени у израчунавање индикатора.

2.1 Лиценцирани пружаоци услуга, распрострањеност и обухват корисника

У 2024. години укупан број лиценцираних пружалаца износио је 323¹¹. Од укупног броја лиценцираних пружалаца, **услуге социјалне заштите у 2024. години пружало је 261 или 80,8% пружалаца** (активни пружаоци) (Графикон 2-1).

Графикон 2-1 Број лиценцираних пружалаца услуга и број активних ЛПЛУ, 2013 - 2024.

Извор: РЗСЗ, Извештаји ЛПЛУ за 2024., МРЗБСП

¹¹ У 2024. години укупан број пружалаца који су пружали услуге је 347, али су у складу са методологијом овог извештаја обухваћени искључиво пружаоци са важећом лиценцом (323 пружаоца).

Број лиценцираних пружалаца у периоду од 2013 – 2023. године¹² расте, што је у складу са стратешким циљевима система социјалне заштите и процесом деинституционализације. У 2024. години први пут је забележено смањење броја лиценцираних пружалаца услуга у односу на претходну годину.

Паралелно, у периоду 2016 - 2024. број лиценцираних пружалаца **који не пружају услугу** повећао се 15,5 пута (базни индекс 1550) што представља раст од 1450% (Графикон 2-1). Овако значајан раст у дужем периоду, отвара питања о доступности локалних услуга становништву Републике Србије и указује на системске промене и потребу за дубљом анализом узрока.

Са друге стране, анализа базних индекса према врстама услуга показује да забележени трендови нису приметни код свих врста услуга. У Табели 2-1 су приказане услуге код којих су забележене значајне промене, односно смањење броја пружалаца који пружају услугу у периоду 2016 – 2024. Најдинамичнији раст је забележен код пружалаца који пружају услугу **лични пратилац детета** – индекс 1700 у 2024. години, што значи да је број неактивних пружалаца ове врсте услуга 17 пута већи него 2016. године. На другом месту су пружаоци услуге **помоћ у кући** где је забележен континуирани раст, достижући индекс 1450 у 2024. години (број пружалаца који не пружају услугу порастао 14,5 пута у односу на 2016. годину).

Табела 2-1 Раст броја лиценцираних пружалаца услуга који не пружају услугу, 2016-2024., индекс

Врста услуге	2016.	2020.	2024.	Промена 2016–2024
Помоћ у кући	100	1400	1450	↑ +1350
Дневни боравак	100	100	700	↑ +600
Лични пратилац детета	100	900	1700	↑ +1600
Персонална асистенција	100	300	600	↑ +500
Становање уз подршку	0	200	100	↑ +100
СОС телефон	0	200	200	↑ +200

Извор: РЗСЗ, Извештаји ЛПЛУ за 2016., 2020., 2024.

Дневни боравак показује значајне осцилације, али се у 2024. години вредност поново нагло повећава (индекс 700), што упућује на нестабилност у континуитету реализације ове услуге. Персонална асистенција такође показује раст, са индексом 600 у 2024. години. Иако мање драматичан него код других услуга, ово је и даље шестоструко повећање у односу на 2016. Становање уз подршку и СОС телефон имају мањи број пружалаца који улазе и излазе из система. Ипак, повећање индекса у појединим годинама указује на повремену нестабилност у реализацији.

¹² Прва лиценца је издата 2013. године. РЗСЗ прикупља податке, анализира и извештава о процесу лиценцирања од 2016. године.

Код пружалаца услуга свратиште, прихватилиште и предах смештај које се пружају у објекту и који, осим свратишта, спадају у услуге смештаја нису забележене осцилације у промени броја пружалаца који пружају услуге.

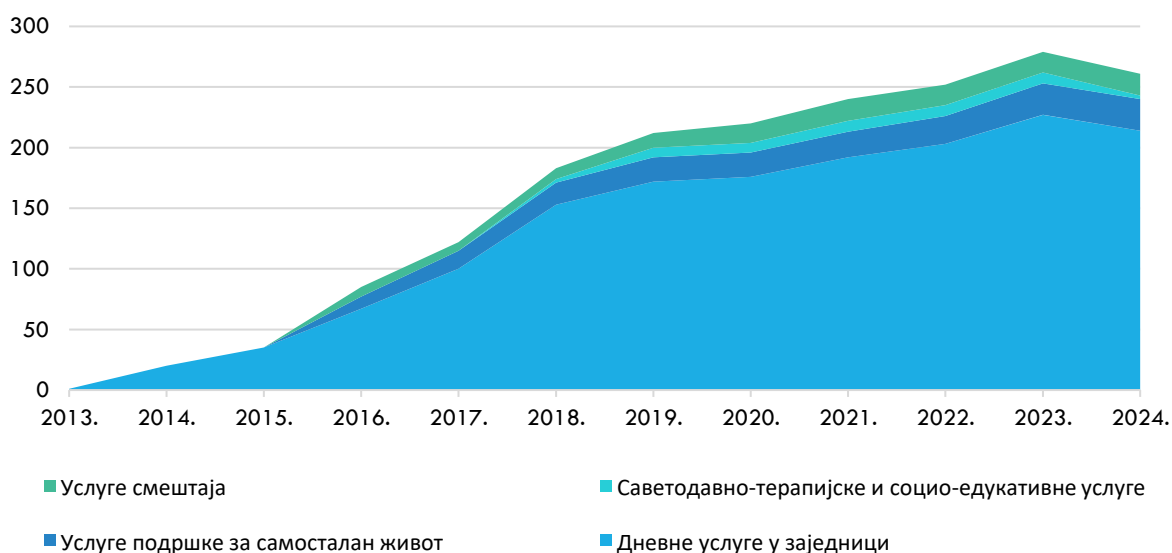
С озбиром да је најзначајнији раст забележен код услуга лични пратилац детета и помоћ у кући, односно код услуга које су веома сличне у погледу стандарда и начина пружања услуге, можемо да закључимо да овакве промене указују на дугорочне структурне проблеме у пружању ове врсте услуга.

Међутим, расположиви административни подаци не омогућавају утврђивање узрока неповољних трендова, односно не могу да одговоре на питање из којих разлога све већи број лиценцираних пружалаца услуга престаје да пружа услуге. За ову врсту сазнања је потребно циљано истраживање које би узело у обзир специфичности, пре свега појединачних врста услуга, затим локалних заједница те анализу финансирања, уговарања, итд.

Анализа процеса лиценцирања пружалаца услуга 2013 – 2025.

Анализа према групама услуга показује континуирано највећу заступљеност пружалаца дневних услуга у заједници, који и у 2024. години чине 82,0% пружалаца услуга (Графикон 2-2). Другим речима, процес лиценцирања је континуирано најинтензивнији у групи дневних услуга у заједници, док у осталим групама услуга није забележен значајнији напредак у погледу пораста броја лиценцираних пружалаца.

Графикон 2-2 Лиценцирани пружаоци услуга према групама услуга, 2013 - 2024.

Извор: РЗСЗ, Извештаји ЛПЛУ 2016-2024; МЗБСП, Списак лиценцираних пружалаца услуга

Анализа ланчаних индекса указује да је број активних ЛПЛУ у периоду 2013 – 2024. био изузетно динамичан, са значајним варијацијама по врстама услуга у појединим годинама. На укупном нивоу (сви пружаоци) највећи раст забележен је 2014. године, што пре свега одражава нагло укључивање већег броја пружалаца у систем. Након

иницијалног скока, укупни индекси се стабилизују, а кретања у периоду 2015 - 2024. показују умереније осцилације, са благим растом до 2023. године и блажим падом до 2024. (индекс 93,5).

Посматрано по услугама, најизраженија нестабилност јавља се код новијих или мање распрострањених услуга. Услуга лични пратилац детета бележи снажан раст након увођења (индекси 233,3 у 2017. и 200,0 у 2018.), након чега следи период стабилизације и умерених падова. Помоћ у кући је, као најзаступљенија услуга, имала значајне осцилације у првим годинама, али након 2018. доминира релативно стабилан тренд са индексираним кретањима око 100. Услуге свратиште, становање уз подршку и персонална асистенција углавном показују умерене варијације, без драматичних промена након почетног периода успостављања.

Одређене услуге показују изражену волатилност, односно значајне међугодишње осцилације – услуга становање уз подршку и услуга СОС телефон.

У целини посматрано, кретања ланчаних индекса указују на систем који се постепено стабилизује након периода експанзије, али са и даље присутним изазовима у појединим специфичним услугама. Ове варијације су важан показатељ развоја капацитета на локалном нивоу и могу послужити као основ за планирање подршке, унапређење стандарда и циљано јачање одрживости пружалаца услуга.

Посебно је значајно да у 2024. години већина услуга бележи вредности испод 100, што указује на **опште смањење доступности услуга грађанима**. Конкретно, смањење је најизраженије код помоћи у кући (индекс 90,8), дневног боравка (95,5) и СОС телефона (33,3), док неке услуге остају на нивоу 100 (лични пратилац детета, свратиште, персонална асистенција, становање уз подршку, предах смештај). Укупни ланчани индекс такође бележи пад (93,5), што указује да је у 2024. дошло до општег смањења обима или броја активних пружалаца у систему, упркос чињеници да поједине услуге задржавају претходни ниво. Насупрот падовима, прихватилиште бележи пораст (107,1), што показује да се кретања по услугама не крећу униформно.

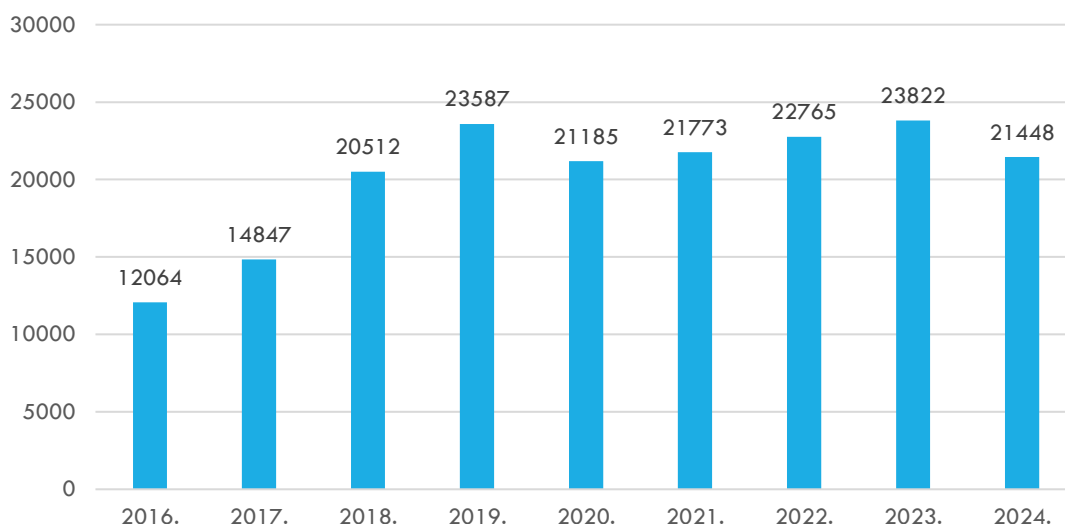
Налази упућују на неповољне структурне промене у систему социјалне заштите које је неопходно детаљније истражити јер указују на смањење доступности услуга. Могући фактори који утичу на смањење могу укључити промене у лиценцирању, престанак рада појединих пружалаца, реорганизацију услуга, а административни подаци сами по себи не омогућавају да се утврди који од ових фактора доминира, па је потребно допунско квалитативно истраживање како би се утврдиле конкретне узрочно-последичне везе и предложиле мере подршке.

Корисници локалних услуга социјалне заштите које пружају ЛПЛУ

Смањење броја лиценцираних пружалаца који су у 2024. години пружали услугу и успоравање процеса лиценцирања рефлектује се и на број корисника услуга који је у 2024. години смањен за 10,0% у односу на 2023. годину. Можемо закључити да је

забележено смањење у 2024. години последица смањења броја пружалаца услуга, међутим, уколико број корисника посматрамо у дужем периоду, односно од 2016. године када је спроведено прво истраживање уочавамо да промене у броју нису повезане са бројем пружалаца услуга. Наиме, у периоду од 2016 – 2024. године забележен је континуиран раст броја пружалаца услуга из године у годину, док број корисника варира.

Графикон 2-3 Број корисника услуга ЛПЛУ, 2016-2024.

Извор: РЗСЗ, Извештаји ЛПЛУ 2016-2024

Број корисника услуга које пружају ЛПЛУ у 2024. години износио је 21.448¹³, са већом заступљеношћу жена (59,4% жена и 40,6% мушкараца). Дистрибуција корисника према врстама услуга је стабилна и нису забележене промене: континуирано, највише је корисника услуге помоћ у кући (12.606 или 58,8%) пошто је за пружање ове услуге лиценциран највећи број пружалаца услуга. Из истог разлога (велики број пружалаца услуга), на другом месту по броју корисника је услуга лични пратилац детета чије услуге је користило укупно 4.221 дете. Са друге стране, удео корисника свих осталих услуга заједно чини 21,5% (Табела 2-2) .

Кад је реч о полној структури корисника услуга, полна структура варира изузев код три услуге које су стандардима намењене искључиво женама. Наиме, у 2024. години услуге СОС телефона, прихватилишта за жртве трговине људима и становања уз подршку за жртве трговине људима користиле су само жене (Табела 2-2). Међутим, жене доминирају и у услугама помоћи у кући, дневни боравак за одрасла и старија лица којима је потребна дневна нега и надзор, становање уз подршку за особе са инвалидитетом те у прихватилиштима за децу, младе и одрасле жртве насиља у породици, где су на смештају жене (услугу користе и мајке са децом па је тако у Табели

¹³ Укупан број корисника који су у 2024. години користили локалне услуге социјалне износи 27.391, али овај извештај обухвата искључиво кориснике услуга које пружају лиценцирани пружаоци.

2-2 и 25,8% дечака). Услуге у којима доминирају корисници мушког пола су дневни боравак за децу и младе у сукобу са законом, родитељима, школом или заједницом (75,7%), лични пратилац детета (70,2%), предах смештај (64,6%) и прихватилиште за одрасла и стара лица у кризним ситуацијама, бескућнике и просјакe (63,5).

Табела 2-2 Корисници активних ЛПЛУ према врсти, подврсти услуга и полу, 2024., %

Број корисника у току године	Укупно	Мушко, %	Женско, %
Укупно	21448	40,6	59,4
Помоћ у кући	12606	29,3	70,7
Дневни боравак			
Дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју и одрасле са инвалидитетом*	1646	59,5	40,5
Дневни боравак за децу и младе у сукобу са законом, родитељима, школом или заједницом	70	75,7	24,3
Дневни боравак за одрасла и старија лица којима је потребна дневна нега и надзор	8	25,0	75,0
Лични пратилац детета	4221	70,2	29,8
Свратиште	385	47,8	52,2
Персонални асистент	446	52,2	47,8
Становање уз подршку			
Становање уз подршку за особе са инвалидитетом	25	28,0	72,0
Становање уз подршку за жртве трговине људима	7	0,0	100,0
СОС телефон	860	0,0	100,0
Прихватилиште			
Прихватилиште за децу и младе у скитњи, без пратње и у кризним ситуацијама	259	54,8	45,2
Прихватилиште за одрасла и стара лица у кризним ситуацијама, бескућнике и просјакe	293	63,5	36,5
Прихватилиште за децу, младе и одрасле жртве насиља у породици	349	25,8	74,2
Прихватилиште за жртве трговине људима	16	0,0	100,0
Предах смештај	257	64,6	35,4

Извор: РЗСЗ, Извештаји ЛПЛУ 2024.

Напомена (за Табелу 2-2): (*) Иако су стандардима предвиђене две подврсте услуге дневни боравак за особе са инвалидитетом: дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју и дневни боравак за одрасле са инвалидитетом Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је претходних година издавало обједињену лиценцу пружаоцима услуга. С обзиром на то, пружаоци су услуге пружали за све старосне категорије и тако извештавали Републички завод за социјалну заштиту. Услед тога, подаци за ове две врсте услуге дневни боравак се приказују обједињено.

Доступност услуга становништву - обухват становништва услугама и обезбеђивање услуга од стране ЈЛС

Иако је број корисника важан оријентациони показатељ, сам по себи не говори много о развијености услуга или о њиховој доступности становништву. Апсолутни број корисника може да буде висок или низак из различитих разлога – величине популације, структуре становништва, али и политике локалне самоуправе у финансирању услуга.

Зато је за разумевање стварног стања неопходно анализирати индикаторе распрострањености и обезбеђивања услуга, као и стопе обухвата, који показују у којој мери општине заиста обезбеђују услуге својим грађанима и колико су оне доступне различитим групама становништва. Такође је важна анализа стопа обухвата према старосним категоријама јер обезбеђује детаљнији увид у коликој мери су услуге доступне деци, младима, одраслом и старијем становништву Републике Србије.

Када је реч о распрострањености услуга, податак да је у 2024. години 158 општина (98,1%) обезбедило коришћење барем једне услуге за своје грађане на први поглед делује охрабрујуће. Међутим, дубља анализа показује значајне изазове у стварном обиму и досегу услуга. Чак 54 општина или 35,1%, обезбеђује услуге за мање од 50 становника, а чак 16 општина за мање од 10 становника.

Табела 2-3 Општине са најмањом распрострањеношћу услуга – до 50 корисника, 2024.

Број корисника услуга ЛПЛУ	Број општина
мање од 5	6
5-10	10
11-20	8
21-30	8
31-40	10
41-50	12
- до 50 корисника	Укупно 54 општине или 35,1% општина у РС

Извор: РЗСЗ, Извештаји ЛПЛУ 2024.

Налази указују да велики број општина формално „обезбеђује“ услугу - било да заиста финансира пружаоце услуга или за појединачне грађане обезбеђује финансирање услуга тако што сноси трошкове услуга за своје грађане без обзира где се услуга пружа, односно користи. Оваква врста обезбеђивања има **веома ограничен досег**, недовољан да задовољи реалне потребе локалног становништва и не може се сматрати функционалном, доступном и ефективном.

Другим речима, висока покривеност општина које обезбеђују услуге **не значи и висок обухват**, нити равномерну доступност. Овај налаз указује да проблем није само у развијености услуга, већ и у њиховом реалном обиму и доступности. Анализа стопа обухвата илуструје ове проблеме на детаљнији начин.

Општа (агрегатна) стопа обухвата и дистрибуције локалних стопа обухвата

Општа (агрегатна) стопа обухвата за Србију у 2024. години износи 30,4 корисника услуга ЛПЛУ у односу на 10.000 становника. Она нам даје основну слику о томе колико се услуге користе на републичком нивоу, али овај индикатор сам по себи не открива расподелу и разлике између општина које се уочавају у дистрибуцији стопа обухвата. Због тога је важно статистички анализирати дистрибуцију локалних стопа обухвата.

Изражене међуопштинске разлике

Статистичка анализа локалних стопа обухвата показује да у дистрибуцији локалних стопа постоје екстремно велике разлике међу општинама. У табели 2-4 приказано је 10 општина са највећим и 10 општина са најнижим обухватом као илустрација која указује на неопходност детаљније анализе и изразите разлике у обухвату становништва услугама. Три општине у 2024. години нису обезбедиле ниједну услугу становништву, то су: Осечина, Пећинци и Ражањ.

Табела 2-4 Преглед општина са највећим и најнижим обухватом становништва, 2024.

Висок обухват – 10 општина	Стопа обухвата	Низак обухват - 10 општина	Стопа обухвата
Црна Трава	1163,5	Осечина	0,0
Бојник	287,3	Пећинци	0,0
Бабушница	267,4	Ражањ	0,0
Бела Паланка	233,0	Прешево	0,6
Мали Иђош	230,1	Врбас	0,8
Пландиште	223,1	Тутин	1,5
Чока	167,9	Сопот	1,6
Блаце	163,2	Беоцин	2,2
Бачки Петровац	156,4	Јагодина	2,2
Рашка	156,3	Шид	3,7

Извор: РЗСЗ, Извештаји ЛПЛУ 2024.

Стопе обухвата међу општинама показују велику варијабилност. Аритметичка средина локалних стопа износи **51,6**, док је медијана **27,5**, а стандардна девијација **101,5** што је довољно да се утврди да је расподела изразито хетерогена (коефицијент варијације \approx **196,8%**). Стандардна девијација која је готово двоструко већа од средње вредности и знатно већа од медијане, указује на јаку асиметрију и постојање неколико екстремно високих вредности (енг. outlier или аутлајер), пре свега општина Црна Трава са стопом 1163,5 подиже просек и мења слику „типичне“ општине. Због тога су медијана и интерквартилни распон ($Q1=15,5$; $Q3=57,7$) прикладнији показатељи централне тенденције од аритметичке средине или агрегатне стопе обухвата.

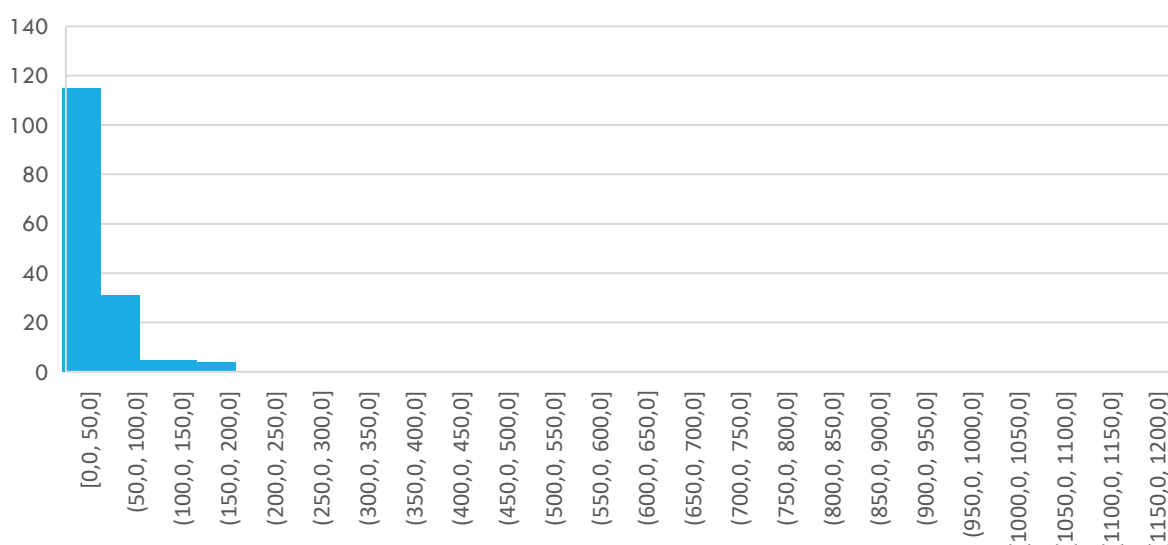
Уочена хетерогеност директно указује на неравномерности у систему доступности услуга. Однос између средње вредности и варијабилности ($CV = 196,8\%$) осликава

нестабилан и неуједначен систем, са великим регионалним разликама и локалном фрагментацијом развоја услуга. Управо због тога агрегатна стопа обухвата од 30,4 не одражава реалне услове у већини општина. Поређење медијане (27,5) и аритметичке средине (51,6) показује да је средина значајно подигнута малим бројем општина са екстремно високим вредностима, док већина општина има обухват ближи медијани. Анализа квантила потврђује ове разлике: у првом квантилу ($Q_1 = 15,5$) налази се 25% општина са најнижом доступношћу услуга, које представљају приоритет за циљане интервенције, док се у трећем квантилу ($Q_3 = 57,7$) налази 25% општина са надпросечним обухватом, али и у овој групи разлике су значајне. Интерквartilни распон од **42,2** указује на широку разлику између општина са „ниском“ и „високом“ стопом обухвата и додатно потврђује изразиту неуједначеност развоја услуга.

Хистограм јасно показује изразито десно-асиметричну расподелу стопа обухвата по општинама (Графикон 2–4). Највећи број општина концентрисан је у најнижим интервалима вредности: више од две трећине општина има стопу обухвата нижу од 50, док се већина преосталих налази у интервалу до 100. Са порастом вредности, учесталост нагло опада, а само појединачне општине достижу изразито високе нивое обухвата. Присуство екстремне вредности (општине Црна Трава) додатно наглашава неравномерност расподеле и значајно повећава просечну вредност, што потврђује да аритметичка средина не представља адекватну меру типичног стања. Већина општина остварује знатно ниже стопе од просека, док је висок обухват карактеристичан за врло ограничен број средина.

Овакав образац указује да је **низак ниво обухвата структурни проблем у већини локалних самоуправа**, док примери изразито високог обухвата представљају изузетке, а не уобичајену праксу, што има важне импликације за планирање и унапређење услуга на локалном нивоу.

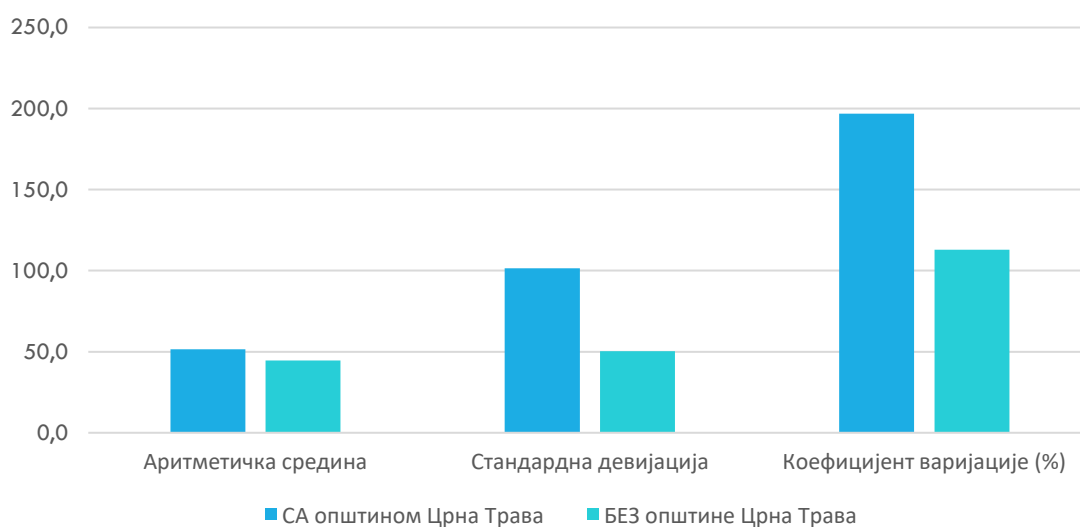
Графикон 2-4 Дистрибуција стопа обухвата према општинама, 2024.

Извор: РЗС, Извештаји ЛПЛУ 2024.

С обзиром да је Црна Трава идентификована као екстремна вредност (статистички „аутлајер“) са екстремно високом вредношћу обухвата, било је неопходно урадити и упоредну анализу - са и без ове општине (као екстремне вредности). Када се ова општина изузме, стандардна девијација се преполови (са 101,5 на 50,4), а коефицијент варијације пада са 196,8% на 112,9% (Графикон 2-5). Аритметичка средина пада са 51,6 на 44,6, што показује да је екстремна вредност Црне Траве „подизала“ просек. Медијана и квартилне вредности очекивано остају готово исте, јер мере централне тенденције не зависе снажно од екстремних вредности, тј. ефекат екстремних вредности ограничен је само на агрегатне индикаторе.

Графикон 2-5 – Ефекат уклањања екстремне вредности на статистичке показатеље

Извор: РЗСЗ, Извештаји ЛПЛУ 2024.

Претходно приказани налази показују да расподела локалних стопа обухвата није равномерна и да једна општина са веома високом стопом значајно утиче на укупан статистички профил. Због тога је, поред агрегатне стопе, неопходно користити медијану, квартиле и варијабилност како би се добила реалнија слика локалних неједнакости.

Зашто је Црна Трава статистички „аутлајер“? Да би се разумело зашто је стопа обухвата у Црној Трави толико висока, важно је истаћи неколико кључних разлога:

1. Веома мала популација – јак „именитељски ефекат“: Црна Трава је једна од најмањих општина у Србији по броју становника. Када се стопе израчунавају на основу мале популације, чак и релативно мали апсолутни број корисника доводи до изразито високих вредности стопе. Пример који илуструје ово повећање кроз ниску базу:

- 12 корисника на 1000 становника → 120 на 10.000
- 12 корисника на 200 становника → 600 на 10.000

Дакле, мали број корисника се „умножава“ кроз малу популацију, што резултира екстремно високим стопама.

2. Диспропорција између броја корисника и величине популације: У Црној Трави је у 2024. години, живело 954 становника, од којих је чак 111 користило услуге помоћи у кући. Иако број корисника није велик у апсолутним вредностима, његов статистички утицај на показатеље обухвата је изузетно висок.

- неколико десетина корисника → екстремно висока стопа
- у већим општинама исти број корисника → ниска или умерена стопа

Ова диспропорција представља механички узрок екстремно високе вредности стопе.

3. Статистичке последице по целу дистрибуцију. Због овако екстремне вредности:

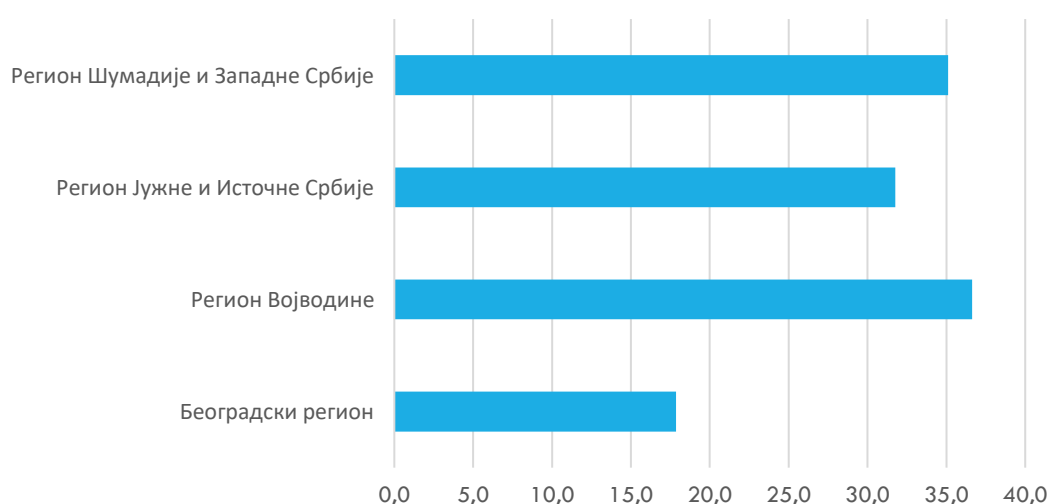
- аритметичка средина се увећава и престаје да одражава „типичну“ општину,
- стандардна девијација се повећава више него двоструко,
- коефицијент варијације достиже 197%,
- агрегатна стопа постаје мање аналитички корисна,
- расподела постаје снажно десно-асиметрична.

Због тога се Црна Трава оправдано третира као екстремна вредност и потребно је анализирати податке са и без ње.

Изражене регионалне разлике

Неједнакости у стопама обухвата услугама су присутне и на нивоу региона и области (Графикон 2-6).

Графикон 2-6 Регионалне стопе обухвата становништва услугама ЛПЛУ, 2024.

Извор: РЗСЗ, Извештаји ЛПЛУ 2024.

Стопе обухвата на нивоу региона показују умерене, али значајне разлике у развијености и доступности услуга. Разлике указују да регионални контекст - степен урбанизације,

густина насељености, структура насеља, демографске карактеристике становништва и посебно локалне политике - снажно утичу на доступност услуга.

- Регион Војводине: највиши обухват (36,6%) и релативно равномерна развијеност услуга.
- Регион Шумадије и Западне Србије: нешто нижи, али стабилан обухват (35,1%), уз нешто већу унутрашњу разноликост, али ипак укупни обухват остаје изнад републичког просека.
- Регион Јужне и Источне Србије: нижи обухват (31,8%) уз значајну хетерогеност - са областима у којима је забележена највиша (Пиротска) и најнижа (Подунавска) стопа обухвата.
- Београдски регион: најнижи обухват (17,9%), што може бити последица урбаних специфичности, већег присуства алтернативних услуга и неравномерне просторне уједначености унутар метрополитенског подручја.

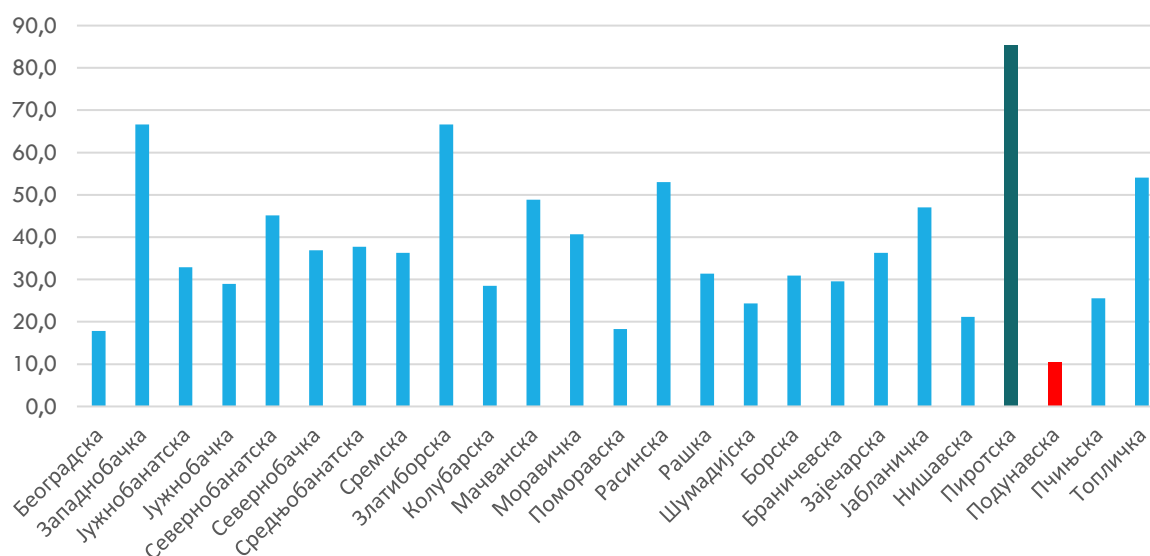
У целини, регионалне разлике указују на потребу за диференцираним приступом развоју услуга, у складу са регионалним специфичностима.

Неједнакости обухвата на нивоу области

Стопе обухвата на нивоу области показују већи распон: од најниже у Подунавској (10,5%), до највише у Пиротској (85,5%). Видљиви су следећи обрасци:

- области са малим бројем становника могу имати и изузетно високе и врло ниске стопе,
- велике области (Београдска, Јужнобачка, Нишавска) углавном имају умерене вредности.

Графикон 2-7 Стопе обухвата становништва према областима, 2024.

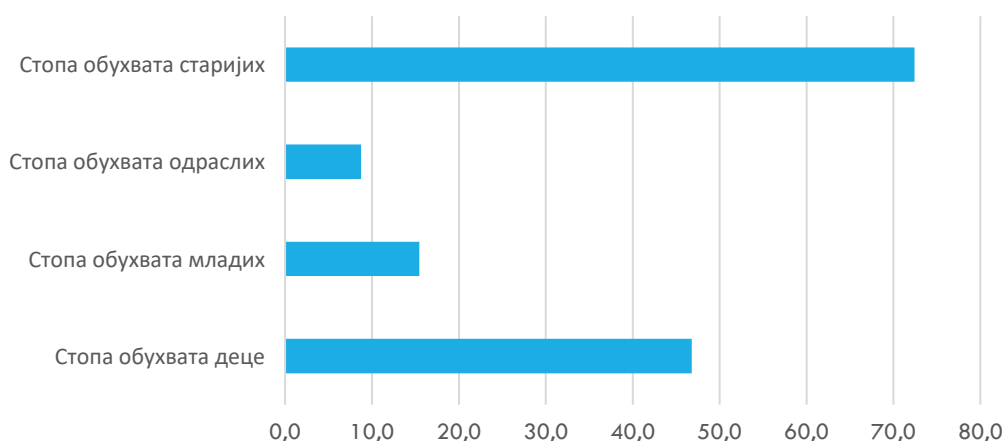
Извор: РЗСЗ, Извештаји ЛПЛУ 2024.

Анализа стопа обухвата на регионалном нивоу и на нивоу области потврђује да ни величина популације ни број корисника сами по себи нису довољни предиктори доступности услуга. На доступност утичу фактори као што су урбаност, организација мреже услуга, локална финансијска одређења, традиција коришћења услуга и демографске специфичности.

Специфичне стопе обухвата: стопе обухвата по старосним категоријама

Анализа стопа обухвата према старосним групама такође показује да развијеност и доступност услуга нису равномерне. Највећи обухват забележен је код старијих (72,4), затим деце (46,8), док су млади (15,4) и одрасли (8,7) најслабије обухваћени услугама ЛПЛУ. Ова структура указује да су локалне услуге углавном усмерене ка две крајње старосне групе, док су млади и одрасли системски маргинализовани.

Графикон 2-8 Специфичне стопе обухвата према старосним групама, 2024.

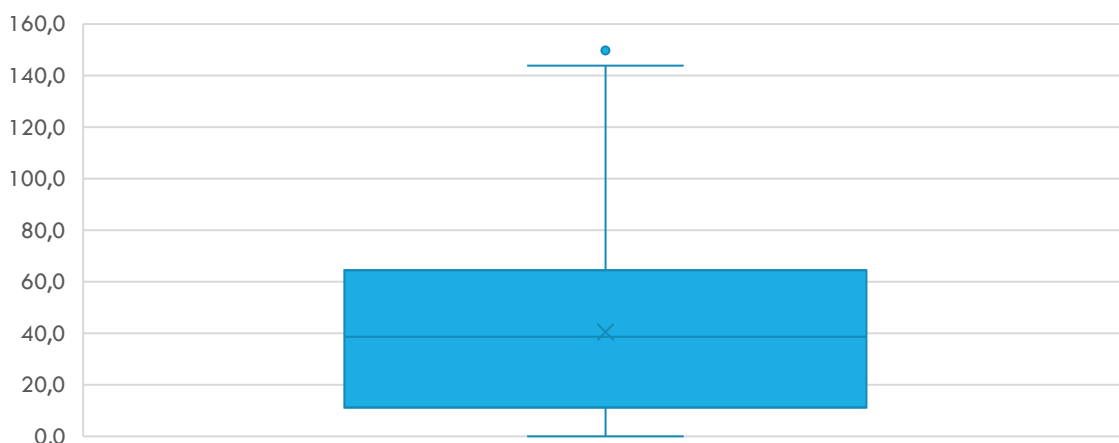

Извор: РЗСЗ, Извештаји ЛПЛУ 2024.

Налази анализе спроведене коришћењем метода дескриптивне статистике на комплетном узорку општина (укључујући и општине у којима нема корисника који користе услуге ЛПЛУ) показују:

Обухват деце је указује на умерену доступност услуга (Графикон 2-9). Мала разлика између аритметичке средине (40,5) и медијане (38,6) указује на релативно симетричну расподелу и уједначен обухват у већини општина. То потврђују и умерене вредности интерквartilног распона (12,0–64,4), као и релативно ниска стандардна девијација (31,6) и коефицијент варијације (78%). Управо ова комбинација вредности упућује на то да не постоје драматичне неједнакости у доступности. Међутим, деци из 23 општине у Србији нису уопште доступне локалне услуге ЛПЛУ. Графикон 2-9 показује релативну стабилност у већини општина: медијана (~39) показује типичан ниво обухвата; постоји мали број општина са веома ниским вредностима (0) и појединачне екстремне вредности са високим стопама (150+), што је уобичајена појава у малим срединама са мало деце.

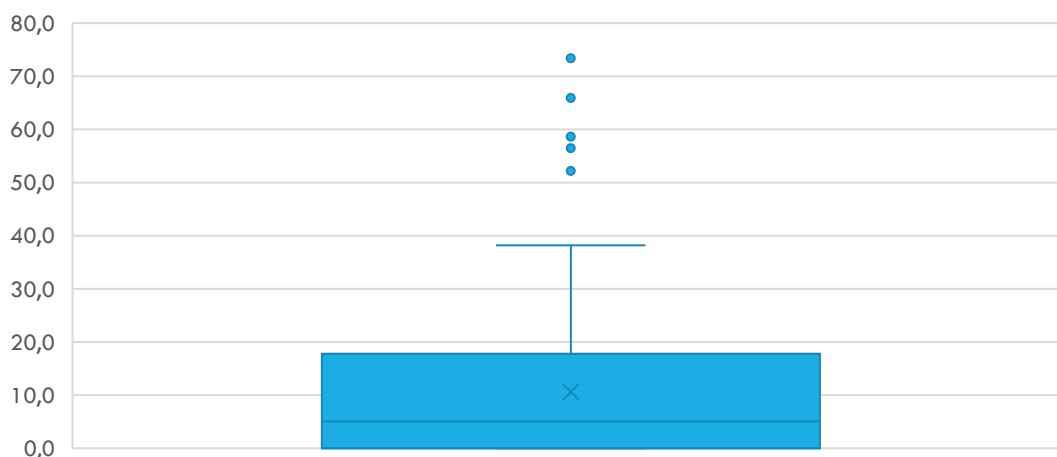
Графикон 2-9 Стопе обхвата деце у Србији услугама ЛПЛУ, 2024.

Извор: РЗСЗ, Извештаји ЛПЛУ 2024; РЗС, Процене становништва

Обухват младих је изразито низак и неједначен: На графикону 2-10 уочљиво је да су вредности концентрисане при самом дну, први квартил се креће око 0–2, а медијана износи 5, што јасно показује да већина општина услуге за младе обезбеђује у минималном обиму или их уопште нема. Врло уска „кутија“ и доња граница распона на нули визуелно потврђују да је скоро половина општина без услуга. Истовремено, постоји мањи број општина са вишим вредностима (50–75), које се појављују као екстремне вредности и указују на изоловане случајеве доступних услуга. Наиме, младима из 74 или 46,3% општина услуге које пружају ЛПЛУ нису уопште доступне. Оваква структура података подупире налаз о високим неједнакостима у доступности услуга за младе и о изузетној варијабилности система ($CV=133\%$), што су вредности које јасно показују да услуге за младе нису системски постављене, већ су изразито зависне од локалних иницијатива и капацитета.

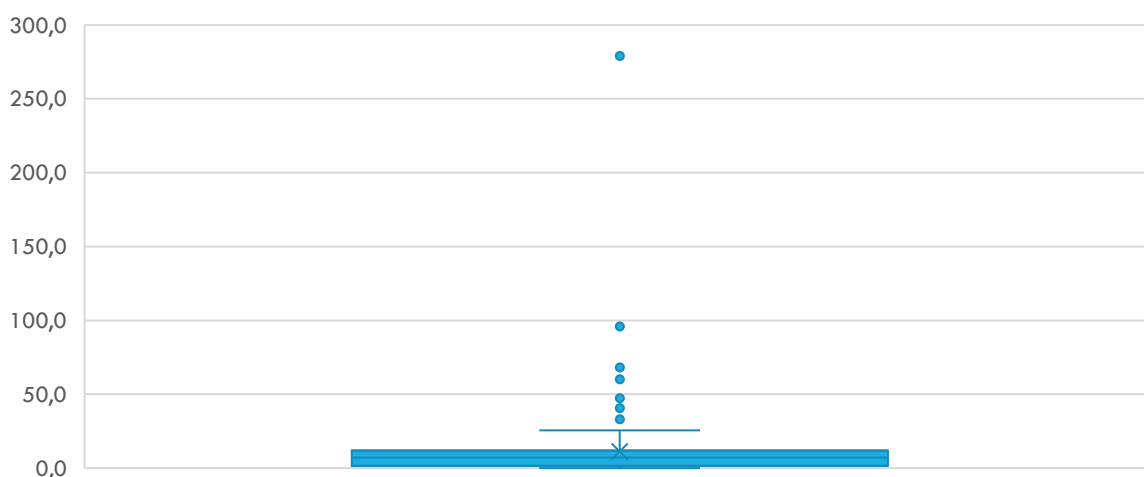
Графикон 2-10 Стопе обхвата младог становништва (18-25 година) у Србији услугама ЛПЛУ, 2024.

Извор: РЗСЗ, Извештаји ЛПЛУ 2024; РЗС, Процене становништва

Joш нижи и нестабилнији обухват присутан је код групе одраслих. Аритметичка средина од 11,3 и нижа медијана од 7,1 указује да високе вредности у појединим општинама „подижу“ просек. Разлика између Q1 (1,6) и Q3 (11,7) показује да је већина општина у распону ниског обухвата, а висока стандардна девијација (24,8) и изузетно висок коефицијент варијације (218,8%) додатно потврђују да су услуге за ову групу становништва неуједначене. У 28 општина одраслом становништву услуге нису уопште доступне. Налази су уочљиви и на графичком приказу (Графикон 2-11) који показује да се већина општина налази у нижем интервалу вредности стопе обухвата. Средишњи део расподеле (50% општина) груписан је у релативно уском распону, са медијаном која указује на низак ниво обухвата у националном просеку. Међутим, присутан је и мањи број општина које значајно одступају од већине и идентификоване су као екстремне вредности. Ове општине имају вишеструко више стопе обухвата у односу на остатак, што упућује на специфичне локалне околности, развијеније услуге или на другачије приступе у организацији подршке. Генерално посматрано, услуге за одрасле нису развијене, већ су пре изузетак у појединим срединама. Ипак, оваква структура указује да, иако је просечан ниво обухвата веома низак, постоји неколико успешних пракси које могу да послуже као референтне тачке. Истовремено, велике разлике између општина наглашавају потребу за циљаним мерама подршке, посебно у општинама које се налазе испод медијане.

Графикон 2-11 Стопе обухвата одраслог становништва (26-65 година) у Србији услугама ЛПЛУ, 2024.

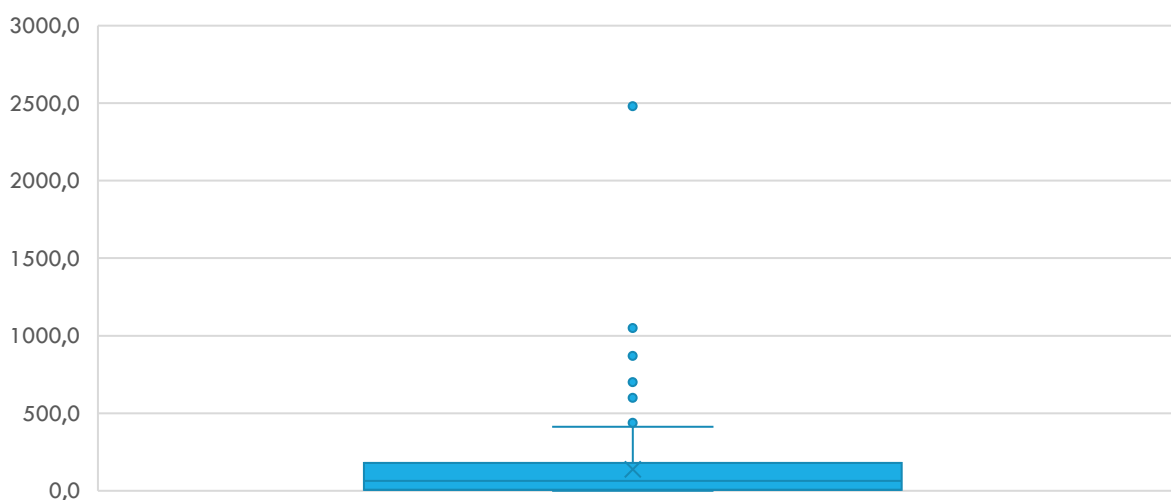

Извор: РЗСЗ, Извештаји ЛПЛУ 2024; РЗС, Процене становништва

Обухват старијих је наизглед највиши, са стопом обухвата од 72,4, али детаљнија анализа показује да су и ове вредности снажно под утицајем екстремних вредности у појединим општинама. Графикон 2-12 илуструје да је већина података концентрисана у доњем делу распона, док се екстремне вредности протежу до 2.481 (стопа обухвата старијих забележена у Црној Трави). Медијана, која дели податке на два једнака дела, налази се на 64,5, што значи да половину услуга има стопу обухвата мању од медијане.

Уједно, кватили (Q1 = 7,2 и Q3 = 176,3) показују да је 75 општина испод 176,3, док је 25% општина испод 7,2. Ови резултати указују на значајне разлике у обухвату, са великим бројем општина које имају ниску покривеност услугама, док неки екстреми, са веома високим обухватима, значајно утичу на укупну слику. Варијабилност стопа обухвата старијих особа локалним услугама указује на неуједначене услове доступности и покривености различитим услугама. Додатно, старијем становништву у 33 општине уопште нису доступне локалне услуге ЛПЛУ.

Графикон 2-12 Стопе обухвата старијег становништва (65 и више година) услугама ЛПЛУ, 2024.

Извор: РЗСЗ, Извештаји ЛПЛУ 2024; РЗС, Процене становништва

Коначно, анализирани параметри показују да су услуге умерено и релативно стабилно развијене за децу и умерено, али неуједначено за старије, док су млади и одрасли групе са убедљиво најнижом заступљеношћу и највећим неједнакостима у доступности услуга, тачније, у великом броју општина услуге за ове старосне групе уопште не постоје. Представљена структура налаза - са укљученим анализама аритметичке средине, медијане, интерквартилног распона, стандардне девијације и коефицијента варијације - јасно упућује на потребу за циљаним унапређењем система, пре свега у сегментима намењеним младима и одраслима те такође, уједначавању доступности за децу и старије и генералним повећањем обухвата становништва услугама социјалне заштите.

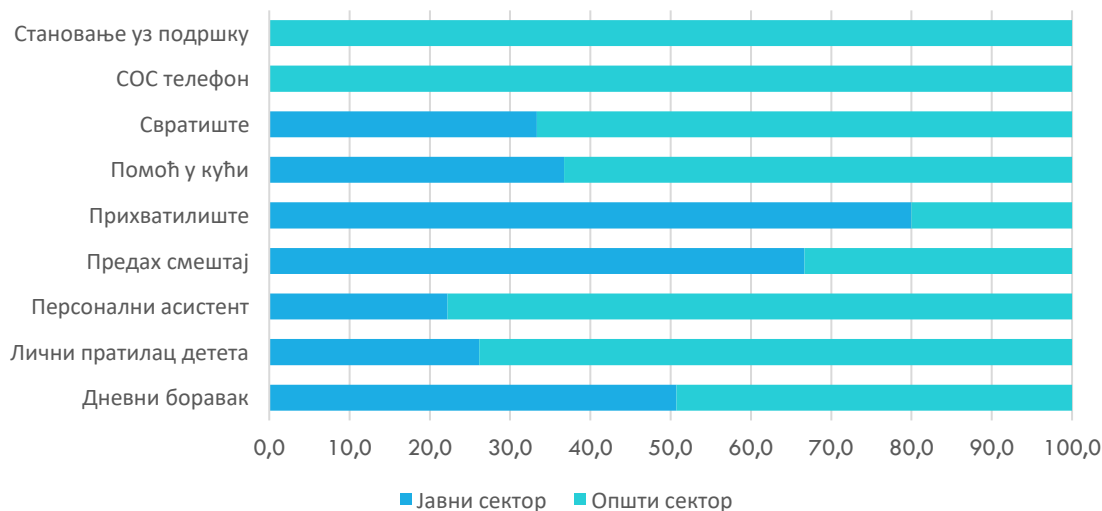
2.2 Карактеристике и капацитети пружалаца услуга

Кад је о плурализму пружалаца услуга реч, у 2024. години настављен је тренд веће заступљености пружалаца из општег сектора са 62,5%¹⁴ (Графикон 2-13). Код две услуге, прихватилиште и предах смештај доминира учешће јавног сектора као оснивача, а код

¹⁴ Плурализам пружалаца услуга подразумева пружање услуга социјалне заштите од стране различитих пружалаца услуга, а операционализован је на две димензије, према сектору и према оснивачу. Сектор је класификован на јавни и општи. Јавни сектор подразумева пружаоце чије је оснивач република, покрајина и јединица локалне самоуправе, а општи сектор све остале осниваче.

услуге дневни боравак равномерно су заступљена оба сектора. Наставак тренда значи и слабије учешће Републике Србије и АП Војводине као оснивача ЛПЛУ и доминација општег сектора, што је у складу са циљевима реформе социјалне заштите, односно подстицања укључивања других субјеката као оснивача локалних услуга.

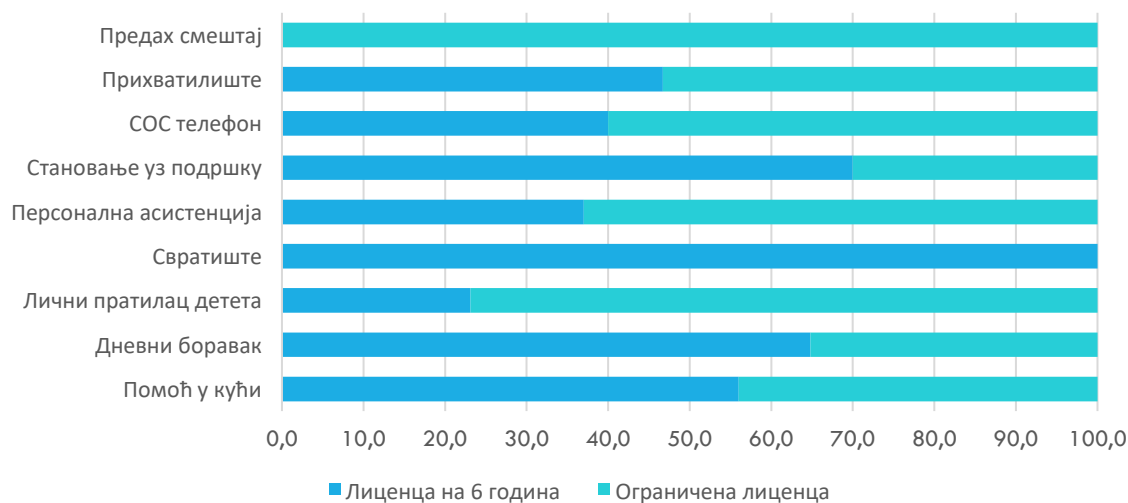
Графикон 2-13 Плурализам пружалаца - ЛПЛУ према врсти услуга и сектору оснивача, 2024, %

Извор: РЗСЗ, Извештаји ЛПЛУ 2024; МРЗБСП

Од укупног броја лиценцираних пружалаца у 2024. години 49,2% има лиценцу на шест година, односно испуњава све прописане минималне услове и стандарде, док је број пружалаца са привременом лиценцом континуирано висок нарочито код пружалаца услуга: предах смештај, СОС телефон, лични пратилац детета и персонална асистенција (Графикон 2-14).

Графикон 2-14 ЛПЛУ према врсти лиценце, 2024., %

Извор: РЗСЗ, Извештаји ЛПЛУ 2024; МРЗБСП

У току 2024. године активни пружаоци услуга социјалне заштите су запошљавали укупно 8.667 радника, а на дан 31.12.2024. године 7.050 радника (Табела 2-5).

Табела 2-5 Запослени радници активних ЛПЛУ према врстама услуга, 2024.

Број запослених	2024.
Укупан број запослених у току године	8.667
Укупан број запослених 31.12.2024.	7.050
Помоћ у кући	1.960
Дневни боравак	741
Лични пратилац	4.921
Свратиште	17
Персонални асистент	656
Становање уз подршку	27
СОС телефон	28
Прихватилиште	229
Предах смештај	88

Извор: РЗСЗ, Извештаји ЛПЛУ за 2024.

3. Преглед појединачних услуга у 2024. години

ДНЕВНЕ УСЛУГЕ У ЗАЈЕДНИЦИ

У 2024. години ЛПЛУ су пружали следеће дневне услуге у заједници: дневни боравак, помоћ у кући и свратиште.

3.1 Помоћ у кући

Услуга помоћи у кући доступна је: 1) деци која имају ограничења физичких и психичких способности и 2) одраслим и старијим особама који имају ограничењима физичких и психичких способности услед којих нису у стању да независно живе у својим домовима без редовне помоћи у активностима дневног живота, неге и надзора, при чему је породична подршка недовољна или није расположива¹⁵. Сврха услуге помоћ у кући је подршка у задовољавању свакодневних животних потреба, како би се унапредио или одржао квалитет живота¹⁶ (одржавање личне хигијене, нега, одржавање хигијене стана и помоћ ради задовољавања егзистенцијалних и других потреба).

Основни налази о пружању услуге у 2024. години

- У 2024. години услугу помоћи у кући користило је укупно 12.606 лица, а 31.12.2024. 10.130 корисника. Најзаступљенији су корисници старости од 65 до 79 година који чине 48,9% свих корисника, док је удео особа старих 80 и више година 39,3%, одраслих 10,1%, деце 1,3% и млади 0,4% (Графикон 3-1.1).
- У полној структури доминирају жене са уделом од 70,8% (Графикон 3-1.2).
- Код 7.448 или 67%, корисника утврђен је инвалидитет: најчешћи је вишеструки инвалидитет (32,8%), затим телесни (25,8%), сензорни (6,4%), менталне тешкоће (6,1%), интелектуалне тешкоће (2,4%) и первазивни развојни поремећаји (0,6%), док за 25,9% корисника није прецизирана врста инвалидитета.
- Од укупно 159 деце која су у 2024. години користила услугу помоћ у кући, 24 или 15,1% деце, није уопште укључено у образовни систем: 5,7% деце није укључено у предшколско образовање, 6,3% деце у основну школу и 3,1% деце средњошколског узраста не похађа средњу школу.
- У 2024. години од укупно 128 лиценцираних пружалаца услуге помоћ у кући, 99 или 77,3% је пружало услугу (активни пружаоци) и у односу на претходну, 2023. забележено је 9 или 6,6% пружалаца мање (Графикон 3-1.3).
- Услуга помоћ у кући је и у 2024. години најраспрострањенија локална услуга, присутна у свим регионима и областима и у 128 односно 79,5% општина (Графикон 3-1.4). У осам области услуга је доступна у свим општинама, док се у

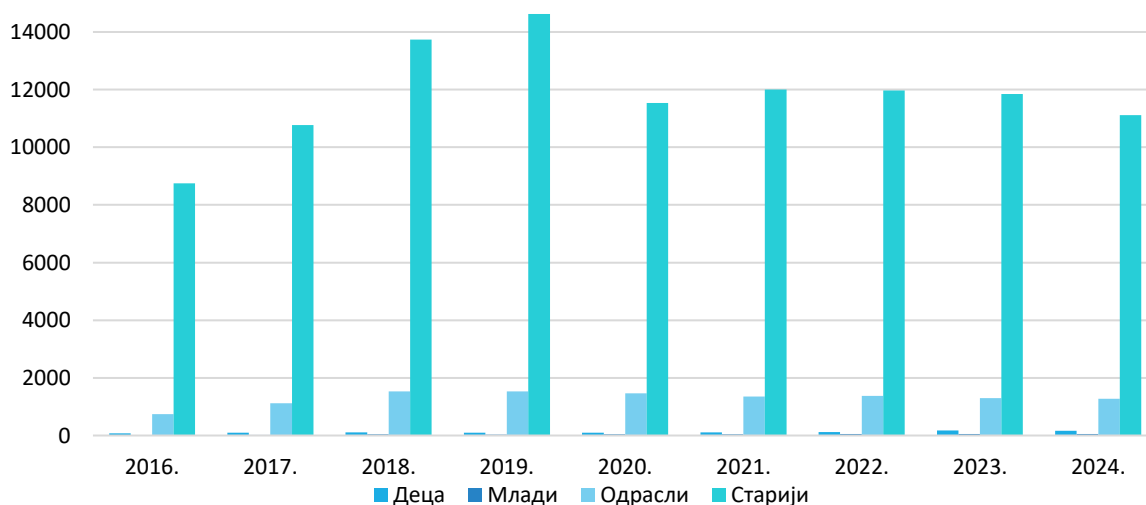
¹⁵ Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019) чл. 73

¹⁶ Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019) чл. 74

три области бележи покривеност од 50% и мање. Услуга се пружала у шест општина мање него у 2023. години (Графикон 3-1.5).

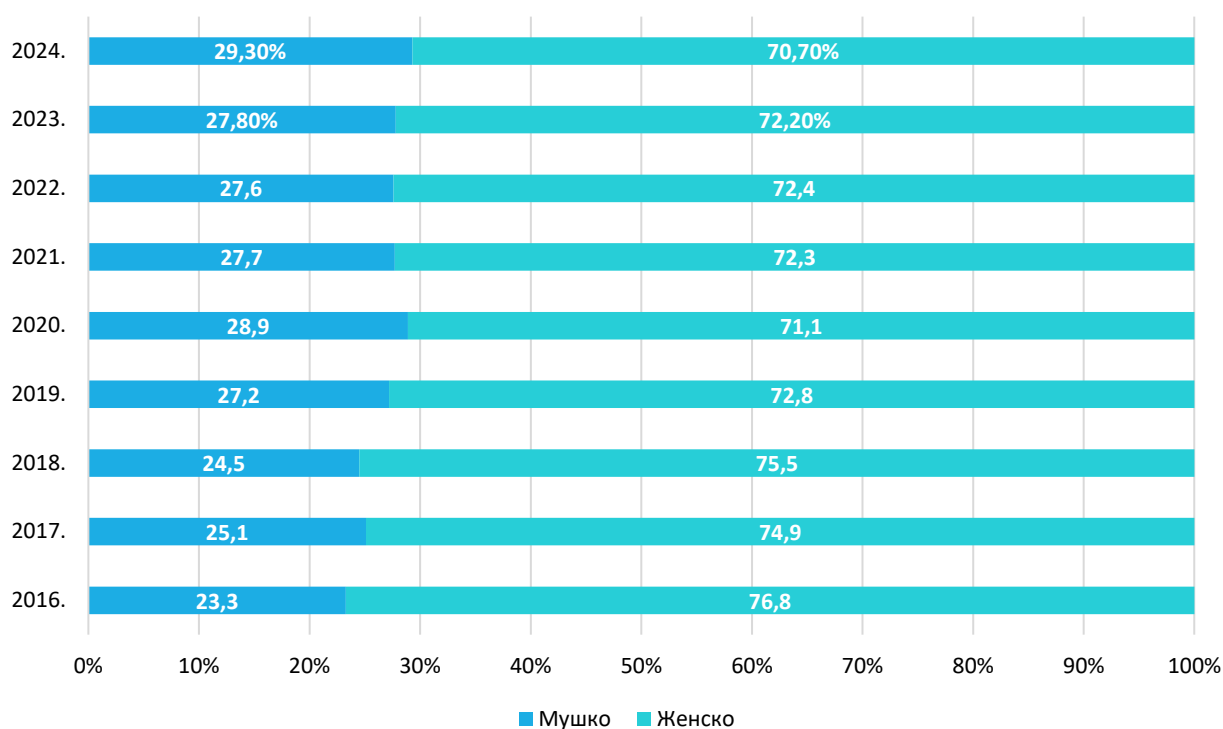
- Општа стопа обухвата становништва Републике Србије услугом помоћи у кући у 2024. години износи 18,3. Испод републичког просека налази се 75 општина, од којих у 33 општине стопа обухвата износи нула, односно услуга помоћи у кући није доступна. Највиша стопа обухвата забележена је у општини Црна Трава (1.339), док је најнижа евидентирана у општини Обреновац (0,7).
- У односу на старосну структуру корисника, уврђене су разлике у пружању услуге помоћи у кући: деци се услуга пружала у 25 општина, при чему је само у пет општина обухватала више од десеторо деце, а просечан број деце корисника износио је 6,7; услуга ПУК за младе била је доступна у 20 општина, са просечним бројем од 2,6 младих корисника по општини; одрасли корисници били су обухваћени услугом у 100 општина, са просечним бројем од 12,4 корисника по општини; услуга помоћи у кући за старије кориснике пружала се у 126 општина, уз значајно већи просечан број од 84 корисника по општини.
- Међу пружаоцима доминирају пружаоци из општег сектора (63,3%), а у односу на оснивача, 45,3% су удружења грађана, 27,3% локалне самоуправе, док је 18% основано од стране привредног друштва. Најмањи је удео пружалаца чији је оснивач Република Србија или АП Војводина (7,8% и 1,6%).
- Удео пружалаца са лиценцом на шест година је 56,2%, док 43,8% пружалаца није у потпуности задовољила минималне стандарде за пружање услуге и има привремену лиценцу.
- Укупан број запослених у току 2024. године је 1.960, а 31.12.2024. 1.664. Највећи број запослених су геронтодомаћице, односно неговатељице са 74,8%. Од укупног броја геронтодомаћица (1.245), 64,4% је завршило обуку по акредитованом програму за пружање услуге помоћ у кући.

Графикон 3-1.1 Корисници ЛПЛУ помоћ у кући према старости, 2016 – 2024.

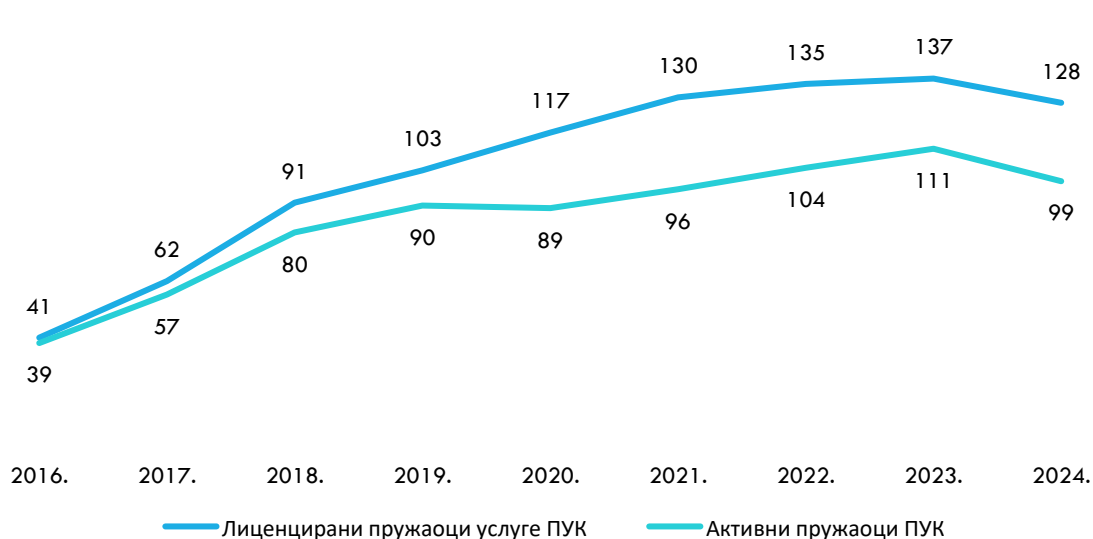
Извор: РЗСЗ

Графикон 3-1.2 Корисници ЛПЛУ помоћ у кући према полу, 2016 – 2024, %

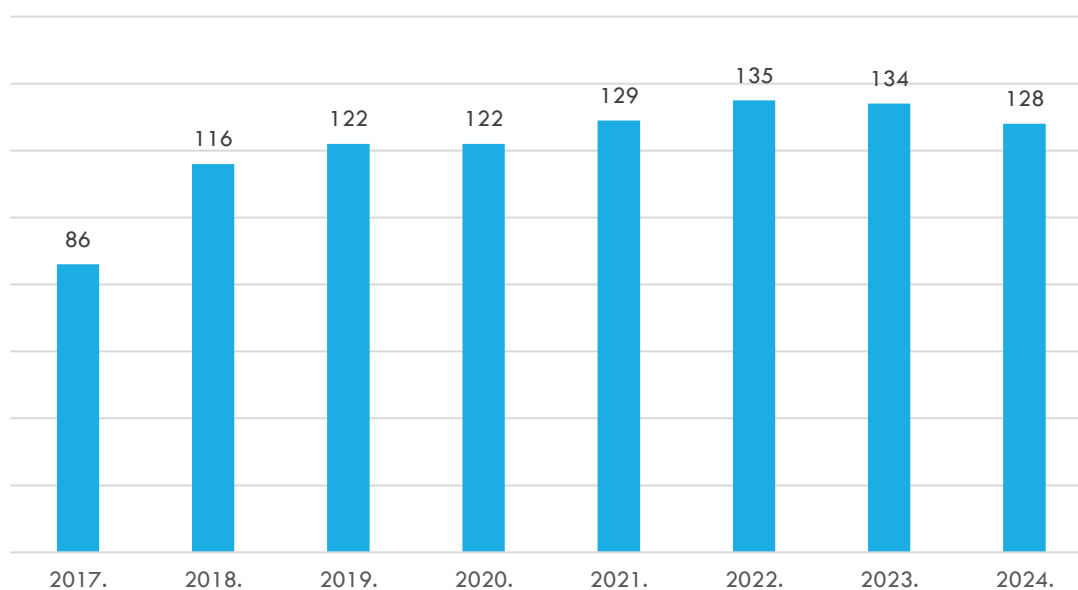
Извор: РЗСЗ

Графикон 3-1.3 Лиценцирани и активни ЛПЛУ помоћ у кући, 2016 -2024.

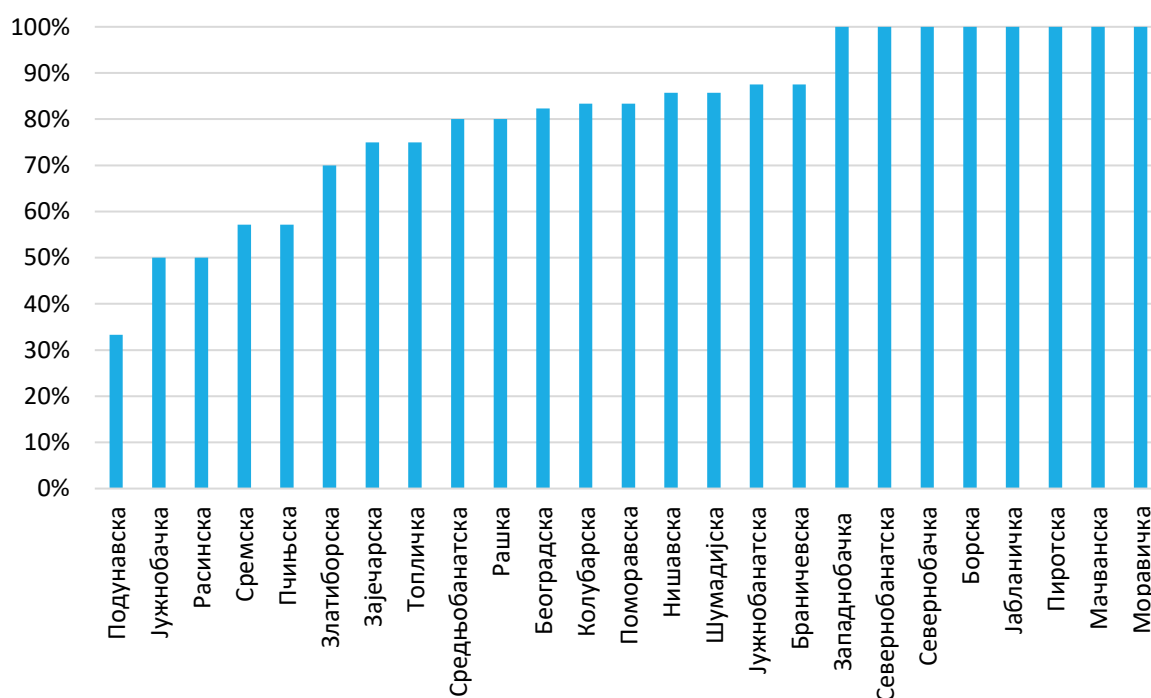
Извор: МРЗБСП, РЗСЗ

Графикон 3-1.4 Број општина у којима се пружају услуга помоћ у кући, 2017-2024.

Извор: Извештај ЛПЛУ

Графикон 3-1.5 Распрострањеност услуге помоћ у кући према областима, 2024.

Извор: Извештај ЛПЛУ

3.2 Лични пратилац детета

Услуга лични пратилац детета (ЛПД) доступна је детету са инвалидитетом, односно са сметњама у развоју, коме је потребна подршка за задовољавање основних потреба у свакодневном животу у области кретања, одржавања личне хигијене, храњења, облачења и комуникације са другима, под условом да је укључено у васпитно-образовну установу, односно школу, до краја редовног школовања, укључујући завршетак средње школе¹⁷.

Сврха ангажовања личног пратиоца је пружање одговарајуће индивидуалне практичне подршке детету ради укључивања у редовно школовање и активности у заједници, ради успостављања што већег нивоа самосталности¹⁸.

Основни налази о пружању услуге лични пратилац у 2024. години

- У 2024. години је укупно 65 лиценцираних пружалаца услуга, од којих је 48 или 74% пружало услугу (активни пружаоци). Услуга ЛПД се најбрже развијала током периода лиценцирања па је број пружалаца услуге ЛПД у 2024. години порастао више од 30 пута у односу на 2015. годину када је лиценциран први пружалац ове услуге (Графикон 3-2.1).
- Услугу ЛПД је у 2024. години користило 4.221 деце, а број корисника је у континуираном порасту (Графикон 3-2.2).
- У односу на узраст, доминирају деца од 6 до 14 година са уделом од 73%. Дечаци доминирају у свим узрасним категоријама (Графикон 3-2.3).
- Према породичном статусу, у току 2024. године, 96,8% корисника услуге ЛПД живело је у биолошким породицама, 1,9% у хранитељским породицама, а у сродничким старатељским породицама 0,7% деце. У установи за смештај живело је седам корисника услуге лични пратилац.
- Код 41 деце корисника услуге ЛПД нису дијгностификоване сметње у развоју или инвалидитет. Међу корисницима са сметњама, доминирају деца са сметњама из области аутистичног спектра 38,7%, затим деца са вишеструким 21,7% и интелектуалним сметњам са 12,8%, а остале сметње су присутне код мањег броја деце.
- Број општина у којима је присутна услуга лични пратилац детета у 2024. години је 119 или 74% општина у Републици Србији, што је готово идентично као у 2023. години (Табела 3-2.4). Услуга ЛПД присутна је у свим областима у Србији, а у

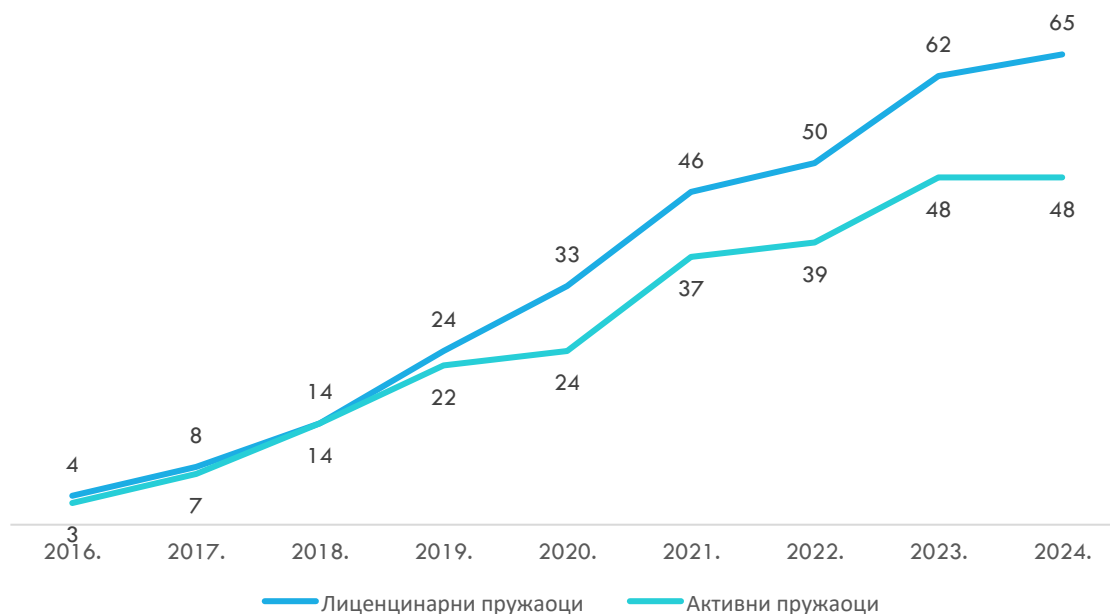
¹⁷ Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите, ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019), члан 83

¹⁸ Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите, ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019), члан 84

седам области и у свим општинама (100%). Услуга је такође присутна и на територији Косова и Метохије и пружа се у 11 од укупно 29 општина на КИМ.

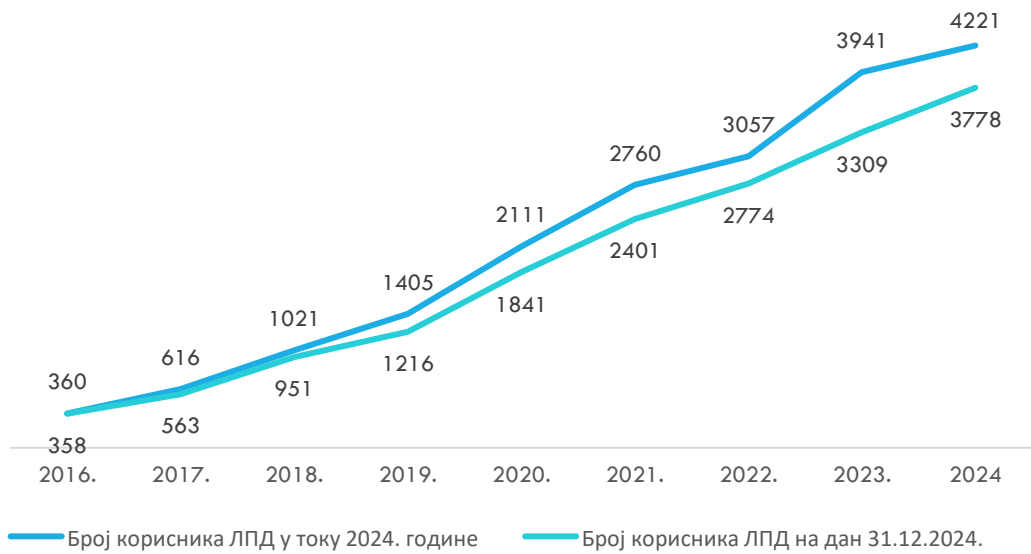
- Стопа обухвата услугом у популацији деце у РС износи 34,6. Највећи обухват деце услугом ЛПД је у општини Бабушница и износи 149,7, а најмањи је у Зајечару 3,1. Од укупно 119 општина у којима се пружа, стопа обухвата испод републичког просека је забележена у 65 општина.
- У току 2024. године ангажовано је 4.921 запослених, а у децембру 3.813. Највећи број запослених чине лични пратиоци детета са 95,3%, док су стручни радници заступљени са 2,4%.
- У 2024. години са 74% доминирају пружаоци услуге ЛПД из општег сектора (Графикон 3-2.5). Током седам година услугу су доминантно пружале организације чији су оснивачи удружења грађана, а потом локална самоуправа. У 2024. години удео удружења грађана као оснивача је 61,3%.
- Тренд доминације пружалаца са ограниченом лиценцом до пет година присутан је и у 2024. години: 21 пружалац услуге лични пратилац има лиценцу на шест година, док је 27 пружалаца са ограниченом лиценцом.

Графикон 3-2.1 Лиценцирани и активни ЛПЛУ лични пратилац детета, 2016 - 2024.

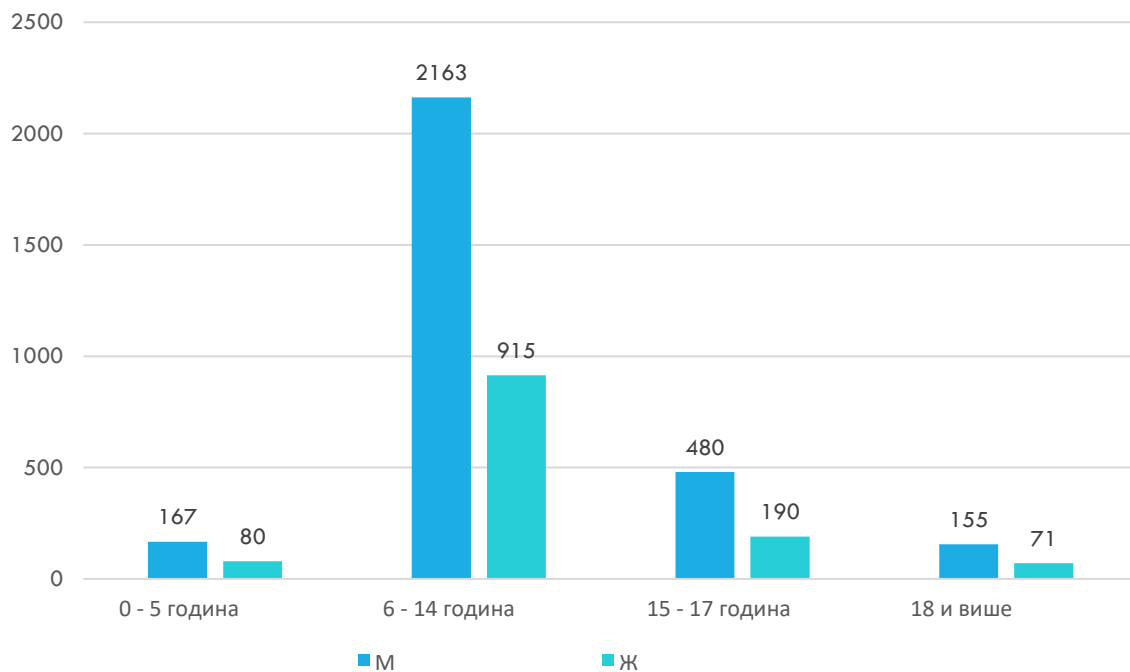
Извор: МРЗБСП, РЗСЗ

Графикон 3-2.2 Корисници ЛПЛУ ЛПД у току године и на дан 31.12, 2016-2024.

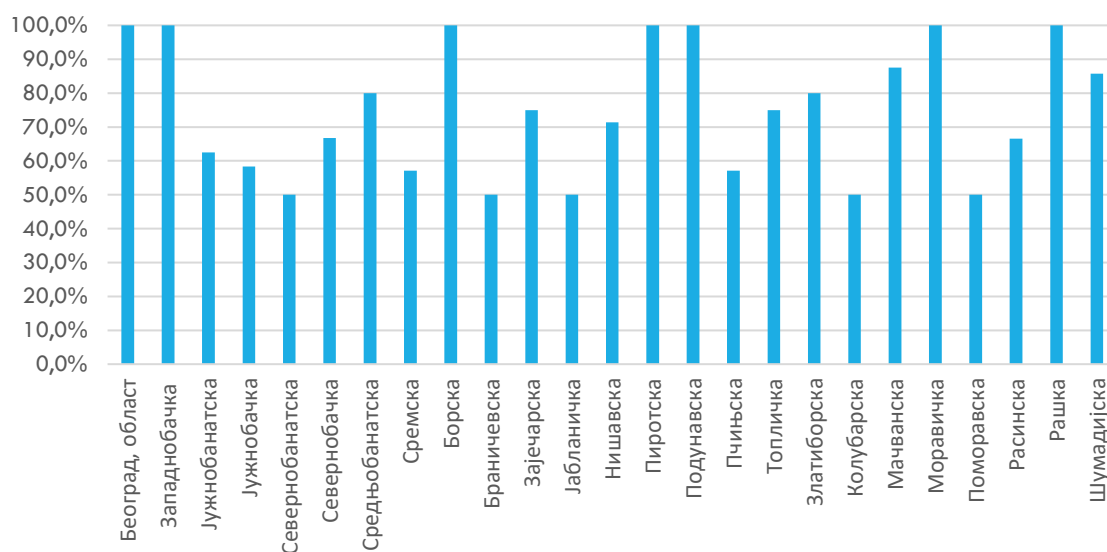
Извор: РЗСЗ

Графикон 3-2.3 Корисници ЛПЛУ ЛПД према узрасту и полу, 2024.

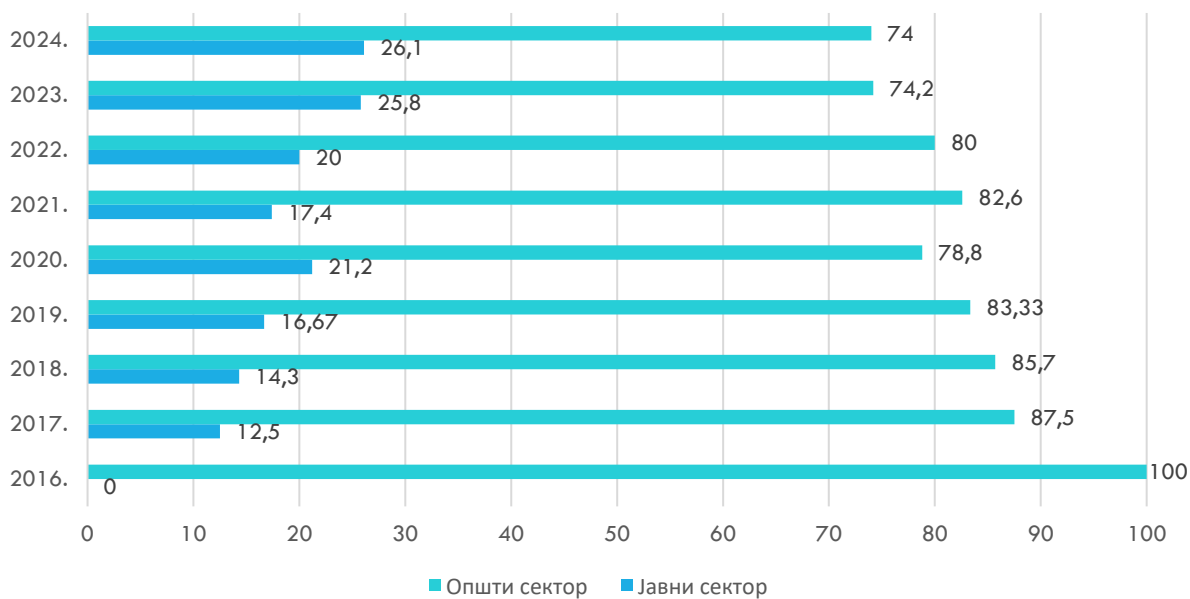
Извор: РЗСЗ

Графикон 3-2.4 Распрострањеност услуге лични пратилац детета према областима, 2024.

Извор: РЗСЗ

Графикон 3-2.5 ЛПЛУ лични пратилац детета према сектору, 2016 – 2024., %

Извор: МРЗБСП, РЗСЗ

3.3 Дневни боравак

Дневни боравак је услуга локалног карактера чији је сврха унапређење квалитета живота корисника кроз одржавање и развијање социјалних, психолошких и физичких функција и вештина, како би се у што већој мери оспособили за самосталан живот у организованом окружењу и уз потребан надзор и подршку.

Услуге дневног боравка стандардизоване су за следеће циљне групе:

- децу и младе са телесним инвалидитетом, односно интелектуалним тешкоћама, који имају потребу за дневном негом и надзором и подршком у одржању и развијању потенцијала, на начин који не омета њихово школовање;
- одрасле са телесним инвалидитетом, односно интелектуалним тешкоћама, који имају потребу за дневном негом и надзором и подршком у одржању и развијању потенцијала;
- децу и младе који су у сукобу са законом, родитељима, школом или заједницом, на начин који не омета њихово школовање или одлазак на посао;
- одрасла и стара лица којима је потребна дневна нега и надзор¹⁹.

Иако Правилник, као што је претходно наведено, раздваја услуге, односно стандарде за две подврсте дневног боравка и две циљне групе корисника са телесним и инвалидитетом и интелектуалним тешкоћама: децу и младе и одрасле, у пракси је пружање ове услуге у значајној мери организовано тако да пружаоци пружају услуге за обе циљне групе (и децу и одрасле) и то често без јасног функционалног раздвајања услуга у складу са врстом лиценце²⁰. С обзиром на оваква преклапања и одступања организације услуге од стандарда, али и од лиценце коју имају, пружаоци су достављали обједињене упитнике у складу са актуелном праксом. Услед тога, подаци о ове две (под)врсте дневног боравка обрађене су и приказане заједно како би се обезбедила реална, упоредива и аналитички релевантна слика обима, доступности и структуре корисника услуге дневног боравка.

У 2024. години лиценцу за пружање услуге дневног боравка има 71 пружалац, а 64 пружа услугу. У овом извештају, приказане су три подврсте дневних боравака:

- Дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју и одрасле са инвалидитетом: 67 лиценцирано, 60 пружало услугу.

¹⁹ Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите, чл. 68 ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019)

²⁰ Од укупно 60 активних пружалаца услуге дневног боравка у 2024. години, 26 пружалаца поседује обједињену лиценцу за децу, младе и одрасле кориснике. Истовремено, 20 пружалаца има лиценцу за дневни боравак за децу и младе, од којих чак 17 у пракси пружа услугу и одраслим особама са инвалидитетом, док 14 пружалаца има лиценцу за дневни боравак за одрасле, при чему 3 пружаоца услугу пружају и деци.

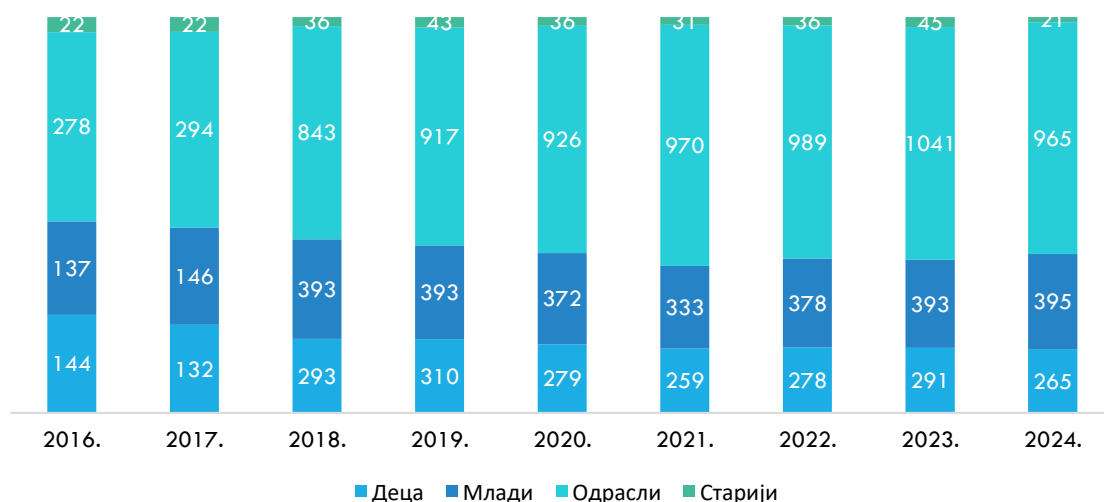
- Дневни боравак за децу и младе у сукобу са законом, родитељима, школом или заједницом: 3 лиценцирано и пружају услугу
- Дневни боравак за одрасла и старија лица којима је потребна дневна нега и надзор: један лиценциран пружа услугу.

Основни налази о пружању услуге дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју и особе са инвалидитетом у 2024. години

- У 2024. години од укупно 67 лиценцираних пружалаца услуге дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју и особе са инвалидитетом, 60 пружалаца је активно пружало услугу.
- У 2024. години услугу дневног боравака за особе са инвалидитетом користило је укупно 1.646 корисника, што представља смањење од 5,2% у односу на претходну годину. Структура корисника према узрасту показује да су одрасли корисници најзаступљенији са 58,6%, док млади чине 24%, деца 16,4%, а старији корисници свега 1,3%. Посматрано према полу, нешто је већа заступљеност особа мушког пола (59,5%) (Графикон 3-3.1).
- Према врсти инвалидитета, највећи удео имају корисници са интелектуалним тешкоћама (40,2%), затим корисници са вишеструким сметњама (36,8%), док је удео корисника са сензорним инвалидитетом изузетно низак (0,7%) (Графикон 3-3.2).
- У 2024. години 55 или 22,7% од укупног броја деце и младих корисника услуге ДБ за ОСИ није укључено у систем образовања: 18,2% деце није укључено у предшколско образовање, 28,1% деце школског узраста не иде у основну школу, док 14,1% од укупног броја деци и младих средњошколског узраста не похађа средњу школу (Графикон 3-3.3).
- Структура корисника према социо-економском статусу показује да 39,9% чине млади и одрасли којима је одузета радна способност. Међу корисницима је 26,2% незапослених, 8,6% пензионера, док је само 1,8% запослено. У групи старијих корисника 95,2% су пензионери, док 4,8% није остварило право на пензију.
- Услуга је доступна у свим регионима Републике Србије, изузев региона Косова и Метохије. Највећа распрострањеност услуге забележена је у региону Београда у 52,9% општина. Најмање је распрострањена у региону Јужне и Источне Србије, у 23,5% што упућује на значајне регионалне диспропорције у доступности подршке.
- Посматрано по областима, услуга је присутна у 23 од укупно 25 области (Графикон 3-3.4).
- У 2024. години услуга дневног боравака за особе са инвалидитетом пружала се у 51 или 31,7% општина у Србији.

- Општа стопа обухвата услугом ДБ за ОСИ у укупној популацији у РС износи 2,51. Највећи обухват услугом ДБ за ОСИ је у општини Брус и износи 22,6, а најмањи у Крагујевцу 2,0. Стопа обухвата испод републичког просека забележена је у 101 општини од којих је у 91 општини општа стопа обухвата 0 односно, услуга се не пружа.
- У односу на узрасну структуру корисника, услуга Дневни боравак за особе са инвалидитетом је различито заступљена по старосним групама и општинама:
 - Услуга дневни боравак ОСИ пружала се за децу у 49 општина. Просечан број деце по општинама у 2024. години износио је 1,6.
 - Услуга за корисничку групу младих била је доступна у 54 општине а просечан број корисника за ову узрану категорију износио је 2,4.
 - Одраслим корисницима ова услуга је била доступна у 57 општина. Просечан број износи је 5,9 корисника по општини.
 - Услуга дневни боравак ОСИ пружала се за старије кориснике у 6 општина.
- У 2024. години ЛПЛУ дневни боравак за ОСИ су запошљавали укупно 712 радника. У структури запослених доминирају сарадници, чији удео износи 41,4%, док стручни радници чине 31,7% укупно ангажованог кадра. 50,7% пружалаца је из јавног, а 49,3% из општег сектору: локална самоуправа је оснивач 28 пружаоца, удружења грађана 32, привредно друштво једног, док је Република основала шест дневних боравака за ОСИ.

Графикон 3-3.1 Корисници ЛПЛУ дневни боравак за особе са инвалидитетом, 2016 – 2024.

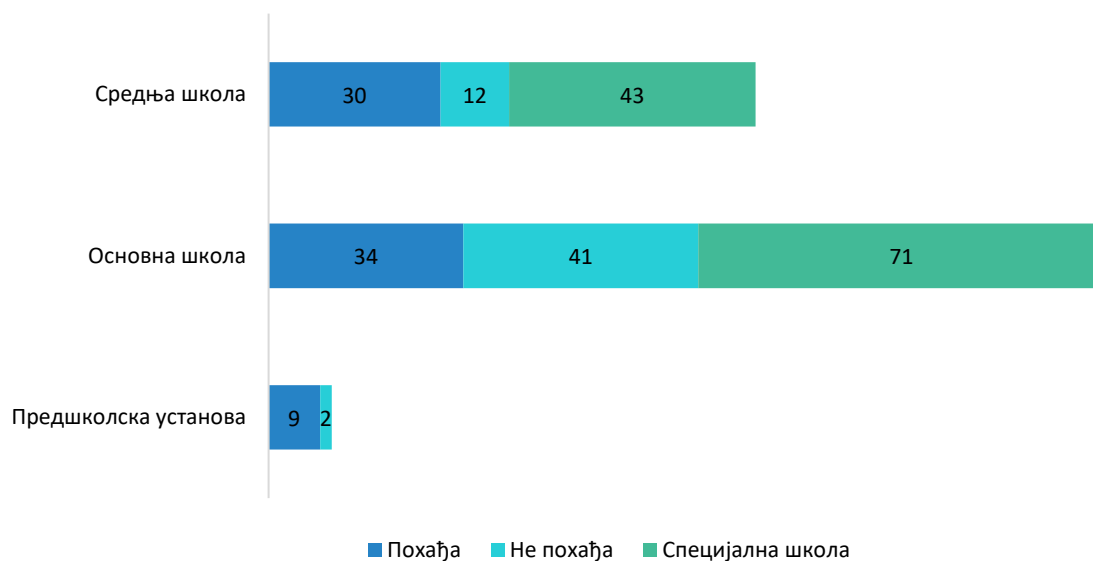
Извор: РЗСЗ

Графикон 3-3.2 Корисници ЛПЛУ дневни боравак са инвалидитетом према врсти инвалидитета, 2024, %

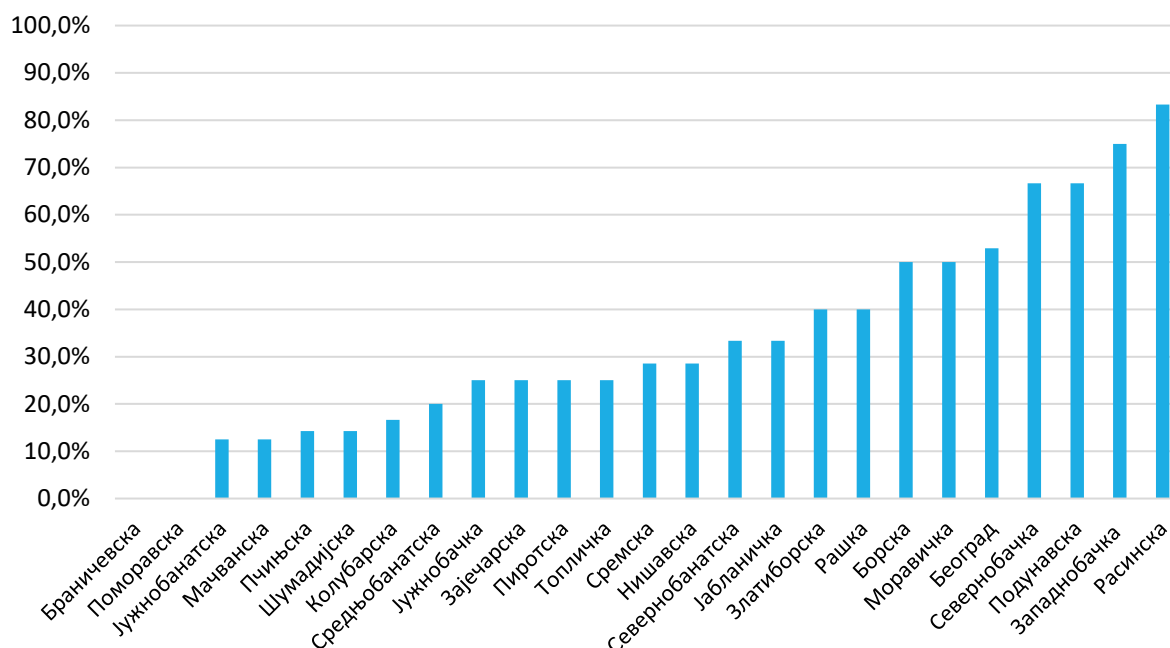
Извор: РЗСЗ

Графикон 3-3.3 Број деце и младих према образовном статусу 2024.

Извор: Извештај ЛПЛУ 2024.

Графикон 3-3.4 Распрострањеност услуге дневни боравак за особе са инвалидитетом према областима, 2024.

Извор: Извештај ЛПЛУ 2024.

Основни налази о пружању услуге дневни боравак за младе у сукобу са законом, породицом, школом и заједницом у 2024. години

- Услугу дневни боравак за младе у сукобу законом, породицом, школом и заједницом у 2024. години су пружала три лиценцирана пружаоца услуга у три општине у Србији: Крагујевацу, Краљеву и Крушевцу. Сви корисници услугу користе у својој општини.
- Два пружаоца припадају јавном сектору и основани су од стране локалне самоуправе, док један пружалац припада општем сектору основан је од стране привредног друштва. Један пружалац има пуну лиценцу, на шест година, док остали имају ограничену.
- У 2024. години услугу је користило укупно 70 корисника, 54 деце и 16 младих. У односу на укупан број корисника, удео деце узраста 6-14 година износи 41,4%, удео деце 15-17 година је 35,7%, а удео младих узраста 18-25 година 22,9%. Код деце корисника доминирају дечаци са уделом од 72,2%, а у категорији младих удео корисника мушког пола је 87,5%.
- У 2024. години удео деце из породица са оба родитеља износи 37%, удео деце из једнородитељских породица такође 37%, а удео деце која живе у једнородитељским проширеним породицама (један родитељ, деца и сродници) износи 18,5%.
- Сва деца основношколског узраста су укључена у систем основношколског образовања, док 43,8% деце средњошколског узраста није укључено у образовни систем (средњу школу).

Основни налази о пружању услуге дневни боравак за одрасле и старије којима је потребна дневна нега и надзор у 2024. години

- У 2024. години услугу дневног боравака за одрасле и старије особе којима је потребна дневна нега и надзор користило је укупно 8 корисника, од којих су два корисника била из групе одраслих, а шест из групе старијих.
- Услуга је била доступна искључиво на територији Града Београда, у општини Звездара, и то од стране једног лиценцираног пружаоца услуге — организације Bell Hospice.
- Пружалац услуге поседује ограничену лиценцу на период од пет година, припада општем сектору и основан је од стране удружења грађана.

3.4 Свратиште

Услуга свратиште доступна је деци, младим, одраслим и старијим лицима који живе или раде на улици и добровољно затраже или пристану на услугу²¹. Сврха услуге свратиште је пружање привремених или повремених интервенција и задовољавање тренутних потреба корисника, као и посредовање у обезбеђивању доступности других услуга у заједници²².

Основни налази о пружању услуге свратиште у 2024. години

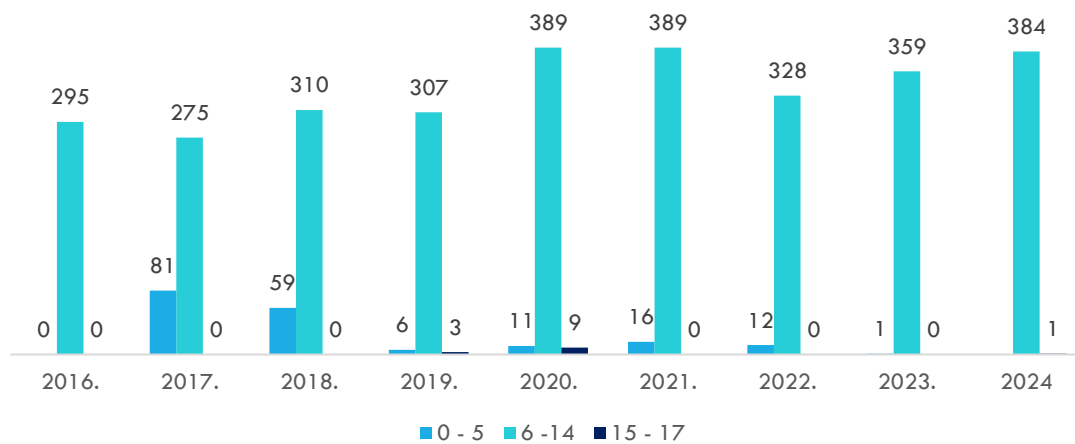
- У 2024. години услугу свратишта пружала су три лиценцирана пружаоца услуге. У 2016. године је лиценциран први пружалац ове услуге, а од 2019. године број лиценцираних пружалаца се није мењао. Услуга се пружа у региону Београда у три објекта: два на општини Звездара и један на Новом Београду.
- Сва три пружаоца имају важећу лиценцу на шест година. Један пружалац из јавног сектора основан је од стране локалне самоуправе, док су два из општег сектора основана од стране удружења грађана. У 2024. години било је укупно 17 запослених и ангажованих радника.
- У 2024. години услугу је користило укупно 385 деце (Графикон 3-4-1). Доминирају деца основношколског узраста са уделом од 99,7%, док је у полној структури мало више девојчица 52,2%.
- Најзаступљенија су деца са проблемима у понашању чији је удео у 2024. години 21% и деца повратници из реадмисије 17%.

²¹ Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019) чл. 77

²² Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019) чл. 78

- У 2024. години 43 деце односно 11% укупног броја деце основношколског узраста корисника свратишта није укључено у образовни систем, односно не похађа основну школу.

Графикон 3-4.1 Корисници ЛПЛУ свратиште према узрасту, 2016 - 2024.

Извор: РЗСЗ

3.5 Прихватилиште

Према Закону о социјалној заштити²³ смештајем у прихватилиште кориснику се обезбеђује краткотрајан смештај и осигурава безбедност, изналагање одрживих решења за кризне ситуације, задовољење основних потреба и приступ другим услугама. Сврха смештаја у прихватилиште је задовољавање основних потреба појединца или породице којима је потребно неодложно осигурати безбедност у кризним ситуацијама.²⁴ Услугу обезбеђује јединица локалне самоуправе, осим у случајевима посебно предвиђеним Законом о социјалној заштити.

Услуге смештаја у прихватилиште пружају се најдуже у трајању до шест месеци²⁵:

- деци, младима и одраслим жртвама насиља у породици, злостављања или занемаривања;
- деци, младима и одраслим жртвама трговине људима;
- деци и младима који се налазе у скитњи, без пратње и у различитим кризним ситуацијама, којима је потребан привремени смештај и процена потреба ради упућивања на коришћење других услуга;
- одраслим и старим лицима у кризним ситуацијама, бескућницима и просјацима.

²³ Члан 55. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

²⁴ Члан 26. Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите (Службени гласник РС, бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019)

²⁵ Члан 25. Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите (Службени гласник РС, бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019)

У 2024. години 15 пружалаца услуге прихватилиште је имало лиценцу за рад и сва су активно пружала услугу (Табела 3-5.1). Међутим, поред лиценцираних прихватилишта, услугу у 2024. години пружала су и два прихватилишта²⁶ за укупно 220 корисника. Подаци ова два прихватилишта нису обухваћени овим извештајем јер пружаоци ни у 2024. години нису имали лиценцу, иако су у поступку обнављања лиценце од 2021. године.

Табела 3-5.1 Лиценцирани и активни ЛПЛУ прихватилиште, 2016 – 2024.

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Прихватилишта - укупно	8	8	9	12	15	15	14	14	15
Прихватилиште за жртве насиља	4	4	4	5	6	6	5	5	6
Прихватилиште за децу	1	1	1	2	3	3	3	3	3
Прихватилиште за одрасле	3	3	4	5	6	6	5	5	5
Прихватилиште за жртве трговине људима	0	0	0	0	0	0	1	1	1

Извор: РЗСЗ

Основни налази о пружању услуге прихватилиште за децу и младе у 2024. години

Прихватилиште за децу и младе намењено је деци и младима који се налазе у скитњи, без пратње и у различитим кризним ситуацијама, којима је потребан привремени смештај и процена потреба ради упућивања на коришћење других услуга и пружа се најдуже шест месеци у континуитету.²⁷

- Услугу је у 2024. години користило је 259 деце, а на дан 31.12.2024. године 57 деце. Број корисника у току године је у односу на претходну годину већи за 19,4% (Графикон 3-5.1). Деца узраста од шест до четрнаест година чине 58,7% и најдоминатнија су узрасна група у последњих девет година са просечним уделом од 52%. У односу на полну структуру, у 2024. години већи је удео дечака са 54,8% (Графикон 3-5.2). Стопа обухвата деце у РС услугом прихватилиште за децу и младе износи 2,3.
- Највећи број деце, односно 49%, у прихватилиште долази из биолошке породице, 12,7% из хранитељске, а 11,6% из сродничке породице. Забележен је и висок удео деце која су у прихватилиште за децу и младе дошла из друге установе за смештај у систему социјалне заштите који износи 24,7%. Реч је о деци која су најчешће својевојеволјно напустила установу за смештај. Један број деце је након напуштања установе за смештај самоиницијативно дошао у прихватилиште, а други су ту привремено смештени до повратка у установу или утврђивања другог облика заштите.

²⁶ Прихватилиште за одрасла и стара лица града Београда и Прихватилиште за децу, младе и одрасле жртве насиља у породици, злостављања или занемаривања при Центру за социјални рад Панчево.

²⁷ Члан 25. Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите (Службени гласник РС, бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019)

- У 2024. години 227 деце је изашло из прихватилицшта: за 76,7% прекид смештаја био је планиран, 12,8% је самоиницијативно напустило смештај, док за 10,6% нема података о прекиду смештаја. Од укупног броја деце којима је у 2024. години планиран прекид смештаја 35,6% деце вратило се у биолошку породицу, 35,1% је отишло у установу за смештај, 10,9% је смештено у хранитељске породице, 4,6% у сродничке породице, а за 13,8% деце нема прецизних података о облику смештаја након изласка из прихватилицшта.
- 27,8% деце на смештају у 2024. години борави дуже од шест месеци што је дуже од прописане дужине смештаја у прихватилицшту.
- Код 72 или 27,8% деце установљен је неки вид сметњи у развоју.
- Чак 30,8% деце није укључено у образовни систем: 10,7% деце основношколског узраста не иде у основну школу, док 20,1% средњошколског узраста не похађа средњу школу.
- Лиценцу за пружање услуге у 2024. години има три пружаоца чији се објекти налазе у Београду²⁸, Нишу и Крагујевцу (Табела 3-5.1). Услуга прихватилицшта је доступна корисницима са целе територије Републике Србије и у 2024. години деца са територије 44 општине су користила услугу.
- Два пружаоца имају лиценцу на 6 година, а један ограничену. Сви пружаоци припадају јавном сектору (два пружаоца су основана од стране локалне самоуправе, а један од Републике Србије).
- Укупан број запослених у 2024. години у сва три прихватилицшта је 65, док је на дан 31.12.2022. године било 56 запослена.

Основни налази о пружању услуге прихватилицште за одрасле и старије у 2024. години

Прихватилицште за одрасле и старије намењено је лицима у кризним ситуацијама, бескућницима и просјацима како би се задовољиле основне животне потребе и осигурала безбедност у кризним ситуацијама.

- Укупан број корисника у 2024. години је 293, а на дан 31.12.2022. године 124. У осмогодишњем периоду, највећи број корисника забележен је у 2019. години (Графикон 3-5.3). Стопа обухвата одраслих и старијих корисника услугом износи 0,6.
- У старосној структури корисника на смештају у току 2024. године највећи је удео одраслих са 52,2% па затим удео старијих од 47,4%, а на смештају се налазио и један млади корисник. У односу на полну структуру укупног броја корисника, већи је удео мушкараца са 63,5% (Графикон 3-5.4).
- Пунолетни корисници у прихватилицште долазе из: 27,3% примарне породице, 14% пријатеља или рођака, 13% је живело на улици, 10,2% из здравствене установе, 1% из породичног смештаја, а исти удео од 0,7% из казнено – поправне

²⁸ Општина Звездара

установе и из других прихватилица. У 2024. години посебно је висок удео корисника за које није позната средина одакле су дошли и износи 33,1%.

- Сви корисници у току 2024. године упућени су у прихватилице преко центра за социјални рад.
- У 2024. години смештај је прекинут за 136 корисника: за 59,6% корисника прекид је у складу са планом заштите, 20,6% је самоиницијативно напустило, 13,2% је преминуло, док за 6,6% корисника нема података о прекиду смештаја. Од укупног броја корисника који су планирано напустили смештај, 59,3% је смештено у установу за смештај, 21% се вратило у примарну породицу, 18,5% се осамосталило, а за 1,2% је планом предвиђен неки други облик заштите.
- 52,6% корисника на смештају борави дуже од 6 месеци, иако стандарди прописују да смештај у прихватилице може да траје најдуже шест месеци.
- У 2024. години 135 или 46,1% корисника има установљен инвалидитет: 43% менталне тешкоће, 31,1% вишеструки инвалидитет, 20% телесни, док је удео корисника који имају друге врсте инвалидитета знатно мањи (интелектуални 4,4%, сензорни 0,7%, первазивни 0,7%).
- Кад је реч о радном статусу корисника, један млади корисник и 59,5% одраслих корисника је незапослено. Удео пензионера у укупном броју одраслих је 12,4%, а само један одрасли корисник је запослен. Пословна способност је одузета за 11,1% односно 17 корисника.
- Удео пензионера у групи старијих корисника је 47,5%, док 44,6% није остварило право на пензију. За остале пружаоци нису евидентирали радни статус.
- Лиценцу за пружање услуге у 2024. години има пет пружалаца и сви су активно пружали услугу (Табела 3-5.1).²⁹ Објекти лиценцираних прихватилица се налазе у Новом Саду, Нишу, Врању, Бечеју и Крагујевцу, а услугу су користили корисници из 23 општине.
- Оснивачи три пружаоца су из јавног сектора (два су основале локалне самоуправе, један Покрајина), а два пружаоца из општег сектора. Два пружаоца имају неограничену, односно пуну лиценцу на шест година.
- У току 2024. године у свим лиценцираним прихватилицима за одрасле и старије укупан број запослених био је 93, док је на дан 31.12.2024. године било 84 запослена, од чега сарадници чине највећи део или 54,8%.

²⁹ Прихватилице за одрасла и стара лица Града Београда није обухваћено овим извештајем јер нема лиценцу (лиценца истекла 2021. године и од тада су у процесу релиценцирања), иако је у 2024. години пружао услугу.

Основни налази о пружању услуге прихватилиште за жртве насиља у 2024. години

Прихватилиште за жртве насиља намењено је свим жртвама насиља у породици, злостављања или занемаривања како би им се обезбедио смештај и осигурала безбедност, изналагање одрживих решења за кризну ситуацију, задовољиле основне потребе и омогућио приступ другим услугама.

- У току 2024. године на смештају у прихватилиштима за жртве насиља било је 349 корисника: 153 пунолетних жена и 196 малолетних, а на дан 31.12.2024. године 51 корисник: 31 жена и 20 деце (Графикон 3-5.5). Стопа обухвата становништва РС услугом прихватилиште за жртве насиља износи 0,5.
- У односу на старосну структуру пунолетних 76,5% чине одрасле жене, затим млади са 18,3%, док удео старијих жена износи 5,2% (Графикон 3-5.6).
- У односу на полну структуру пунолетних, на смештају у прихватилиште за жртве насиља налазио се само један млади корисник мушког пола, а остале су жене (Графикон 3-5.7). Међу малолетним корисницима је и једна малолетна мајка.
- У структури деце смештене са мајкама, деца до три године чине 24,5%, од три до пет година 24%, од шест до 14 година 43,4% и од 15 до 17 година 8,2%. У полној структури деце има више девојчица, са уделом од 54,6%.
- У току 2024. године 70 корисница је самоиницијативно и без плана заштите напустило прихватилиште, док је за 81 корисницу прекид смештаја планиран. Жене се након изласка из прихватилишта суочавају са проблемима започињања самосталног живота, односно обезбеђивања становања. Наиме, само 52 жене су након изласка из прихватилишта успеле да организују самосталан живот, а осталим су, према плану заштите смештене у сродничку (16%) или примарну породицу (12,3%) те у установу за смештај (1,2%).
- 45,8% жена борави у прихватилиштима до месец дана, а 17,6% дуже од шест месеци иако је то у супротности са сврхом услуге и стандардима³⁰. Дужи боравак је последица тешкоћа у организовању самосталног живота након изласка. Један од основних узрока ових проблема је што су жене које користе услуге прихватилишта најчешће незапослене: од укупно 105 младих и одраслих корисника, 72,4% је незапослено, што додатно указује на њихову рањивост и потребу за подршком.
- У 2024. години услугу смештаја у прихватилиште за жртве насиља пружало је шест лиценцираних пружалаца (Табела 3-5.1)³¹ са седиштима у Крагујевцу,

³⁰ Члан 25. Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите (Службени гласник РС, бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019)

³¹ Подаци Центра за социјални рад Панчево који је пружалац услуге прихватилиште нису обухваћени извештајем јер пружалац нема лиценцу (лиценца истекла 2021. године и од тада су у процесу релицензирања), иако је у 2024. години пружао услугу.

Зрењанину, Лесковцу, Врању, Нишу и Београду³², а користили су је корисници из 42 општина у РС.

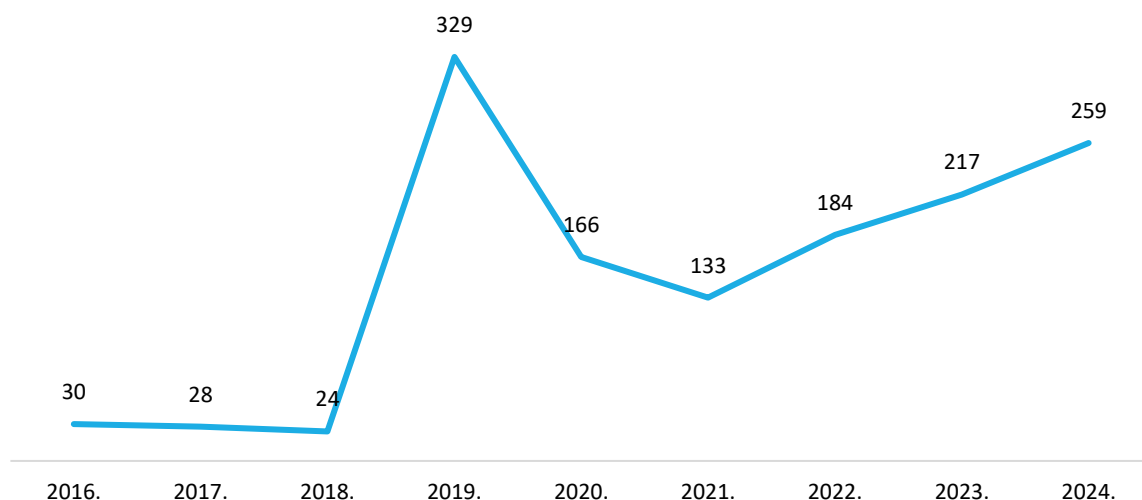
- У односу на сектор и делатност оснивача, пет пружалаца припадају јавном сектору (оснивач јединица локалне самоуправе), док је пружаоцу из општег сектора оснивач удружење грађана. Три пружаоца имају лиценцу на шест година.
- У току 2024. године је било 59 запослена радника. Стручни радници чине 59,3% од укупног броја запослених на дан 31.12.2024. године.

Основни налази о пружању услуге прихватилиште за жртве трговине људима у 2024. години

Прихватилиште за жртве трговине људима намењено је жртвама трговине људима како би им се обезбедио смештај и осигурала безбедност, задовољиле основне потребе, омогућио приступ другим услугама и подигла способност за укључивање у заједницу.

- У току 2024. године на смештају у прихватилишту за жртве трговине људима налазило се 16 корисница: осам девојчица, пет младих и три одрасле жене. На дан 31.12.2024. године боравило је укупно пет корисница, односно једна девојчица, две младе и две одрасле жене.
- Прво прихватилиште за жртве трговине људима лиценцирано је 2023. године и основано од стране Центра за заштиту жртава трговине људима. Прихватилиште има ограничену лиценцу на пет година, са дефинисаним капацитетом за шест корисника жртава трговине људима.
- Број запослених у току 2024. године је 12, док је на крају године, на дан 31.12.2024. године девет запослених радника.

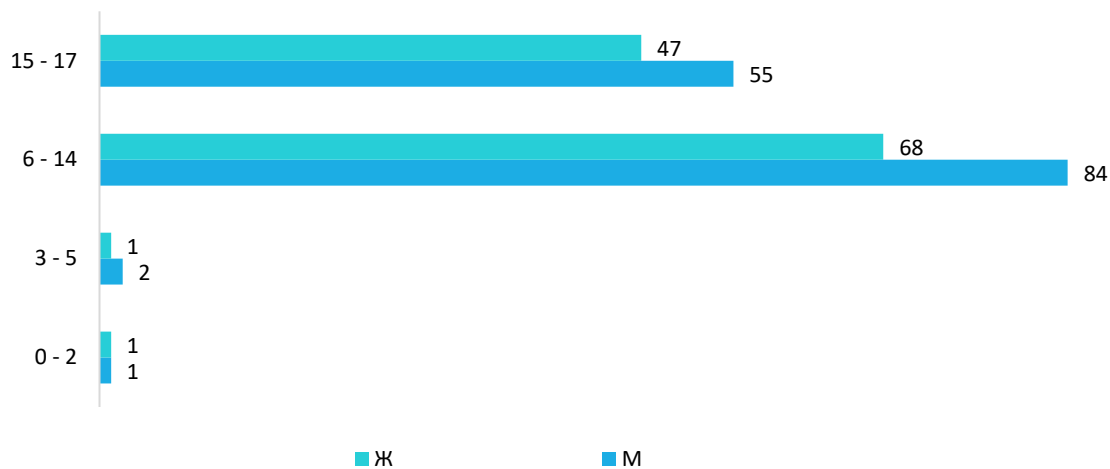
Графикон 3-5.1 Корисници ЛПЛУ прихватилиште за децу и младе, 2016 – 2024.

Извор: РЗСЗ

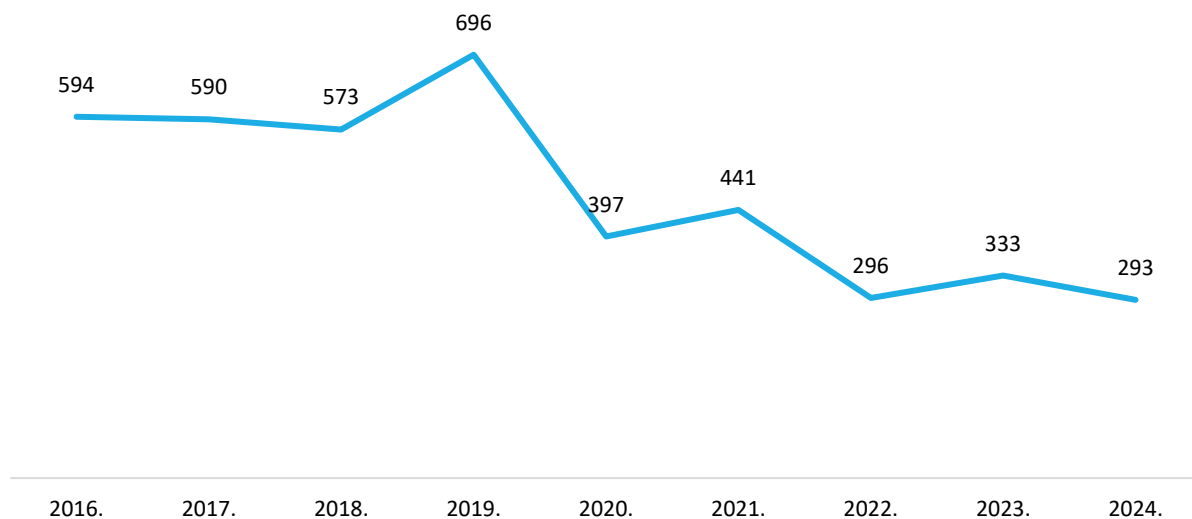
³² Општина Врачар

Графикон 3-5.2 Корисници ЛПЛУ прихватилиште за децу и младе према старости и полу, 2024.

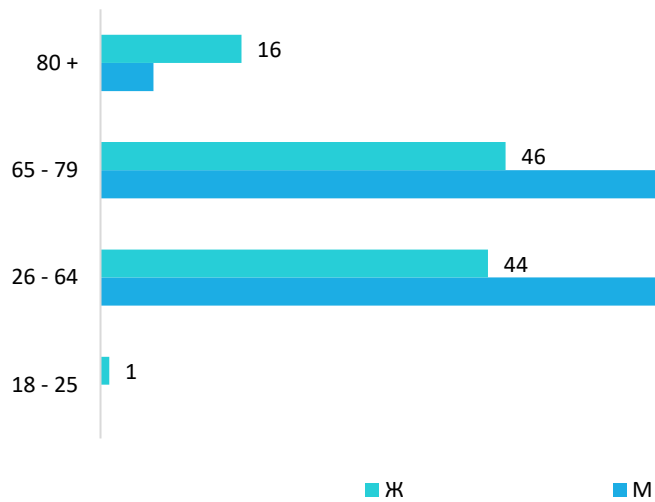
Извор: РЗСЗ

Графикон 3-5.3 Корисници ЛПЛУ прихватилиште за одрасле и старије, 2016 – 2024.

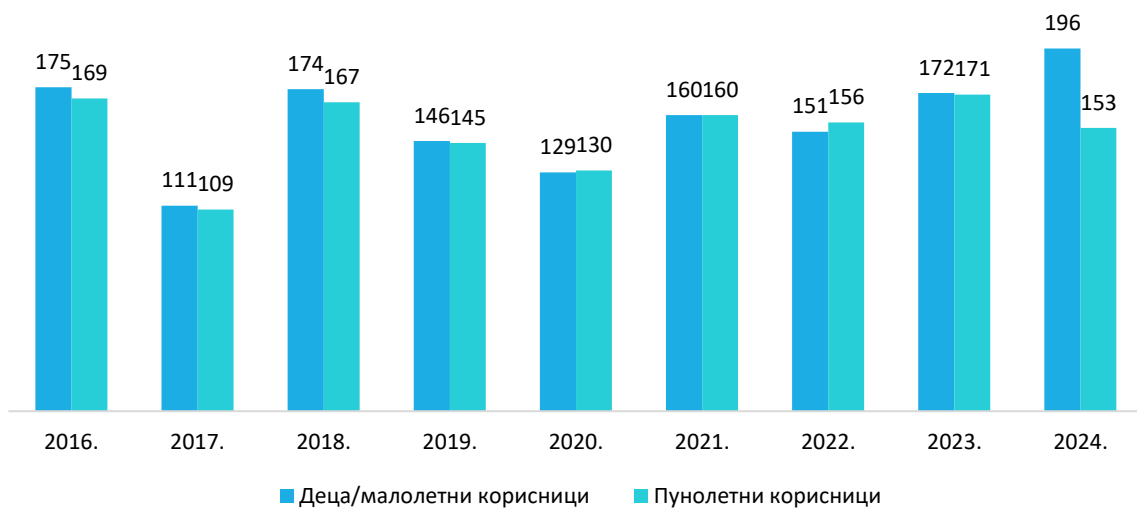
Извор: РЗСЗ

Графикон 3-5.4 Пунолетни корисници ЛПЛУ прихватилиште за одрасле и старије према старости и полу, 2024.

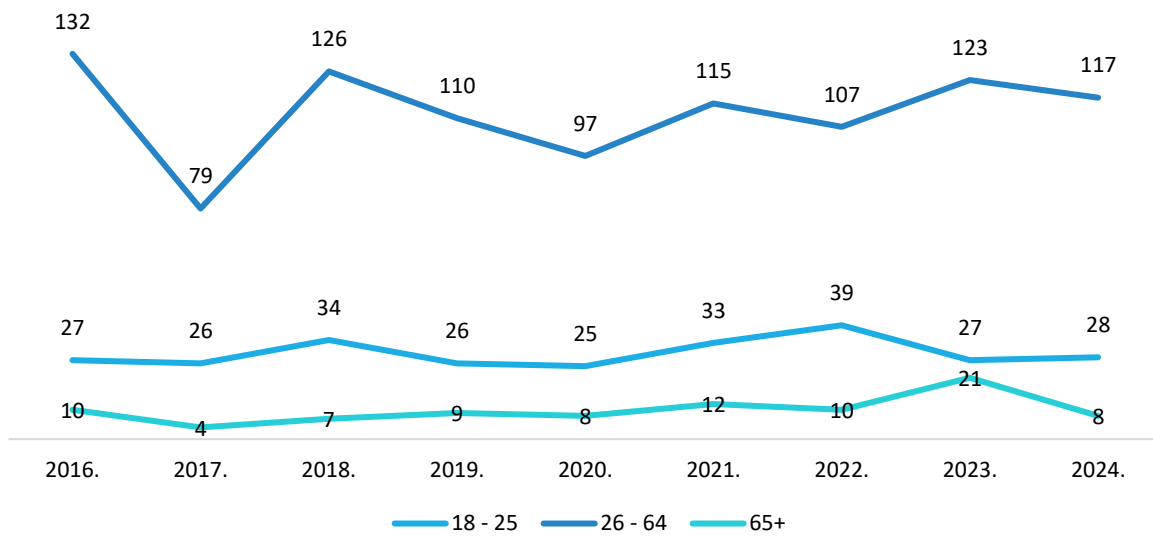
Извор: РЗСЗ

Графикон 3-5.5 Корисници ЛПЛУ прихватилиште за жртве насиља према старости, 2016 – 2024.

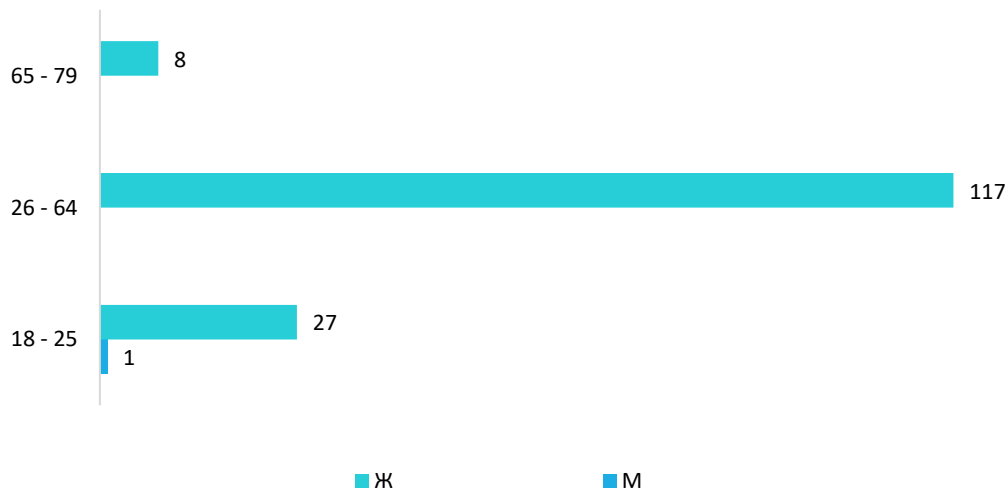

Извор: РЗСЗ

Графикон 3-5.6 Пунолетни корисници ЛПЛУ прихватилиште за жртве насиља према старости, 2016 – 2024.

Графикон 3-5.7 Пунолетни корисници ЛПЛУ прихватилиште за жртве насиља према старости и полу, 2024.

Извор: РЗСЗ

3.6 Предах смештај

Предах смештајем обезбеђује се краткорочна и повремена нега деци и младима са сметњама у развоју и одраслим и старијим лицима са сметњама у функционисању; очување њихових постојећих потенцијала; унапређују се и развијају вештине самосталног живота; стварају могућности за укључивање у заједницу, као и за развијање, очување и унапређење снага породице³³.

Услуга предах смештаја пружа се најдуже 45 дана у току године и може трајати најдуже 20 дана у континуитету. Пружа се деци и младима са сметњама у развоју узраста од пет до 26 година живота и одраслим и старијим лицима са сметњама у функционисању, и то: са интелектуалним и менталним тешкоћама или тешкоћама у психичком функционисању и аутизмом; вишеструким сметњама у развоју, односно функционисању; сензорним и физичким инвалидитетом³⁴.

Сврха предах смештаја је краткорочни и повремени смештај који се обезбеђује као дневни, викенд или вишедневни смештај, чиме се пружа подршка кориснику и његовој породици у одржавању и побољшању квалитета живота с циљем останка детета, односно одраслог и старијег лица у породици.

Основни налази о пружању услуге у 2024. години

- Током 2024. године услугу предах смештаја пружала су три лиценцирана пружаоца услуге, и то: Центар за пружање услуга социјалне заштите, „Мара“-Ниш; Установа за предах смештај „Богдај“- Шабац и „Центар за смештај и дневни боравак деце и омладине ометене у развоју“ - Београд.
- Сва три пружаоца имају ограничену лиценцу. Од укупног броја пружалаца, два су из јавног сектора са локалном самоуправом као оснивачем, док трећи припада општем сектору, и осниван је од стране фондације.
- Услугу предах смештаја у 2024. години користило је 257 корисника (Графикон 3-6.1). У полној структури преовлађују мушки корисници са уделом од 64,6% (Графикон 3-6.2).
- Током 2024. године укупан број запослених у предах смештају износио је 88, док је на крају године тај број смањен на 75. На дан 31.12.2024. године, стручни радници чинили су 24% укупног кадра, док су сарадници имали највећи удео, са 46, 7% од укупног броја запослених.
- У 2024. години доминирају корисници са первазивним развојним поремећајима (32,7%), што представља значајан пораст у односу на претходне године, посебно у поређењу са 2020. годином, када је тај удео износио 6,1%.

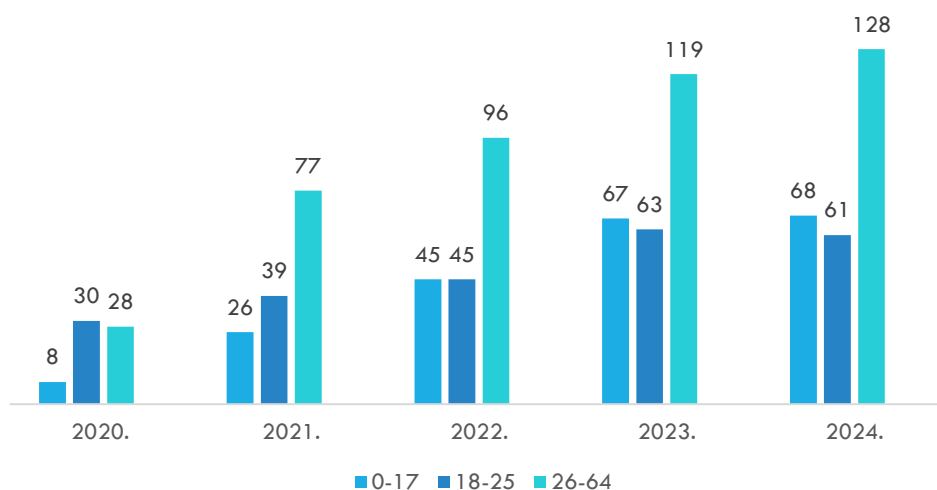
³³ Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019), члан 28

³⁴ Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019), члан. 27

Следе корисници са вишеструким (29,2%) и интелектуалним инвалидитетом (26,5%) (Графикон 3-6.1)

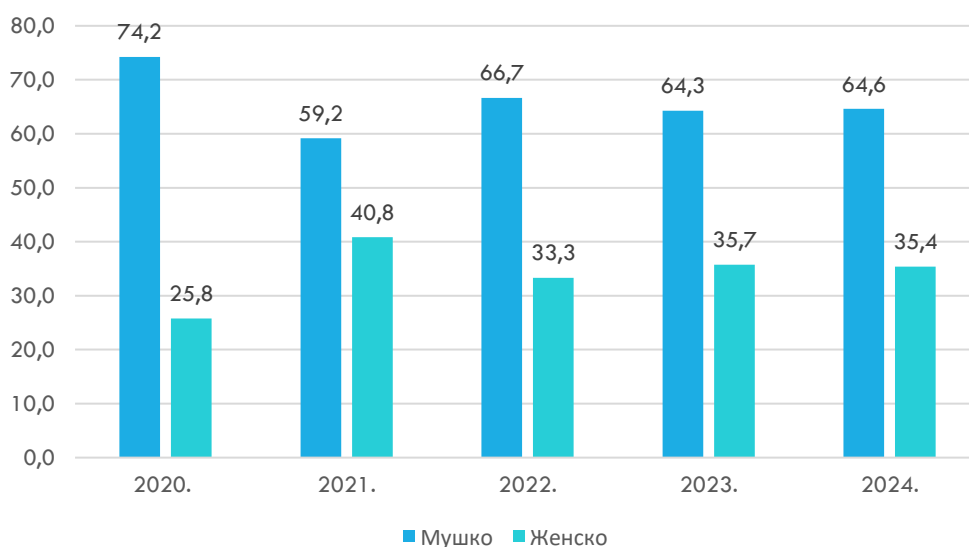
- Стопа обухвата услугом предах смештаја је 0,4 корисника на 10.000 становника, односно 4,1 корисника на 100.000 становника. Чињеница да услугу користи само 4 корисника на 100.000 становника указује на то да је услуга минимално заступљена у систему социјалне заштите и да је доступна занемарљиво малом делу потенцијалних корисника.

Графикон 3-6.1 Корисници ЛПЛУ предах смештаја према узрасту, 2020 – 2024.

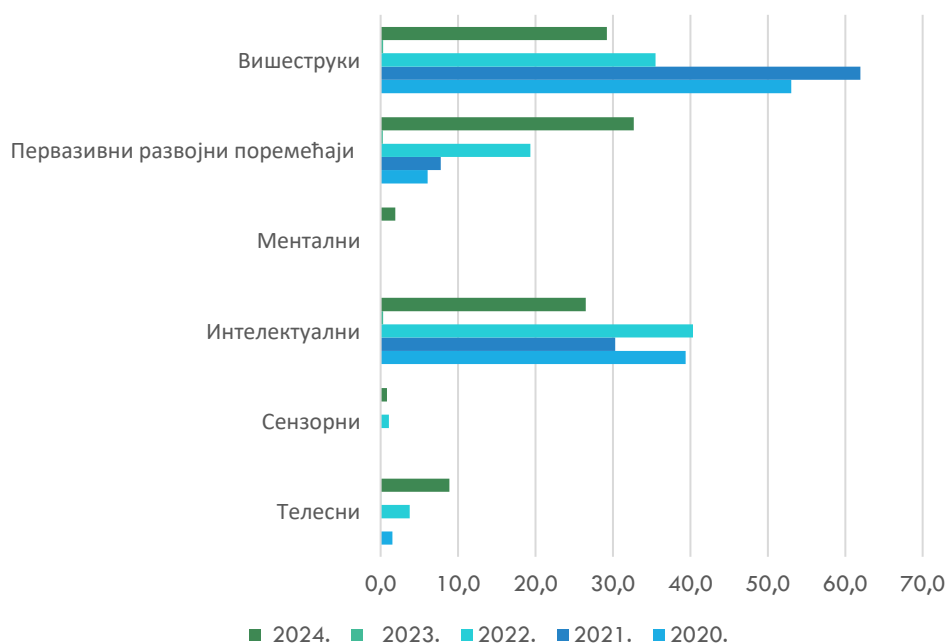
Извор: РЗСЗ

Графикон 3-6.2 Корисници ЛПЛУ предах смештаја према полу, 2020 – 2024., %

Извор: РЗСЗ

Графикон 3-6.3 Корисници ЛПЛУ предах смештаја према врсти инвалидитета, 2024, %

Извор: РЗСЗ

3.7 Персонална асистенција

Услуге персоналне асистенције доступне су пунолетним лицима са инвалидитетом са процењеним I или II степеном подршке, која остварују право на увећани додатак за помоћ и негу другог лица, имају способности за самостално доношење одлука, радно су ангажована или активно укључена у рад различитих удружења грађана, спортских друштава, политичких партија и других облика друштвеног ангажмана, односно укључени су у редовни или индивидуални образовни програм³⁵.

Сврха услуге персоналне асистенције је пружање одговарајуће индивидуалне практичне подршке која је кориснику неопходна за задовољавање личних потреба и укључивање у образовне, радне и друштвене активности у заједници, ради успостављања што већег нивоа самосталности.

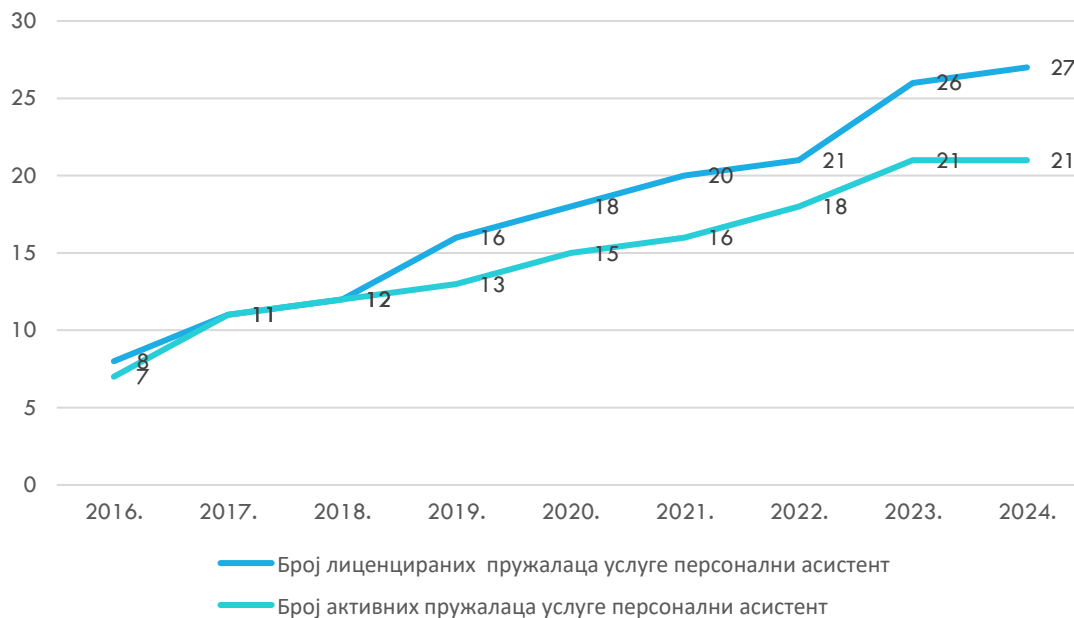
Основни налази о пружању услуге персоналне асистенције у 2024. години

- Лиценцу за пружање услуге персоналне асистенције у 2024. години имало је 27 пружалаца, а 21 пружалац је активно пружао услугу (Графикон 3-7.1).
- Лиценцу на шест година има 42,8% пружалаца. Континуитет у пружању услуге током целе године обезбедило је 20 пружалаца. Пружаоци услуге су у 47,6% случајева из општег сектора чији су оснивачи већином удружења грађана.

³⁵ Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019) чл. 99

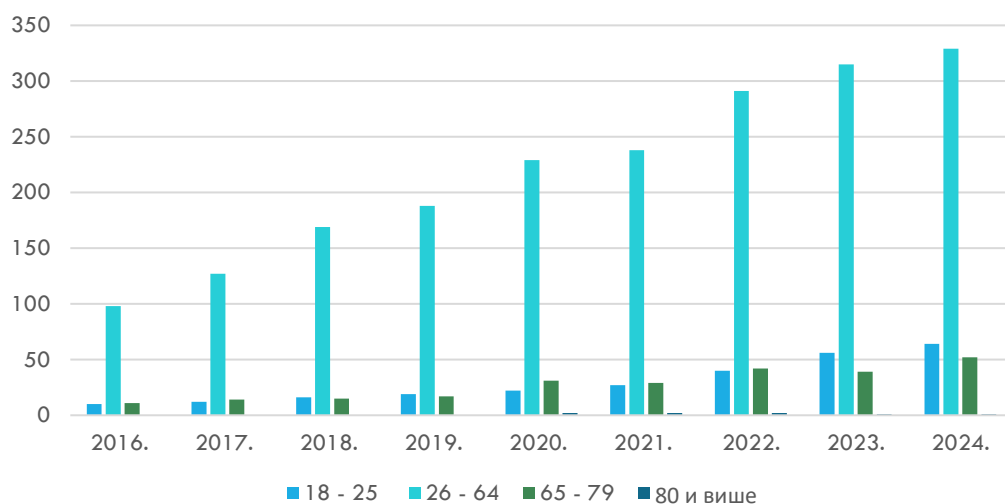
- У 2024. години је 446 корисника користило услугу персоналне асистенције, а на дан 31.12.2024. године 409 корисника (Табела 3-7.1). У старосној структури доминирају одрасли са 73,7%, а у полној корисници мушког пола са уделом од 52%.
- Према основу по којем се користила услуга доминира ангажовање корисника у раду удружења грађана и организацијама цивилног друштва са уделом од 61,2% (Табела 3-7.2).
- У односу на врсту инвалидитета 62,5% корисника је са телесним инвалидитетом.
- Услуга се пружала у 37 или 19% општина, односно у четири општине више него претходне 2023. године (Графикон 3-7.2).
- Стопа обухвата младих, одраслих и старијих у РС услугом износи 0,8.
- Услугу доминантно користе одрасли корисници и општа стопа обухвата одраслих становника РС овом услугом је 0,9. Услуга за младе се пружа у 23 општине, од чега у само једној општини има више од 10 младих корисника. У 15 општина у 2024. години је услуга доступна за старије кориснике, од којих само у две општине има више од 5 корисника.
- Пружаоци услуге су у току 2024. године имали 634 запослених, а на дан 31.12.2024. број запослених је 444. Највећи удео запослених од 87,4% чине персонални асистенти, док су стручни радници заступљени са 5,9%.

Графикон 3-7.1 Лиценцирани и активни ЛПЛУ персонална асистенција, 2016-2024.

Извор: РЗСЗ

Графикон 3-7.2 Корисници ЛПЛУ персонална асистенција, 2016 – 2024.

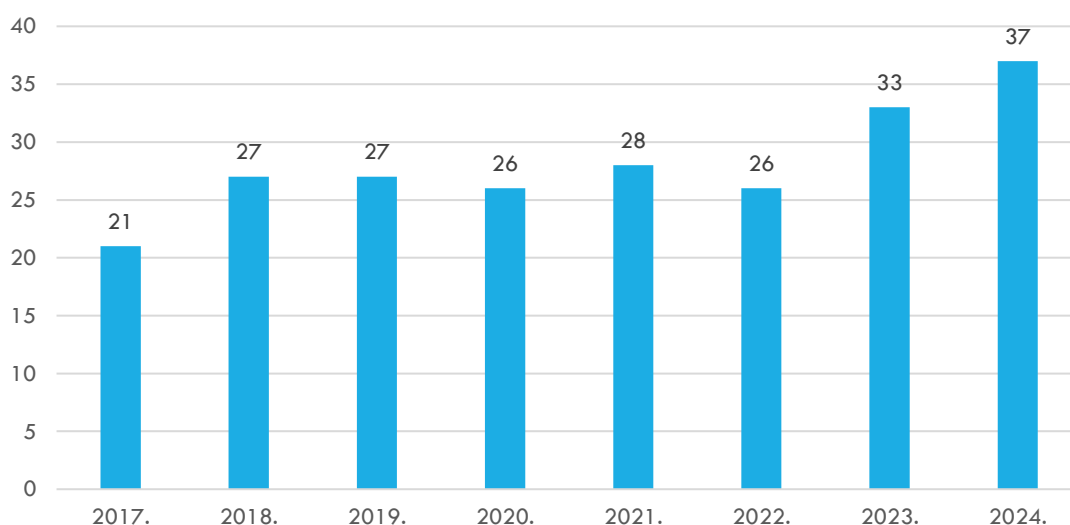
Извор: РЗСЗ

Табела 3-7.1 Корисници према основу за коришћење услуге персонална асистенција, 2024.

Ангажовање и укључивање	Млади	Одрасли	Старији	Укупно
УКУПНО	64	329	53	446
Ангажовани у удружењима грађана	17	211	45	273
Ангажовани у спортским друштвима	2	36	0	38
Ангажовани у политичким партијама	0	3	0	3
Укључени у образовање	42	9	0	51
Укључени у други облик друштвеног ангажмана	3	70	8	81

Извор: РЗСЗ

Графикон 3-7.3 Број општина у којима се пружа услуга персонална асистенција, 2017 – 2024.

Извор: РЗСЗ

3.8 Становање уз подршку

Становањем уз подршку обезбеђује се одговарајући смештај, стручна помоћ и подршка за осамостаљивање и укључивање корисника у заједницу. Становање уз подршку обезбеђује се ради спречавања коришћења услуге домског смештаја³⁶. Услуга становања уз подршку доступна је следећим циљним групама:

Дуготрајно:

- Особама са физичким инвалидитетом, интелектуалним или менталним тешкоћама, са навршених 15 година;

Најдуже две године:

- Деци и младима узраста од 15 до 26 година старости, који по престанку смештаја у установи социјалне заштите, хранитељској породици, установи за васпитање деце и омладине или установи за извршење кривичних санкција, не могу или не желе да се врате у биолошку или сродничку породицу, нити су у могућности да започну самосталан живот;
- Деци и младима узраста између 15 и 26 година који немају могућности да и даље живе у биолошким или сродничким породицама, као алтернатива смештају у установу социјалне заштите или хранитељску породицу, односно ради оспособљавања за самосталан живот;
- Пунолетним лицима леченим од зависности од алкохола или психоактивних супстанци, старијим од 18 година;

Најдуже годину дана:

- Жртвама трговине људима са навршених 15 година живота³⁷.

Основни налази о пружању услуге у 2024. години

- Од укупно шест лиценцираних пружалаца, у 2024. години услугу становање уз подршку је активно пружало пет пружалаца: четири пружаоца за особе са инвалидитетом (ОСИ) и један пружалац за жртве трговине људима³⁸.
- Услуга становање уз подршку за особе са инвалидитетом организује се у четири општине у Србији: Кула, Панчево, Богатић и Шабац - док се услуга становање уз подршку за жртве трговине људима пружа у београдској општини Палилула.
- Четири пружаоца услуге имају лиценцу издату на шест година, а два пружаоца имају привремену лиценцу. Сви пружаоци услуге основани су од стране удружења грађана и припадају општем сектору.
- Услуга становање уз подршку је међу најслабије развијеним услугама у систему социјалне заштите. Током 2024. године ова услуга била је доступна само за две

³⁶ Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019) чл. 89

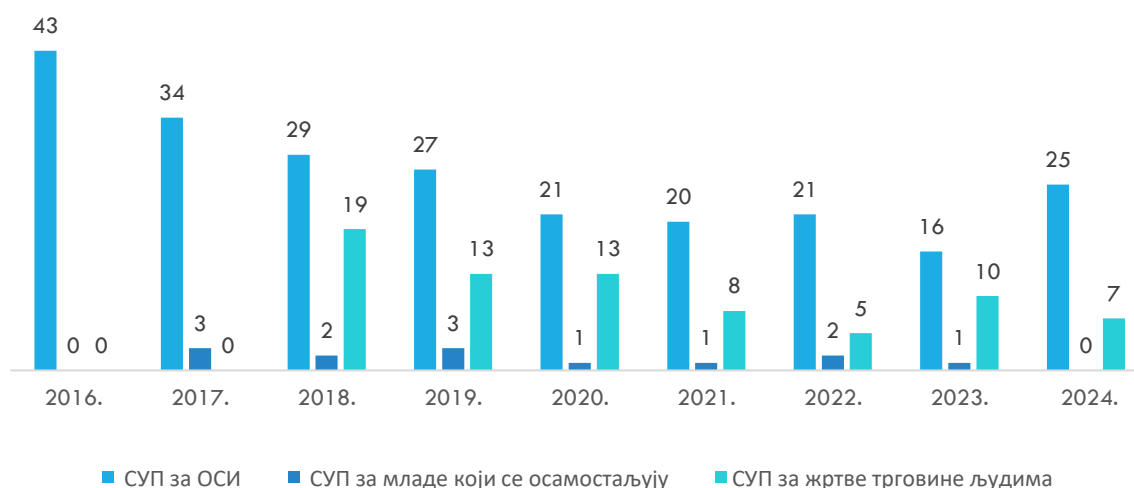
³⁷ Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019) чл. 88

³⁸ ЛПЛУ СУП за младе који се осамостаљују (Центар за социјални рад „Шабац“) није обухваћен овим извештајем јер нема лиценцу (у процесу је релиценцирања), иако је у 2024. години пружао услугу.

од укупно пет горе наведених циљних група - за особе са инвалидитетом и жртве трговине људима.

- Услугу су користила 32 корисника: 25 корисника услуге становање уз подршку за особе са инвалидитетом (ОСИ) и 7 корисница услуге становање уз подршку за жртве трговине људима (Графикон 3-8.1).
- Иако је услуга становања уз подршку за особе са инвалидитетом дуготрајна и намењена лицима старијим од 15 година, у 2024. години је само један корисник припадао старосној категорији младих, док је 24 корисника било из категорије одраслих. Укупна стопа коришћења ове услуге износи 0,5 корисника на 100.000 становника. Ово указује на изузетно низак ниво обухвата у популацији старијој од 15 година без обзира на старосну категорију.

Графикон 3-8.1 Корисници ЛПЛУ становање уз подршку, 2016 – 2024.

Извор: РЗСЗ

3.9 Саветодавно-терапијске и социо-едукативне услуге - СОС телефон

У складу са Законом о социјалној заштити, саветодавно-терапијске и социо-едукативне услуге представљају једну од кључних група услуга социјалне заштите, усмерену на пружање интензивне подршке појединцима и породицама у кризи, превенцију продубљивања проблема и јачање капацитета за самосталан и продуктиван живот у заједници. Закон ове услуге препознаје као изузетно широку и значајну групу интервенција, која обухвата саветовање и подршку у случајевима насиља, породичну терапију, медијацију, СОС телефоне, као и друге облике саветодавне и едукативне подршке.

Међутим, за разлику од већине других услуга социјалне заштите, саветодавно-терапијске и социо-едукативне услуге нису детаљније нормативно уређене, нити су

стандардизоване, што је резултирало израженом неуједначеношћу у њиховом разумевању, организацији и начинима пружања у пракси. У том контексту, СОС телефон за жене са искуством родно заснованог насиља представља једини изузетак, будући да је реч о јединој саветодавно-терапијској услузи за коју су донети посебни стандарди и ближи услови за пружање услуге.

Сврха услуге СОС телефона је оснаживање жена са искуством родно заснованог насиља. Услуга се обезбеђује анонимно и уз поштовање стандарда поверљивости³⁹. Циљна група су особе женског пола са искуством родно заснованог насиља без обзира на узраст⁴⁰.

Основни налази о пружању услуге СОС телефона у 2024. години

- У 2024. години било је пет лиценцираних пружаоца услуге СОС телефона, од тога су три пружаоца активно пружала услугу (Графикон 3-9.1). Без лиценце је услугу пружало још четири пружаоца.⁴¹ Свих пет лиценцираних пружаоца су из општег сектора чији су оснивачи удружења грађана. Два пружаоца из општег сектора имају лиценце на шест година, а три пружаоца имају ограничену лиценцу.
- У 2024. години три активна лиценцирана пружаоца услуге су услуге пружала за 860 корисница⁴². Највећи удео чине одрасле жене са 81,3% (од 26-64 година), док удео девојчица износи 2,4%.
- У 2024. години жене и девојчице су се у 42,7% случајева јављале због емоционалног или психичког насиља, у 25,5% због физичког насиља и 15,6% због економског насиља (Графикон 3-9.2). У 69,5% случајева починиоци насиља су садашњи или бивши брачни или ванбрачни партнери (Графикон 3-9.3).
- Општа стопа обухвата РС услугом СОС телефона у 2024. години износи 2,6.
- У 2024. години било је укупно 117 запослених радника, а 77,5% свих сарадника има завршен одговарајући акредитован програм обуке.

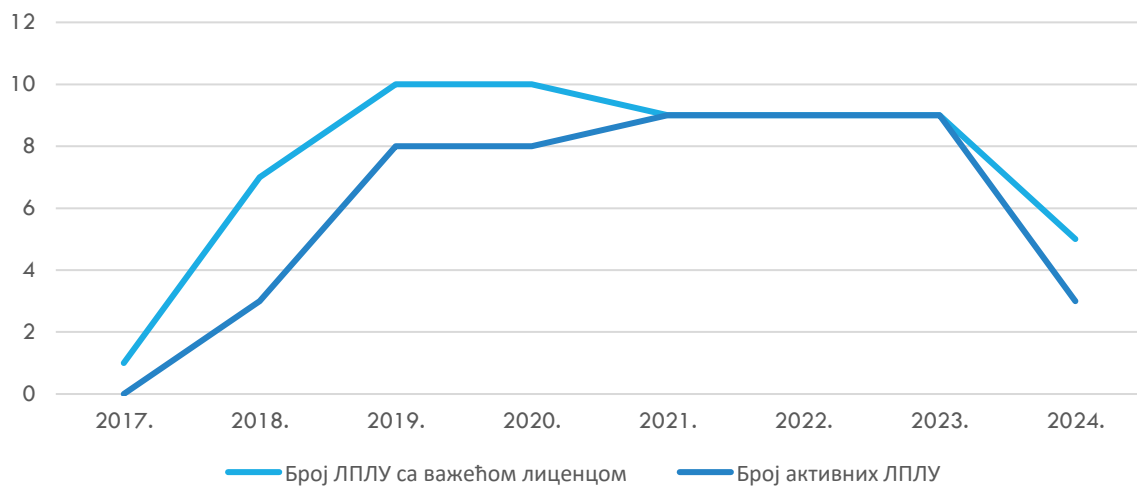
³⁹ Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуге СОС телефона за жене са искуством насиља, чл.4

⁴⁰ Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуге СОС телефона за жене са искуством насиља, чл.5

⁴¹ У извештају се приказују само пружаоци са важећом лиценцом.

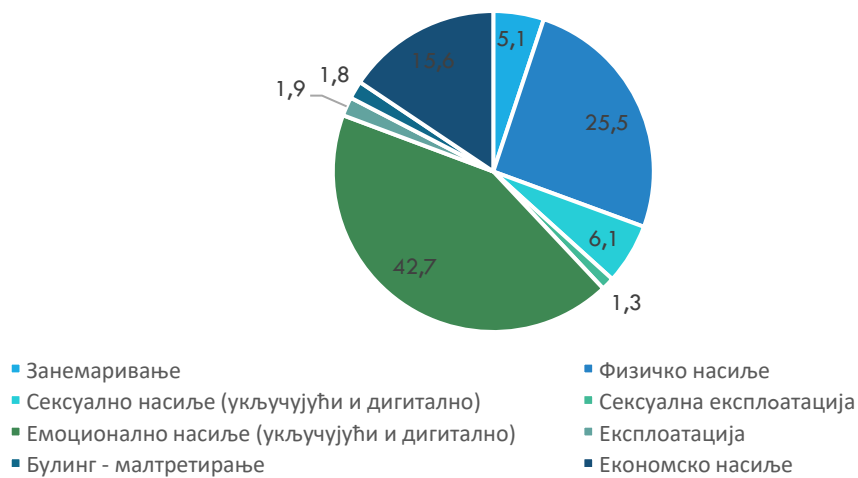
⁴² Број корисница СОС телефона у 2024. години укључујући и пружаоце без лиценце износио је 2.999.

Графикон 3-9.1 Лиценцирани и активни пружаоци услуге СОС телефон, 2017 - 2024.

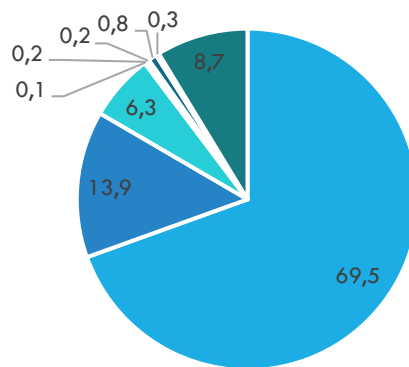
Извор: МРЗБСП, РЗСЗ

Графикон 3-9.2 Врста насиља којем су кориснице СОС телефона изложене, 2024, %

Извор: РЗСЗ

Графикон 3-9.3 Починиоци насиља према односу са жртвом, 2024, %

- Садашњи/бивши брачни/ванбрачни партнер
- Крвни сродник/ца у правој линији
- Сродник/ца у побочној линији до другог степена
- Усвојилац/хранитељ
- Друго лице из домаћинства
- Садашњи/бивши колега/ница
- Садашњи/бивши послодавац
- Вршњак
- Неко други

Извор: РЗСЗ

Закључак

I. Оквир анализе, обухват и територијалне неједнакости у доступности услуга

Овај извештај заснива се на подацима прикупљеним од **261 активног лиценцираног пружаоца услуга социјалне заштите на локалном нивоу у 2024. години**. Циљну популацију чине искључиво они пружаоци који су током године имали важећу лиценцу и који су услугу заиста пружали, при чему је јединица мерења лиценца за пружање услуге. Овако дефинисан методолошки оквир обезбеђује висок степен упоредивости и поузданости налаза у оквиру овог извештаја. Истовремено, услед промене методолошког обухвата, ови налази нису директно упоредиви са налазима из раније објављених извештаја.

Наиме, у систему социјалне заштите у 2024. години услуге су, поред лиценцираних активних пружалаца, пружали и поједини пружаоци који се налазе у процесу релиценцирања, односно чија лиценца је истекла или је поступак њеног обнављања у току. Ови пружаоци, иако реално присутни у локалним заједницама и активни у раду са корисницима, нису обухваћени анализом, јер нису испуњавали формални услов јединице мерења. Њихово укључивање би несумњиво довело до повећања апсолутног броја пружалаца, корисника и пружених услуга, али доступни налази указују да **то не би значајно изменило основне обрасце развијености, територијалне неравномерности и ниског обухвата** који карактеришу систем локалних услуга социјалне заштите.

Анализа распрострањености показује да готово све јединице локалне самоуправе формално „обезбеђују“ бар једну услугу за своје грађане, што на први поглед упућује на висок степен територијалне покривености. Међутим, детаљнија анализа јасно показује да висока формална покривеност не подразумева и стварну доступност услуга. У значајном броју општина обим услуга је изузетно мали, често сведен на симболичан број корисника, што указује на ограничен домет и слаб ефекат оваквог начина обезбеђивања услуга. У том смислу, велики број локалних самоуправа формално испуњава обавезу обезбеђивања услуга, али без развијања функционалне, доступне и континуиране подршке локалном становништву.

Подаци о обухвату додатно потврђују структурне слабости система. Општа стопа обухвата на републичком нивоу остаје ниска, а дистрибуција локалних стопа обухвата изузетно неравномерна. Велики број општина бележи веома ниске стопе, укључујући и оне у којима услуге уопште нису доступне, док мали број општина са изузетно високим стопама значајно утиче на аритметичку средину и прикрива реалну слику доступности. Оваква структура упућује на одсуство систематског планирања развоја услуга и на

изражену зависност од локалних финансијских, организационих и кадровских капацитета.

Посматрано по старосним групама, систем локалних услуга показује јасну селективност. Највећи обухват остварују старије особе и деца, док су млади и одрасли убедљиво најслабије обухваћени. У значајном броју општина услуге намењене овим групама уопште не постоје, што указује на системску маргинализацију њихових потреба и ограничену способност локалних система да одговоре на комплексније социјалне ризике ван традиционално препознатих циљних група.

Регионалне и међуопштинске разлике додатно наглашавају неуједначеност развоја. Анализа показује да величина популације сама по себи није поуздан предиктор доступности услуга, као и да и мале и велике општине могу имати и изузетно високе и изузетно ниске стопе обухвата. Ово упућује на то да су кључни фактори развоја услуга пре свега локалне политике, организација мреже услуга, традиција у њиховом коришћењу и приоритети у локалном буџетском планирању.

У периоду од 2013. године, када је започето лиценцирање пружалаца услуга, упркос бројним изазовима и ограниченим финансијским и институционалним капацитетима, локални пружаоци услуга показали су значајан степен отпорности и иновативности. Ови процеси су у континуитету допринели унапређењу квалитета живота корисника социјалне заштите, чак и у условима дуготрајних структурних ограничења.

Развој локалних услуга стога треба посматрати у контексту његових вишеструких ефеката. Поред примарних циљева који се односе на унапређење доступности и квалитета подршке грађанима, развој услуга је остварио и значајне ефекте на микроекономском плану. **Током 2024. године, овај сектор је обезбеђивао укупно 8.667 радних места широм Србије**, чиме је директно допринео смањењу незапослености и јачању локалних економија. На тај начин, свака новоуспостављена услуга није представљала само унапређење система социјалне заштите, већ и конкретан развојни ресурс за локалну заједницу.

Свеукупно посматрано, налази указују да систем локалних услуга социјалне заштите у Србији карактеришу низак обухват, изражене територијалне неједнакости и недовољно развијен плански приступ, при чему формална распрострањеност услуга често прикрива њихов ограничен реални домет.

II. Закључци по појединачним услугама

Помоћ у кући

Услуга помоћ у кући представља најраспрострањенију и структурно најзначајнију локалну услугу социјалне заштите. Присутна је у већини општина и у свим регионима,

што указује на њену институционалну укорененост и препознатост у локалним заједницама. Истовремено, управо код ове услуге уочавају се изражене разлике у обиму и квалитету доступности. Иако је формално широко заступљена, у великом броју општина обухват остаје изузетно низак, а у значајном броју општина услуга уопште није доступна.

Подаци о стопама обухвата показују екстремне разлике – од општина са симболичним обухватом до појединачних локалних самоуправа са веома високим стопама. Оваква дистрибуција указује на одсуство уједначених критеријума у планирању и финансирању услуге, као и на снажну зависност од локалних приоритета. Иако је помоћ у кући кључна услуга за подршку старијим особама и особама са инвалидитетом, њен развој је и даље недовољно усмерен ка обезбеђивању равномерне доступности.

Посебно је значајно истаћи да услуга није развијена за децу, а међу децом која користе услугу део деце је ван образовног система, што додатно указује на потребу бољег повезивања услуга социјалне заштите и образовања и на потенцијал ове услуге у спречавању социјалне искључености.

Налази такође указују на потребе системског унапређења квалитета услуга. Готово половина пружалаца није у потпуности испунила минималне стандарде, а значајан број геронтодомаћица нема завршену акредитовану обуку за пружање услуга.

Лични пратилац детета

Услуга лични пратилац детета бележи динамичан развој и једну од најизраженијих промена у систему локалних услуга. Након периода интензивног ширења, услуга показује знаке нестабилности, што се огледа у расту броја лиценцираних пружалаца који услугу не пружају, као и у осцилацијама у обиму пружања.

Иако је услуга кључна за инклузију деце у образовни систем, њена доступност и даље зависи од локалних капацитета и начина финансирања. Регионалне разлике су изражене, а у појединим општинама услуга није доступна упркос јасно исказаним потребама. Ови налази указују на потребу за стабилнијим и системски уређенијим моделом обезбеђивања услуге, како би се обезбедио њен континуитет и равномерна доступност.

Дневни боравак

Услуга дневног боравак има значајан потенцијал у унапређењу квалитета живота корисника и подршци њиховом останку у локалној заједници. Међутим, налази показују да је услуга ограничене распрострањености и да је њен развој неуједначен. У појединим

срединама услуга представља важан ослонац система подршке, док у другим уопште не постоји.

Деца која користе ову услугу у великој мери нису укључена у систем образовања, што указује на системску неусклађеност између система социјалне заштите и образовања и повећан ризик од дугорочне социјалне искључености.

Услугу дневни боравак за младе у сукобу законом, породицом, школом и заједницом пружају свега три лиценцирана пружаоца, иако су потребе за овом услугом изузетно велике јер је реч о услузи која представља једну од важних мера подршке и превенције. Посебно је неповољан недостатак услуга за децу са проблемима у понашању испод 14 година и њихове родитеље за које би дневни боравак представљао интензивну и правремену подршку.

Ограничен број корисника и изражене регионалне разлике указују на то да дневни боравак још увек није препознат као стратешка услуга у локалном планирању, већ се често развија пројектно или као изолована иницијатива. Овакви налази указују да дневни боравак још увек није препознат као системска мера у оквиру јавних политика социјалне заштите, већ пре као појединачна интервенција, што ограничава његов домет и ефекте.

Свратиште

Свратишта, иако малобројна, показују релативну стабилност у пружању услуга. Њихов значај је несразмерно већи од обима који обухватају, имајући у виду високу рањивост циљних група којима су намењена. Међутим, ограничена територијална распрострањеност значи да велики број корисника нема приступ овој врсти подршке, што упућује на потребу за пажљивим планирањем њиховог даљег развоја.

Услуге смештаја – прихватишта и предах смештај

Услуге прихватишта и предах смештаја карактерише релативна стабилност у броју пружалаца, али и изузетно ограничена доступност. Ове услуге су концентрисане у малом броју локалних заједница и најчешће се развијају као одговор на специфичне и хитне потребе, без шире територијалне покривености. Иако играју важну улогу у систему социјалне заштите, њихов допринос укупном обухвату остаје ограничен.

Развоју ових услуга је потребна системска подршка, нарочито кад је реч о услузи прихватишта чији развој стагнира. Тренутна ограничења, са једне стране представљају дуготрајни поступци обнове лиценце, а са друге сложеност постојећих стандарда. Ови налази указују да без системске подршке и координације између

локалног и националног нивоа није могуће обезбедити одржив и територијално уравнотежен развој ових услуга.

Услуге подршке за самосталан живот - персонална асистенција и становање уз подршку

Персонална асистенција представља једну од кључних услуга за подршку самосталном животу особа са инвалидитетом, али је њена доступност и даље веома ограничена. Услуга је присутна у малом броју општина, са ниским обухватом корисника, што указује на значајан јаз између препознатих потреба и реалних капацитета система.

Становање уз подршку остаје једна од најмање развијених услуга у систему локалне социјалне заштите. Мали број пружалаца и корисника, као и изражене осцилације у обиму пружања услуге, указују на њен маргинални положај у локалним политикама, упркос њеном значају за деинституционализацију и социјалну инклузију.

Саветодавно-терапијске и социо-едукативне услуге: СОС телефон

Налази извештаја указују да СОС телефон за жене са искуством родно заснованог насиља заузима специфично место у систему социјалне заштите, будући да представља једину стандардизовану саветодавно-терапијску услугу у оквиру групе услуга које су, у целини посматрано, остале без ближег нормативног уређења. Његов значај за правовремену подршку, оснаживање и заштиту жртава насиља је неспоран, што потврђују и подаци о броју корисница, разлозима јављања и структури насиља са којим се кориснице суочавају.

Истовремено, уско дефинисана циљна група ове услуге – ограничена искључиво на жене жртве родно заснованог насиља – указује на структурна ограничења постојећег нормативног приступа саветодавно-терапијским услугама. Иако су жене доминантно жртве породичног и партнерског насиља, постоје и друге групе корисника за које не постоје стандардизовани облици саветодавно-терапијске подршке, укључујући мушкарце жртве насиља, као и децу која су изложена насиљу у породици, вршњачком и дигиталном насиљу.

Подаци из истраживања, као и ранија сазнања о функционисању саветовалишта, указују да се значајан део саветодавне подршке у пракси реализује у оквиру центара за социјални рад, без јасно дефинисаних стандарда, услова и очекиваних исхода. Овакво стање ограничава могућност систематског планирања, праћења квалитета и равномерног развоја саветодавно-терапијских услуга на локалном нивоу.

ПРЕПОРУКЕ

I СИСТЕМСКЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА РАЗВОЈ И ПРУЖАЊЕ УСЛУГА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ

1. Унапређење планирања услуга на основу процене стварних потреба

Налази извештаја јасно указују да је развој услуга социјалне заштите на локалном нивоу у великој мери резултат појединачних иницијатива, доступности финансијских средстава и краткорочних приоритета, а не систематског планирања заснованог на процени потреба становништва. Ниска стопа обухвата, изражене територијалне неравномерности и непостојање услуга у значајном броју јединица локалне самоуправе указују на потребу за јачањем планске функције у систему социјалне заштите.

Препоручује се да планирање услуга на локалном нивоу буде доследно засновано на редовним и методолошки уједначеним проценама потреба, које ће представљати основу за доношење одлука о увођењу, ширењу или унапређењу услуга. Посебну пажњу потребно је посветити идентификовању не само броја потенцијалних корисника, већ и интензитета и врсте подршке која је потребна различитим групама.

2. Смањење територијалних неравномерности у доступности услуга

Извештај показује да постоје значајне разлике у доступности и обухвату услуга између јединица локалне самоуправе, које се не могу објаснити искључиво демографским или социо-економским факторима. У великом броју општина услуге су у потпуности одсутне, док су у другима релативно развијене и стабилне.

Препоручује се да се у наредном периоду развију механизми који ће подстицати уједначенији територијални развој услуга, укључујући циљану подршку недовољно развијеним општинама. Посебно је важно обезбедити да доступност услуга не зависи искључиво од финансијске снаге локалне самоуправе, већ да буде подржана системским инструментима на националном нивоу.

3. Јасније повезивање система лиценцирања са стварним пружањем услуга

Анализа обухвата указује на то да административни статус лиценцирања не одражава у потпуности стварно стање у систему пружања услуга, будући да одређен број пружалаца наставља са радом и након истека лиценце или у периоду њеног обнављања. Иако овај извештај обухвата искључиво лиценциране пружаоце, налази указују да би укупан број корисника и услуга био већи када би били обухваћени и они који су у поступцима релиценцирања.

Препоручује се да се унапреди координација између система лиценцирања и праћења стварног пружања услуга, како би подаци који се користе за планирање и одлучивање били потпунији и поузданији. Посебно је важно обезбедити да административни процеси не доводе до привидног смањења обухвата и доступности услуга.

Ово питање захтева усклађивање регулаторних и управљачких механизма на националном нивоу, како би систем лиценцирања у потпуности подржавао планирање и развој услуга.

4. Јачање финансијске одрживости и континуитета услуга

Велике осцилације у броју корисника и пружалаца код појединих услуга указују на нестабилност у њиховом финансирању и организацији. Услуге се често развијају кроз пројектно финансирање, без јасне стратегије дугорочне одрживости, што директно утиче на континуитет подршке корисницима.

Препоручује се да се посебна пажња посвети успостављању стабилних финансијских модела који ће омогућити континуирано пружање услуга, као и да се смањи зависност од краткорочних извора финансирања. Континуитет услуга треба посматрати као кључни елемент квалитета, а не као секундарно питање.

5. Унапређење система праћења, извештавања и коришћења података

Извештај показује да подаци о услугама социјалне заштите представљају значајан ресурс, али да њихов потенцијал није у потпуности искоришћен у процесима планирања и доношења одлука. Разлике у квалитету и обиму података додатно отежавају свеобухватну анализу стања.

Препоручује се систематско коришћење података у планирању услуга. Посебно је важно обезбедити да подаци служе не само за извештавање, већ и као основ за процену ефеката и унапређење система.

II ПРЕПОРУКЕ ПО ПОЈЕДИНАЧНИМ УСЛУГАМА

Помоћ у кући

Имајући у виду да је помоћ у кући најраспрострањенија услуга, али са ниским обухватом и значајним разликама између локалних самоуправа, препоручује се да се њен даљи развој усмери ка повећању доступности и обухвата, посебно у срединама у којима услуга не постоји или је ограниченог обима. Потребно је обезбедити уједначеност у квалитету подршке корисницима независно од места пружања, али и обезбедити подршку пружаоцима услуга.

Такође, препоручује се да се помоћ у кући јасније позиционира као услуга која одговара на потребе све старијег становништва, уз адекватно планирање кадровских и финансијских ресурса, те да се капацитети пружалаца усмере на децу са сметњама у развоју, односно помоћ њиховим породицама.

Лични пратилац детета

Раст броја корисника услуге личног пратиоца детета указује на растуће потребе, али и на нестабилност у организацији и финансирању услуге. Препоручује се да се обезбеди већи степен континуитета и предвидивости у пружању услуге, како би се избегле честе промене у доступности подршке деци и породицама.

Потребно је додатно уредити механизме финансирања и надзора, како би се осигурао квалитет услуге и равномернији развој на територији целе земље.

Дневни боравак

С обзиром на ограничену доступност и варијације у обухвату, препоручује се да се даљи развој услуге дневног боравака заснива на јасно дефинисаним локалним потребама. Посебну пажњу треба посветити обезбеђивању континуитета рада и стабилности услуге, како би она представљала поуздан облик подршке корисницима и њиховим породицама.

Посебан изазов код ове услуге, у оквиру општих системских слабости, односи се на стандардизацију организационог модела дневних боравака за децу и одрасле са инвалидитетом. Препоручује се јасно функционално раздвајање услуге у односу на циљне групе у складу са лиценцом како би се осигурао квалитет подршке корисницима.

Развој услуге дневног боравака захтева јасније позиционирање у оквиру система јавних политика социјалне заштите, кроз стандардизацију модела, планирање капацитета и стабилно финансирање и локалном нивоу.

Свратиште

Иако је услуга свратишта територијално ограничена, њен значај за најугроженије групе корисника је изражен. Препоручује се да се услуга развија циљано, у срединама у којима постоји јасно идентификована потреба, уз обезбеђивање стабилног финансирања и повезивања са другим облицима подршке. Развој услуге свратишта треба посматрати као део циљаних мера јавне политике усмерених ка најугроженијим групама, уз планирање на националном нивоу и јасне механизме подршке локалним заједницама.

Услуге смештаја у прихватилиште и предах смештаја

Имајући у виду ограничену територијалну заступљеност прихватилишта, као и чињеницу да потребе за овом услугом често превазилазе капацитете појединачних јединица локалне самоуправе, препоручује се развој модела међуопштинске сарадње у обезбеђивању ове услуге. Удруживање јединица локалне самоуправе приликом оснивања и финансирања прихватилишта представља адекватан одговор на организационе и финансијске изазове који прате развој ове услуге.

Посебно се препоручује да се, као мера подршке, подстакне оснивање прихватилишта на нивоу округа, уз уважавање процене потреба од стране самих локалних заједница. Подршка са националног нивоа могла би бити усмерена ка окрузима са исподпросечним јавним приходима, у којима прихватилишта не постоје, као и ка трансформацији постојећих локалних прихватилишта у регионалне, кроз суфинансирање инвестиционих трошкова.

Оваквим приступом омогућило би се рационалније коришћење ресурса, уједначавање територијалне доступности услуге и обезбеђивање стабилнијег и одрживијег модела пружања прихватилишта као једне од кључних услуга за најугроженије кориснике.

Ниска заступљеност услуге предаха указује на потребу за његовим пажљивим и планираним развојем. Препоручује се да се ова услуга развија као допуна постојећим облицима подршке, уз јасно дефинисане критеријуме доступности и циљне групе корисника. Развој услуге предаха захтева системску подршку кроз њено јасно укључивање у планске и финансијске инструменте јавне политике социјалне заштите, како би се обезбедила равномерна доступност и дугорочна одрживост.

Персонална асистенција

Иако се услуга суочава са истим структурним ограничењима као и друге услуге, ограничена доступност услуге персоналне асистенције указује на потребу за њеним систематичнијим развојем. Препоручује се да се услуга развија у складу са принципима самосталности и укључивања корисника, уз обезбеђивање стабилних услова за њено пружање.

Даљи развој услуге персоналне асистенције захтева њено јасније позиционирање као стандардне услуге у систему јавних политика социјалне заштите, уз дефинисање стабилних механизма финансирања и планирања на националном и локалном нивоу.

Становање уз подршку

Становање уз подршку је и даље недовољно развијена услуга, са ограниченим дометом. Препоручује се да се њен развој посматра као дугорочан стратешки циљ, уз јачање

међусекторске сарадње и планирање на националном и локалном нивоу. Такође се препоручује диверзификација организационих модела пружања ове услуге у складу са међународним примерима добрих пракси.

Саветодавно-терапијске и социо-едукативне услуге: СОС телефон

СОС телефон је једина саветодавно-терапијска услуга у систему социјалне заштите која је нормативно уређена и стандардизована. Истовремено, чињеница да је ова услуга уско дефинисана искључиво за жене жртве родно заснованог насиља указује на структурно ограничење система, с обзиром на то да за друге групе корисника – укључујући децу жртве насиља, жртве вршњачког и дигиталног насиља, као и мушкарце жртве насиља – не постоје стандардизовани облици саветодавно-терапијске подршке.

С обзиром на значај СОС телефона и искуства у његовој примени, препоручује се да се ова услуга посматра као полазна основа за даљи развој и стандардизацију саветодавно-терапијских услуга у систему социјалне заштите. Неопходно је приступити ближем нормативном уређењу и стандардизацији саветодавно-терапијских и социо-едукативних услуга, како би се обезбедило јасно дефинисање врста услуга, циљних група, минималних стандарда квалитета и очекиваних исхода. Стандардизација би омогућила уједначенији развој ових услуга, њихово систематско планирање на локалном нивоу и адекватније коришћење постојећих капацитета и ресурса.